

Utlåtande 2006: RII (Dnr 304-1736/2006)

Inrättande av Sätmaskogens naturreservat

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Förklara naturområdena enligt stadsbyggnadsnämndens underlag "Sätmaskogens naturreservat" med karta, avgränsning som naturreservat enligt 7 kap. 4§ miljöbalken (1998:808) med den avgränsning, det syfte och de föreskrifter som framgår av underlaget.
2. Skötselplanen i stadsbyggnadsnämndens underlag "Sätmaskogens naturreservat" godkänns.
3. Berörda nämnders kostnader för drift och skötsel av Sätmaskogens naturreservat ska finansieras inom beslutad budget.

Föredragande borgarrådet Kersti Py Börjeson anför följande.

Ärendets beredning

Kommunfullmäktige beslutade i oktober 1997 att uppdra åt berörda nämnder att utarbeta ett underlag för reservatsbildning i Sätmaskogens friluftsområde. I gällande översiktsplan 99 anges att Sätmaskogens friluftsområde skall bevaras och skydd enligt miljöbalken utredas. Områdets naturkvaliteter skall tas tillvara samtidigt som användningen för friluftslivet utvecklas.

Sammanfattning

Ett förslag till naturreservat för Sätmaskogens friluftsområde har tagits fram i samarbete med markkontoret. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för beslutsdelen och markkontoret ansvarar för skötselplanen.

Förslaget ställdes ut 21 mars – 21 april. Ett stort antal (177) remissvar och yttranden har inkommit. Förslaget till beslut är reviderat i enlighet med de synpunkter som bedömts som möjliga att tillmötesgå. De delar av ett naturreservatsbeslut som får rättsverkan är syfte, avgränsning och föreskrifter. Dessutom ska en skötselplan fastställas av kommunfullmäktige vid inrättande av reservatet.

Syftet föreslås vara oförändrat från remissförslaget.

Stadsmuseet och flera andra instanser påtalar att Sättra gård borde ingå i reservatet eftersom det är den äldsta gården i området och att stora delar av marken har tillhört gården, vilken har gett namn åt både stadsdelen och det föreslagna reservatet. Gränsen har därför reviderats efter remissen så att Sättra gård ingår i naturreservatet.

Även naturmarken nordväst om Örsätrabacken tas med i naturreservatet. Detta område ingår i det områdesprogram för bebyggelse som tas fram parallellt med detta förslag till naturreservat. Det området är det som flest remissinstanser har tyckt bör ingå i reservatet.

Gränsen har även flyttats ut vid kvarteret Gillsättra så att den går i kvartersgränsen och sedan norrut längs gångvägen till Alsätravägen. Detta görs för att många upplever att det blir en tydligare gräns i terrängen och det strider inte mot områdesprogrammet.

Med inrättande av naturreservat följer vissa kostnader. Redovisade - kostnader åligger markkontoret och Skärholmens stadsdelsförvaltning. En stor del av dessa kostnader finns även om området inte blir naturreservat.

Bilaga 1 Beslutsförslag

Bilaga 2 Skötselplan

Bilaga 3 Remiss- och samrådsredogörelse

Bilaga 4 Redovisning av kostnader

Bilaga 5 Karta

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget under förutsättning att kostnader för drift och investeringar genomförs av berörda stadsdelsnämnder inom befintlig budget.

Mina synpunkter

Jag välkomnar förslaget om att inrätta Sätmaskogens naturreservat för att säkra tillgången till rekreation och friluftsliv i Sättra, Skärholmen, Bredäng och Vårberg. Syftet med reservatet är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och för skolornas undervisning. Sätmaskogen är också en viktig del i den regionala grönstrukturen. Avgränsningen har gjorts med hänsyn till områdets värden avseende rekreation, natur, kultur och betydelsen som en del av den regionala grönstrukturen. De delar av Sätmaskogen som ligger närmast bebyggelsen är viktig för människors vardagsrekreation och det är viktigt att området blir tillräckligt stort för att ha möjlighet att fungera som en livsmiljö för många arter. Förslaget har reviderats av stadsbyggnadskontoret då området intill Örsättrabacken har infogats i naturreservatet efter det att ett stort antal remissinstanser uttryckt starka önskemål om detta. Majoriteten har beslutat infoga området vid Vårholmsbackarna till reservatet eftersom branten är unik och har en vid utsikt över Mälaren.

Sätmaskogens naturreservat har idag en mängd verksamheter som även fortsättningsvis kommer att fungera i harmoni med naturreservatets syften. Det planeras bland annat för en ny ridskola inom reservatsgränsen. Eftersom efterfrågan på olika verksamheter varierar med befolkningen kan tillstånd ges i efterhand om verksamheten inte strider mot naturreservatets syfte.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Förklara naturområdena enligt stadsbyggnadsnämndens underlag "Sätmaskogens naturreservat" med karta, avgränsning som naturreservat enligt 7 kap. 4§ miljöbalken (1998:808) med den avgränsning, det syfte och de föreskrifter som framgår av underlaget.
2. Skötselplanen i stadsbyggnadsnämndens underlag "Sätmaskogens naturreservat" godkänns.

3. Berörda nämnders kostnader för drift och skötsel av Sätmaskogens naturreservat ska finansieras inom beslutad budget.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Kersti Py Börjeson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 23 maj 2006 att godkänna kontorets förslag till beslut om inrättande av Sätmaskogens naturreservat med den ändringen att gränsen dras längs med vägen Vårholmsbackarna mitt emot kvarteren kring Buller- Varpholms och Högholmsgränd, enligt bilagd kartsnitt.

Föreslå kommunfullmäktige att inrätta Sätmaskogens naturreservat med den ändringen, med det syfte, de föreskrifter och den avgränsning som framgår av bilaga 2 till kontorets tjänsteutlåtande.

Föreslå kommunfullmäktige att fastställa skötselplanen i bilaga 3 som skötselplan för naturreservatet.

Samt att därutöver anföra följande.

Nämnden ser positivt på det föreslagna naturreservatet och vill lägga till området vid Vårholmsbackarna inom reservatsgränsen för att bevara en bibehållen brant som utgör en unik natur i området. Sätmaskogen kommer nu att säkerställas för rekreation och friluftsliv och en grön oas för invånarna i Sättra, Skärholmen, Bredäng och Vårberg.

Särskilt uttalande gjordes av *Madeleine Sjöstedt* (fp) enligt nedan.

I många fall är inte reservatsbildandet i sig en förutsättning för att områden ska kunna bidra till att invånare skall kunna njuta av vår vackra natur. Det har istället visat sig att syftet med reservat i flera fall går stick i stäv med invånarnas tidigare användning av naturområdena och begränsar deras möjligheter att använda områdena. Det är därför viktigt att tillgängligheten för alla Stockholmare i det blivande naturreservatet hålls på en hög nivå och att det även i framtiden blir möjligt dels ha kvar de verksamheter som finns idag men även utveckla dessa.

Det är oerhört viktigt att inte den nya bebyggelsen i området försvårar tillgängligheten till naturområdet. Med tanke på den höga andel hyresfastigheter och flerfamiljshus som finns i området sedan tidigare bör det byggas småhus framöver. En blandad bebyggelse innebär inte bara att en minskad segregation utan gör det även möjligt för boende i området att göra så kallad boendekarriär.

För att markera att det är en betydande skillnad mellan ett storstadsnära område med många befintliga verksamheter och ett helt avskilt naturområde i glesbygden bör det övervägas om inte området istället för naturreservat benämns kulturresevat.

Frågan om bebyggelse i anslutning till reservatet kommer vi att ta ställning till i de enskilda fallen.

Särskilt uttalande gjordes av *Mats G. Nilsson (m)*, *Ingvar Snees (m)*, *Petter Lindfors (m)* enligt följande.

I många fall är inte reservatsbildandet i sig en förutsättning för att områden ska kunna bidra till att invånare skall kunna njuta av vår vackra natur. Det har istället visat sig att syftet med reservat i flera fall går stick i stäv med invånarnas tidigare användning av naturområdena och begränsar deras möjligheter att använda områdena. Det är därför viktigt att tillgängligheten för alla Stockholmare i det blivande naturreservatet hålls på en hög nivå och att det även i framtiden blir möjligt dels ha kvar de verksamheter som finns idag men även utveckla dessa.

Särskilt uttalande gjordes av *Kerstin Rossipal (kd)* enligt följande.

Det är oerhört viktigt att ny bebyggelse i området inte försvårar tillgängligheten till naturområdet och inte skapar barriärer. Tillgängligheten för alla Stockholmare i det blivande naturreservatet måste hållas på en hög nivå. Vi avser att pröva all planerad byggnation i anslutning till reservatet ur detta perspektiv.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande av den 5 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

SAMMANFATTNING

Ett förslag till naturreservat för Sätterskogens friluftsområde har tagits fram i samarbete med markkontoret. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för beslutsdelen och markkontoret ansvarar för skötselplanen.

Förslaget ställdes ut 21 mars – 21 april. Ett stort antal (177) remissvar och yttranden har inkommit. Remiss- och samrådsredogörelse är gjord och bifogas till detta tjänsteutlåtande. Förslaget till beslut är reviderat i enlighet med de synpunkter som bedömts som möjliga att tillmötesgå. De delar av ett naturreservatsbeslut som får rättsverkan är syfte, avgränsning och föreskrifter. Dessutom ska en skötselplan fastställas av kommunfullmäktige vid inrättande av reservatet.

Syftet föreslås vara oförändrat från remissförslaget.

Stadsmuseet och flera andra instanser påtalar att Sättra gård borde ingå i reservatet eftersom det är den äldsta gården i området och att stora delar av marken har tillhört gården, vilken har gett namn åt både stadsdelen och det föreslagna reservatet. Gränsen har därför reviderats efter remissen så att Sättra gård ingår i naturreservatet.

Även naturmarken nordväst om Örsätrabacken tas med i naturreservatet. Detta område ingår i det områdesprogram för bebyggelse som tas fram parallellt med detta förslag till naturreservat. Det området är det som flest remissinstanser har tyckt bör ingå i reservatet.

Gränsen har även flyttats ut vid kvarteret Gillsätra så att den går i kvartersgränsen och sedan norrut längs gångvägen till Alsätravägen. Detta görs för att många upplever att det blir en tydligare gräns i terrängen och det strider inte mot områdesprogrammet.

Den lilla del av förslaget naturreservatsområde som låg inom Hägerstens stadsdelsnämndsområde utesluts ur förslaget eftersom en fastighetsägare inte accepterar naturreservat på fastigheten, och staden då riskerar att bli ersättningsskyldig. Det rör sig om en gångväg, strandskog och vatten. Kontoret bedömer att dessa lokala natur- och rekreationsvärden inte är av avgörande betydelse för reservatet och kan hanteras i fortsatt planering.

Under samrådet har en stor mängd olika yttranden inkommit som framför att hela dagens naturområde borde ingå i naturreservatet. Kontoret anser att även de naturområden som hamnar utanför reservatet har vissa värden och funktioner. Dessa värden kommer att beaktas i det pågående arbetet med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg, samt i kommande detaljplaner.

Undantag från föreskrifterna har gjorts för byggandet av en ny ridanläggning med tillfartsvägar, VA-ledningar m.m., samt på markkontorets begäran för breddning av tillfartsvägen till båthamnen från Skärholmens gård. Det är inte lämpligt att redan idag göra undantag från föreskrifterna för andra eventuella framtida anläggningar, eftersom befolkningens efterfrågan utvecklas och förändras över tiden. Sådana får istället prövas mot reservatets syfte vid tillståndsansökan.

Med inrättande av naturreservat följer vissa kostnader. Redovisade kostnader åligger markkontoret och Skärholmens stadsdelsförvaltning. En stor del av dessa kostnader finns även om området inte blir naturreservat.

Fastighets- och saluhallskontoret anser i sitt remissvar att förslaget helt har förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsanknutna byggnaderna och anser därför att både skötselplanen och kostnadsförslaget måste omarbetas. Alternativet är att det aktuella byggnadsbeståndet med omgivande marker lämnas utanför reservatet. Man kan då på sikt byta ut hyresgästerna och få in verksamheter som kan bära drift- och underhållskostnaderna.

Stadsbyggnadskontoret anser att det vore mycket olyckligt och knappast möjligt att lämna kulturbyggnaderna utanför reservatet. Det är också önskvärt att kultur- och rekreationsverksamheter ges möjlighet att ha lokaler i området. Kontoret anser dock inte att beslutet om naturreservat innebär några betydande restriktioner för det aktuella byggnadsbeståndet, eftersom tillstånd kan ges för om- och tillbyggnader, m.m.

UTLÅTANDE

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade i oktober 1997 att uppdra åt berörda nämnder att utarbeta ett underlag för reservatsbildning i Sättra friluftsområde. I gällande översiktsplan 99 anges att Sätterskogens friluftsområde skall bevaras och skydd enligt miljöbalken utredas. Områdets naturkvaliteter skall tas tillvara samtidigt som

användningen för friluftslivet utvecklas. Parallellt med arbetet att bilda naturreservat för området pågår ett arbete med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg, för att utreda utbyggnadsmöjligheterna i området. Detaljplanering för en ridanläggning vid Sättra varv pågår också.

Förslaget

Ett förslag till naturreservat för Sättraskogen har tagits fram i samarbete med markkontoret. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för beslutsdelen och markkontoret ansvarar för skötselplanen.

Förslaget ställdes ut 21 mars – 21 april i Bredängs bibliotek, på vårdcentralen i Sättra, på medborgarkontoret i Skärholmen, i Skärholmens bibliotek, på jobbcentrum i Vårberg, i Tekniska nämndhuset, samt på kontorets hemsida. Förslaget skickades för synpunkter till alla sakägare, samt till berörda föreningar och statliga, regionala och kommunala instanser. Samrådsmöte hölls i Sättraskolans aula den 4 april.

Ett stort antal (177) remissvar och yttranden har inkommit. Samtliga yttranden tillstyrker naturreservat, men de flesta har synpunkter på avgränsningen. Remiss- och samrådsredogörelse är gjord och bifogas till detta tjänsteutlåtande (bilaga 1).

Förslaget till beslut är reviderat i enlighet med de synpunkter som bedömts som möjliga att tillmötesgå (bilaga 2). De delar av ett naturreservatsbeslut som får rättsverkan är syfte, avgränsning och föreskrifter. Dessutom ska en skötselplan fastställas av kommunfullmäktige vid inrättande av reservatet.

Syfte med naturreservatet

Syftet föreslås vara oförändrat från remissförslaget. Syftet med Sättraskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Syftet skall tryggas genom att:

- allmänhetens rekreation, friluftsliv och fritidsaktiviteter främjas och tillgängligheten säkras,
- området sköts med hänsyn till dess natur- och kulturvärden,
- den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas,
- markanvändning och verksamheter får en lämplig utformning,
- information om reservatets olika värden förmedlas till allmänheten.

Naturreservatsbildningen hindrar inte dagens sportaktiviteter och andra aktiviteter, inte heller kommande aktiviteter som sker med hänsyn till syftet med naturreservatet.

Avgränsning

Avgränsningen av naturreservatet har gjorts med utgångspunkt i områdets värden avseende rekreation, natur och kultur, samt dess betydelse som en del av den regionala grönstrukturen. Den natur som ligger nära bostadsområden är viktig för människors vardagsrekreation. För områdets biologiska värden är det viktigt att naturreservatet inte blir så litet eller fragmenterat att det inte kan fungera som livsmiljö för många arter. Avvägningar mot andra intressen har gjorts vid avgränsningen. Det gäller främst de naturområden som ingår i det områdesprogram som stadsbyggnadskontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat. En del av det uppdraget är att finna attraktiva och gärna sjönära lägen för bostadsbebyggelse.

Stadsmuseet och flera andra instanser påtalar att Sättra gård borde ingå i naturreservatet eftersom gården är den äldsta i området och att stora delar av marken har tillhört gården, vilken har gett namn åt både stadsdelen och det föreslagna reservatet. Gränsen har reviderats efter remissen så att Sättra gård ingår i naturreservatet.

Även naturmarken nordväst om Örsätrabacken tas med i naturreservatet. Detta område ingår i det områdesprogram för bebyggelse som kontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat. Det området är det som flest remissinstanser har tyckt bör ingå i reservatet.

Gränsen har även flyttats ut vid kvarteret Gillsättra så att den går i kvartersgränsen och sedan norrut längs gångvägen till Alsätravägen. Detta görs för att många upplever att det blir en tydligare gräns i terrängen och det strider inte mot områdesprogrammet.

Den lilla del av föreslaget naturreservatsområde som låg inom Hägerstens stadsdelsnämndsområde utesluts ur förslaget eftersom fastighetsägaren av Mälarhöjden 1:11 inte accepterar naturreservat på fastigheten, och staden då riskerar att bli ersättningsskyldig. Det rör sig om en gångväg, strandskog och vatten. Gångvägen är en viktig entré till området. Kontoret bedömer att dessa lokala natur- och rekreationsvärden inte är av avgörande betydelse för reservatet och kan hanteras i fortsatt planering.

Under samrådet har en stor mängd olika yttranden inkommit som framför att hela dagens naturområde borde ingå i naturreservatet. Kontoret anser att även de naturområden som hamnar utanför reservatet på grund av att de föreslås bebyggas till viss del, också har vissa värden och funktioner. Dessa värden kommer att beaktas i det pågående arbetet med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg, samt i kommande detaljplaner.

Enligt miljöbalken 7 kap 8§ får ett beslut om naturreservat inte strida mot antagen detaljplan. Mindre avvikelser får göras, om syftet med planen inte motverkas. Ingen av de detaljplaner som gäller för områden inom föreslaget naturreservat motverkas av förslaget. Detaljplanerna för Skärholmens gård och för campingen bör dock på sikt ändras för att stämma bättre med dagens förhållanden.

I Sätmaskogen finns ett reservat för vägprojektet Förbifart Stockholm. Naturrese-
rvatet utgör ej hinder för genomförandet av Förbifart Stockholm. Frågan om trafik-
ledens dragning och utformning utreds och prövas i särskild ordning.

Föreskrifter

Utifrån det föreslagna syftet med reservatet har förslag till föreskrifter för området
tagits fram, dels föreskrifter för markägare och andra sakägare, dels för allmänheten.
Föreskrifterna för sakägarna är av två slag:

- Åtgärder som är förbjudna (dispens kan ges om det finns särskilda skäl)
- Åtgärder som är tillåtna efter beviljat tillstånd.

Undantag från föreskrifterna har gjorts för byggandet av en ny ridanläggning med
tillfartsvägar, VA-ledningar m.m., samt på marknämndens begäran för breddning av
tillfartsvägen till båthamnen från Skärholmens gård. Ett antal planerade åtgärder anges
också i skötselplanen, som t.ex. hundrastplatser, utsiktsplatser och entréer, vilka inte
kommer att kräva tillstånd. Det är inte lämpligt att göra undantag från föreskrifterna
för olika typer av eventuella framtida anläggningar, eftersom befolkningens efter-
frågan utvecklas och förändras över tiden. Sådana får istället prövas mot reservatets
syfte vid tillståndsansökan.

I så stor utsträckning som möjligt undviks att inskränka allemansrätten eftersom
syftet till stor del är att främja friluftsliv och rekreation. Till vissa delar är
allemansrätten redan reglerad i Stockholm av trafikföreskrifter och ordnings-
föreskrifter, vilka gäller på mark som är detaljplanlagd som park eller natur. Det är
hela Sätmaskogen. Exempel på ytterligare inskränkningar som görs är förbud mot
eldning annat än på iordningställda grillplatser, samt att hundar ska hållas kopplade,
förutom inom hundrastområden som kommer att markeras men ej inhägnas. Cykling i
området kommer inte att regleras, men de lokala trafikföreskrifterna innebär att man
endast får cykla på gång- och cykelvägar med påbudsskylt för cykling.

Föreskrifterna är ändrade helt i enlighet med länsstyrelsens yttrande så att
bestämmelserna blir tydligare och inte överlappar med befintlig lagstiftning.

Skötselplanen

För att bevara områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden krävs ändamålsenlig
skötsel. Ett naturrese-
rvatsbeslut måste därför innefatta en skötselplan (se bilaga 3). Skötselplanen ger en beskrivning av områdets bevarandevärden och anger mål med åtgärdsförslag i linje med reservatets syfte. Skötselplanen har som ambition att utveckla områdets rekreationsvärden, natur- och kulturvärden.

För Sätmaskogen anges generella skötselanvisningar för områdets naturtyper, vatten
och stränder, samt för rekreation- och friluftsliv. Sedan följer en detaljerad indelning
av varje typområde i flera skötselområden. Beskrivning, mål och riktlinjer anges för
varje skötselområde.

Fastighets- och saluhallskontoret påtalar i sitt remissvar att de förvaltar ett antal byggnader inom området och anser att förslaget helt har förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsanknutna byggnaderna och anser därför att skötselplanen måste omarbetas. Befintliga byggnader måste besiktigas och upprustningsplaner upprättas.

Många remissyttranden framhåller att skötselplanen är väl genomarbetad och bra, men att det också behövs en detaljerad skötselplan. Några anser att de kulturhistoriska värdena har behandlats allt för översiktligt.

Stadsbyggnadskontoret instämmer i att det behövs en mer detaljerad skötselplan, vilken bör tas fram av Skärholmens stadsdelsförvaltning i samråd med markkontoret och miljöförvaltningen. Kontoret anser att skötselplaner för de olika kulturhusen bör tas fram av Stadsmuseet i särskild ordning, och inte knyts till skötselplanen för naturreservatet.

En karta över historisk markanvändning inkluderas i skötselplanen.

Ekonomi

En kostnadsuppskattning finns redovisad i bilaga 4. Med inrättande av naturreservat följer kostnader för inmätning, utmärkning och information. Dessa poster åligger idag markkontoret och uppskattas för Sätterskogens naturreservat uppgå till cirka 1 000 000 kronor.

I skötselplanen föreslås därutöver investeringar och driftåtgärder. Föreslagna investeringar uppskattas till 600 000 kronor. Kostnadsuppskattning för driften enligt skötselplanen uppgår till 1 000 000 kronor per år. Dessa kostnader åligger Skärholmens stadsdelsförvaltning. En stor del av dessa kostnader finns oberoende av om området är naturreservat eller ej.

Tillsynen av naturreservatet utförs av miljö- och hälsoskyddsförvaltningen och beräknas uppgå till 60 000 kronor per år.

Fastighets- och saluhallskontoret anser att förslaget helt har förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsanknutna byggnaderna och anser därför att kostnadsförslaget måste omarbetas. En uppskattning av upprustningskostnader för byggnadsbeståndet i Sätterskogens naturreservat bifogas (bilaga 5). Huvuddelen av byggnaderna inom reservatet går med underskott, beroende på att de är upplåtna till kultur- och idrottsverksamheter. De hyror som är möjliga att ta ut förslår inte ens till de löpande driftkostnaderna. Alternativet är att det aktuella byggnadsbeståndet med omgivande marker lämnas utanför reservatet. Man kan då på sikt byta ut hyresgästerna och få in verksamheter som kan bära drift- och underhållskostnaderna. De anser att om inte medel skjuts till via reservatsverksamheten är det nödvändigt att byggnaderna ges möjlighet att utvecklas på ett ekonomiskt godtagbart sätt utan restriktioner.

Stadsbyggnadskontoret anser att det vore mycket olyckligt och knappast möjligt att lämna kulturbyggnaderna utanför reservatet. Det är också önskvärt att kultur- och rekreationsverksamheter ges möjlighet att ha lokaler i området. Kontoret anser dock

inte att beslutet om naturreservat innebär några betydande restriktioner för det aktuella byggnadsbeståndet, eftersom tillstånd kan ges för om- och tillbyggnader, m.m.

Information

Flera remissinstanser påtalar vikten av att informera om naturreservatets värden. Skärholmens stadsdelsnämnd anser att det bör finnas ett Naturrum i anslutning till reservatet.

Kontoret instämmer i att det är viktigt att informera om naturreservatets alla olika värden, samt om vilka rättigheter och skyldigheter man har när man vistas i eller bedriver verksamhet i området.

Informationsskyltar kommer att sättas upp vid viktiga entréer och på andra strategiska platser. Information om naturreservatet kommer också att finnas på stadens hemsida samt i tryckt version till självkostnadspris. Eventuellt kan enklare foldrar om naturreservatet tas fram för gratis utdelning om finansieringen kan lösas.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 17 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Stadsbyggnadskontoret har efter uppdrag från kommunfullmäktige 1997 utarbetat ett förslag till naturreservat för Sätmaskogen. Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget under förutsättning att kostnader för drift och investeringar genomförs av berörda stadsdelsnämnder inom befintlig budget.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade i oktober 1997 att uppdra åt berörda nämnder att utarbeta ett underlag för reservatsbildning i Sättra friluftsområde. I gällande översiktsplan 99 anges att Sätmaskogens friluftsområde skall bevaras och skydd enligt miljöbalken utredas. Områdets naturkvaliteter skall tas tillvara samtidigt som användningen för friluftslivet utvecklas. Parallellt med arbetet att bilda naturreservat för området pågår ett arbete med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg, för att utreda utbyggnadsmöjligheterna i området. Detaljplanering för en ridanläggning vid Sättra varv pågår också.

Ärendet

Stadsbyggnadsnämnden har efter beaktande av inkomna remisser lämnat ett förslag till naturreservatsbildning för Sätmaskogen, Stockholm. Sammanfattningsvis innebär förslaget följande.

Syfte

Syftet med Sätmaskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Syftet skall tryggas genom att:

- allmänhetens rekreation, friluftsliv och fritidsaktiviteter främjas och tillgängligheten säkras,
- området sköts med hänsyn till dess natur- och kulturvärden,
- den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas,
- markanvändning och verksamheter får en lämplig utformning,
- information om reservatets olika värden förmedlas till allmänheten.

Naturreservatsbildningen hindrar inte dagens sportaktiviteter och andra aktiviteter, inte heller kommande aktiviteter som sker med hänsyn till syftet med naturreservatet.

Avgränsning

Naturreservatets geografiska begränsning framgår av kartan, bilaga 1.

Föreskrifter

Utifrån det föreslagna syftet med reservatet har förslag till föreskrifter för området tagits fram, dels föreskrifter för markägare och andra sakägare, dels för allmänheten. Föreskrifterna för sakägarna är av två slag:

- Åtgärder som är förbjudna (dispens kan ges om det finns särskilda skäl)
- Åtgärder som är tillåtna efter beviljat tillstånd.

Undantag från föreskrifterna har gjorts för byggandet av en ny ridanläggning med tillfartsvägar, VA-ledningar m.m., samt på marknämndens begäran för breddning av tillfartsvägen till båthamnen från Skärholmens gård.

Föreskrifterna har utfomats för att så lite som möjligt inskränka på allemansrätten då syftet med reservatet är att främja friluftsliv och rekreation. Eftersom hela Sätmaskogen är detaljplanlagt område är allemansrätten och dess innebörd redan reglerad i detaljplanebestämmelserna. Exempel på inskränkningar är förbud mot eldning annat än på iordningställda grillplatser, att hundar ska hållas kopplade förutom inom hundrastområden. Cykling i området kommer inte att regleras, men de lokala trafikföreskrifterna innebär att man endast får cykla på gång- och cykelvägar med påbudsskylt för cykling.

Ekonomi, skötsel

En uppskattning av kostnader för investeringar, tillsyn och drift av reservatet har gjort av markkontoret. Kostnaderna beräknas för marknämndens del till 1 mnkr kr för investeringar och 0,3 mnkr för framtagande av reservatsbeslut. Kostnaderna för Skärholmens stadsdelsnämnd uppgår till ca. 1 mnkr i årliga driftkostnader och 0,6 mnkr i föreslagen investeringskostnad.

Stadsdelsnämndens driftskostnader utgörs av kostnader för bl.a. väghållning och byggnader och är i princip oberoende av om området är kulturresevat eller konventionell park- och skogsmark.

Stadsledningskontorets förslag

Stadsledningskontoret föreslår i likhet med stadsbyggnadsnämnden att kommunfullmäktige beslutar att inrätta Sätterskogens naturreservat i Stockholm. Geografisk avgränsning, syfte och föreskrifter är liktydiga med de som föreslås i stadbyggnadsnämndens underlag.

Stadsledningskontoret vill därutöver uppmärksamma det faktum att drift och skötsel av reservatet förväntas genomföras av berörda stadsdelsnämnder inom befintlig budget. Bildande av reservat är i sig inte orsak till begäran om utökad meddelstilldelning, i synnerhet inte då driftkostnader antas vara oberoende av områdets skyddsform.

Förslag till beslut för
Sätraskogens
naturreservat

Innehåll

FÖRSLAG TILL BESLUT FÖR SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT	18
Kommunens beslut	19
Uppgifter om naturreservatet	19
Syfte med naturreservatet	19
Beslutskarta	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Skäl för beslutet	20
Hushållning med mark- och vattenresurser	20
Varför skydd enligt miljöbalken?	22
Områdets avgränsning	22
Ärendets beredning	23
Föreskrifter	23
Andra förordningar som gäller för området	26
Skötsel och förvaltning	27

BILAGOR

1. Verksamheter, föreningar och platser i Sätmaskogen
2. Karta: Stigar, vägar och verksamheter i Sätmaskogen

Arbetsgrupp

Ett flertal personer, förvaltningar och konsulter har deltagit i arbetet med att ta fram detta förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat. Ansvarig för beslutdelen är Anna Gustafsson på stadsbyggnadskontoret. Helene Nilsson på markkontoret ansvarar för skötselplanen och kostnadsuppskattningen.

Övriga som deltagit i arbetet

Björn Madsen, Skärholmens stadsdelsförvaltning
Svante Olsson, Stadsbyggnadskontoret
Mova Hebert, Gatu- och fastighetskontoret

Deltagare i referensgrupp

Inge Almqvist, Stadsbyggnadskontoret
Rune Ney, Skärholmens stadsdelsförvaltning
Anders Carlstrand, Idrottsförvaltningen
Gunilla Hjorth, Miljöförvaltningen
Ingrid Dyhlén Täckman, Stadsmuseet

Kartor

Gunilla Lundstedt, Stadsbyggnadskontoret
Kristina Hanström, Stadsbyggnadskontoret

Konsulter

Christina Wikberger, U & W
Åsa Lindeblad, U & W
Ekologigruppen
Björn Möllersten

*FÖRSLAG TILL BESLUT FÖR
SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT*

Kommunens beslut

Med stöd av 7 kap. 4§ miljöbalken beslutar kommunfullmäktige i Stockholms stad den 12 juni 2006 att inrätta Sätmaskogens naturreservat enligt beslutskarta och med det syfte och de föreskrifter som anges nedan.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Sätmaskogens naturreservat
Kommun	Stockholms stad
Lägesbeskrivning	Området är beläget ca 10 km sydväst om Stockholms centrum. Från norr till söder gränsar reservatet i öster mot Mälarhöjden, Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg. I väster går gränsen i Mälaren.
Topografisk karta	10 I NV
Fastigheter	Sättra 2:1 (del av), 2:3 och 2:4, Sättra Gård 2, Skärholmen 2:1,1 (del av), Skärholmens gård, Vårberg 1:1 (del av), Dalholmen 1, Vingårdsmännen (del av) samt Leopolds Iyra.
Area	256 ha, varav 50 ha vatten
Markägare	Stockholms stad
Naturvårdsförvaltare	Stockholms stad, Skärholmens stadsdelsnämnd

Syfte med naturreservatet

Syftet med Sätmaskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Syftet skall tryggas genom att:

- allmänhetens rekreation, friluftsliv och fritidsaktiviteter främjas och tillgängligheten säkras,
- området sköts med hänsyn till dess natur- och kulturvärden,
- den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas,
- markanvändning och verksamheter får en lämplig utformning,
- information om reservatets olika värden förmedlas till allmänheten.

Naturreservatsbildningen hindrar inte dagens sportaktiviteter och andra aktiviteter, inte heller kommande aktiviteter som sker med hänsyn till syftet med naturreservatet.

Skäl för beslutet

Behovet av tätortsnära natur för rekreation och friluftsliv är stort i Stockholm. Särskilt viktigt blir det att trygga naturområden då stadens befolkning växer. Samspelet mellan bebyggelseutveckling och bevarande av naturområden är resultat av aktiv planering för att skapa goda livsmiljöer. Sätmaskogen utgör ett viktigt och lättillgängligt frilufts- och rekreationsområde för invånarna i stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen, Vårberg och Mälärhöjden, men också för fler människor ifrån hela södra Stockholm. Här finns strandpromenad, motionsspår, små skogsstigar, kaféer och badplatser. Flera fritidsaktiviteter och verksamheter bedrivs i området. Några exempel är ridning, orientering, scoutverksamhet, båtclubbar, hembygdsförening och mulleskola.

Det föreslagna naturreservatet är ett stort sammanhängande naturområde med höga biologiska värden. Ekskogarna och Sättraåns bäckravin är naturtyper med höga vetenskapliga naturvärden. Inom området finns också rikligt med grova gamla barrträd. Sätmaskogen är den nordligaste delen i Bornsjökilen och utgör en viktig del i Stockholms grönsstruktur. Skogen är av stor vikt för Stockholms biologiska mångfald på grund av sin storlek, sina kvaliteter och ekologiska sambanden med intilliggande grönområden. Strandlinjen i Sätmaskogen, som till stora delar är naturstrand, länkar samman området med övriga Mälärstränder och utgör en spridningsväg för djur, människor och växter.

Sätmaskogen har också stora kulturhistoriska värden. Här finns en fornborg och flera andra fornlämningar. Dess natur- och kulturlandskap med inslag av gårdar, torp, villor och arbetarbostäder, är ett av Stockholms få bevarade exempel på hur Mälärstranden kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet.

Hushållning med mark- och vattenresurser

Stockholms översiktsplan anger markanvändningen *natur och park* för det föreslagna naturreservatet. Vid bildande av naturreservat skall miljöbalken kap. 3 tillämpas. Miljöbalken 3kap. 3§ anger att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Miljöbalken 3kap. 6§ anger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter skall särskilt beaktas. Miljöbalken 3kap. 8§ anger att mark- och vattenområden som är av riksintresse för kommunikationer *skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

I naturreservatsärenden skall enligt miljöbalken 7 kap. 25§ hänsyn tas även till enskilda intressen. Inskränkning i enskildas rätt att använda mark och vatten får inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. Föreskrifterna för markägare och andra sakägare inom Sätmaskogens naturreservat är samtliga nödvändiga för att syftet med naturreservatet skall tillgodoses.

Förbifart Stockholm

I Sätmaskogen finns ett reservat för vägprojektet *Förbifart Stockholm*. Trafikleden är tänkt att gå i tunnel under Sätmaskogen till Kungshatt och vidare norrut. *Förbifart Stockholm* har av Vägverket utpekats som riksintresse för kommunikationer. För att inte försvåra tillkomsten av vägen har ett förbehåll gjorts för den i beslutet. För vidare projektering krävs att en grundlig miljökonsekvensbeskrivning görs och att stor hänsyn tas för att minimera vägprojektets påverkan på områdets olika värden.

Gällande planer i området

Största delen av Sätmaskogen är detaljplanerad i Pl 6593, stadsplan för Sättra friluftsområde m.m. från 1971, då den tidigare generalplanen från 1962 ersattes. Huvuddelen av området är planlagd som park, men det finns också ett antal områden som är planlagda som friluftsbad, båtupplägningsplats, koloniträdgårdar, kulturhistorisk bebyggelse, parkering, m.m.

Övriga planer som i någon del berörs av naturreservatet är:

Plan	Område	Berörd del planlagd som	År
2002-06129	Skärholmens gårdsväg	natur	2004
94009	Bredängs camping	natur + camping	1995
93131	Dalholmen	föreningslokal	1994
93005	Sättra stall	park	1993
6878	Norra Skärholmshöjden	park	1968
6691A	Johannesdals villaområde	park	1968
6685	Norra Johannesdal	park	1967
6472	Skärholmshöjden	park	1965
6320	Gillsättra, gångväg	park	1964
6301	Örnsättrabacken	park	1964
6270	Alsättra, gångväg	park	1964

Enligt miljöbalken 7kap 8§ får ett beslut om naturreservat inte strida mot antagen detaljplan. Mindre avvikelser får dock göras, om syftet med planen inte motverkas. Ingen av de detaljplaner som behandlar områden inom föreslaget naturreservat motverkas av förslaget. Pl 6593 bör upphävas eller ändras för att stämma bättre med dagens förhållanden, särskilt vid Skärholmens gård. Detaljplanen för campingen, Dp 94009, bör också ändras eftersom en del av campingens område för fritidsändamål föreslås ingå i naturreservatet.

Parallellt med arbetet att inrätta naturreservat i området tas ett områdesprogram för Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg fram. Detaljplanering för en ridanläggning vid Sättra varv pågår också.

Varför skydd enligt miljöbalken?

Mälaren med öar och strandområden är i sin helhet av riksintresse enligt miljöbalkens 4 kapitel. Dels på grund av det artrika växt- och djurlivet, funktionen som dricksvattentäkt och genom dess stora betydelse för friluftslivet. Här finns goda hamnar och möjlighet till bad och fiske. Längs stränderna finns många sevärdheter vad gäller natur och kultur.

Biotopskyddet i miljöbalken omfattar småmiljöer och objekt som t.ex. allén vid Skärholmens gård och öppna diken. Ekologiskt särskilt känsliga områden, dit Sätmaskogens stränder räknas, omfattas också av miljöbalken.

Sätmaskogen omfattas av skogsvårdslagen som reglerar markanvändningen i området. Den nya skogsvårdslagen tillåter rationellt skogsbruk, men avverkningstvång, röjning och gallring, är frivilligt och kraven på återplantering har mildrats. För att behålla bibehålla områdets natur- och kulturvärden bör området undantas från rationellt skogsbruk och endast skogliga åtgärder i naturvårdande syfte tillåtas.

Strandskydd enligt miljöbalken gäller generellt för sjöar och vattendrag i hela landet. Skyddet omfattar land- och vattenområden intill 100 meter från strandlinjen. Sedan 1 juli 1994 omfattar strandskyddet inte bara friluftslivet utan även den biologiska mångfalden. Strandskydd gäller emellertid inte för stränder som är detaljplanlagda, vilket är fallet i Sättra.

Mälarstranden med dess historiska bebyggelse klassas som kulturhistoriskt värdefull miljö i Översiktsplan 1999 och skyddas enligt plan- och bygglagen (PBL).

Det finns alltså flera lagar och bestämmelser i dagsläget som området omfattas av. Dessa ger dock inget samlat skydd för området som helhet. För att syftet med att skydda Sätmaskogen ska kunna uppnås behövs föreskrifter för att reglera markanvändning och verksamheter samt skötsel av området. Det innebär att naturreservat enligt miljöbalkens 7 kapitel måste inrättas. Beslutet att avsätta området som naturreservat står i överensstämmelse med bestämmelserna i 3 och 4 kapitlet i miljöbalken om en från allmän synpunkt lämplig användning av mark och vatten.

Ett förordnande som naturreservat är ett led i stadens arbete för att bibehålla och långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald och värdefulla kulturmiljöer samt tillgodose stockholmarnas behov av naturområden för rekreation och friluftsliv.

Mot bakgrund av ovanstående är det motiverat att avsätta Sätmaskogen som naturreservat.

Områdets avgränsning

Naturreservatet sträcker sig över fem stadsdelar från Vårberg i söder, över Skärholmen, Sättra och Bredäng till Mälarhöjden i norr. I väster går gränsen för naturreservatet i Mälaren, där farleden börjar (ca 60-250 meter från strandlinjen). Strändernas höga naturvärden, med långa sammanhängande sträckor natur- och parkstrand, samt deras stora värde som rekreationsstråk är viktiga motiv för avgränsningen. För områdets biologiska värden är det mycket viktigt att

naturreservatet inte blir så litet eller fragmenterat att det inte kan fungera som livsmiljö för många arter.

Den natur som ligger nära bostadsområden är viktig för människors vardagsrekreation. Det gäller särskilt barn, äldre och funktionshindrade. Gränsen följer till viss del befintliga fastighets- och detaljplanegränser, men ligger alltid minst tre meter från tomtgräns och gata, samt minst tio meter från befintliga flerfamiljshus.

Avgränsningen av naturreservatet har gjorts med utgångspunkt i områdets värden avseende rekreation, natur och kultur, samt dess betydelse som en del av den regionala grönstrukturen. Avvägningar mot andra intressen har gjorts vid avgränsningen. Det gäller främst de naturområden som ingår i det pågående arbetet med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg som stadsbyggnadskontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat. De naturområden som hamnar utanför reservatet på grund av att de föreslås bebyggas till viss del, har också värden och funktioner som är viktiga att säkra för framtiden. Dessa värden beaktas i områdesprogrammet och i eventuella kommande detaljplaner.

Ärendets beredning

1996 framlades en motion till Stockholms kommunfullmäktige om att inrätta Sättra friområde som naturreservat. I oktober 1997 beslöt kommunfullmäktige att uppdra åt berörda nämnder ett utarbete ett underlag för naturreservatsbildning. På uppdrag av Stockholms stad har konsultbyrån U & W 1998 tagit fram ett förslag till beslut för Sättraskogens naturreservat. Rapporten har bearbetats och uppdaterats under 2003-2005 enligt naturvårdsverkets riktlinjer. Förslaget innehåller syfte, skäl för beslutet, föreskrifter, avgränsning av området, samt skötselplan. Förslaget ställdes ut 21 mars – 21 april 2006. Ett stort antal (177) remissvar och yttranden inkom. Detta förslag till beslut är reviderat i enlighet med de synpunkter som bedömts som möjliga att tillmötesgå.

Förbifart Stockholm

Staden godkänner förslaget till naturreservat under förutsättning att en eventuell framtida *Förbifart Stockholm* kan genomföras. Frågan om trafikledens dragning och utformning utreds och prövas i särskild ordning. Om det visar sig vid en samlad bedömning av olika intressen att vägen bör gå igenom naturreservatet är staden beredd att ompröva avgränsningen för naturreservatet.

Föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla i naturreservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7kap. 5§ miljöbalken angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Föreskrifterna utgör ej hinder för att utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med underhåll av byggnader, anläggningar, vägar, ledningsnät eller luftkablar. Inte heller för markförvaltares tillsyn och tillsyn enligt miljöbalken. Föreskrifterna gäller dessutom inte för åtgärder som framgår av till naturreservatsbeslutet hörande skötselplan, såsom underhåll av motionsspår, stigar, skyltar, diken, etc.

Undantag gäller även för:

- Byggnad av en ny ridanläggning med tillfartsvägar, VA-ledningar m.m.
- Breddning av tillfartsväg till båthamnen från Skärholmens Gård.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att:

- A1. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med skötsel av området och dess anläggningar. Gäller ej markområden upplåtna för båtuppläggning.
- A2. plantera ut för trakten främmande växt- eller djurarter i mark och vatten. Gäller inte växter inom koloniområden och på tomtmark.
- A3. avverka träd, röja bort buskar eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som krävs för områdets skötsel och som anges i skötselplanen.
- A4. använda konstgödsel eller kemiska bekämpningsmedel. Bekämpning av jättelokan får ske lokalt med hjälp av kemiska bekämpningsmedel.

Utan tillstånd från kommunen är det förbjudet att:

- A5. uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av stängsel för betesdjur. Genomgångar ska anordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras.
- A6. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan förändra områdets topografi eller hydrologi, till exempel genom att gräva, schakta, borra, spränga eller fylla ut.
- A7. anlägga tältplats eller campingplats.
- A8. utföra om- eller tillbyggnad eller väsentligt ändra byggnads användningssätt.
- A9. uppföra ny byggnad eller anläggning.

- A10. asfaltera eller anlägga väg eller parkeringsplats.
- A11. dra fram mark-, luftledning eller jordkabel, gäller ej vid nedgrävning av områdets befintliga kraftledning.
- A12. anlägga nya eller utöka befintliga bryggor eller att hårdgöra stränder.

B. Föreskrifter med stöd av 7kap. 6§ miljöbalken angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång inom naturreservatet.

För att trygga syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla:

- B1. utmärkning av naturreservatets gräns samt uppsättning av informationsskyltar.
- B2. gallring, röjning, slåtter, bete, lågor, våtmarker och dylikt i enlighet med fastställd skötselplan.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30§ miljöbalken.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att:

- C1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning t.ex. genom att gräva, borra, hacka, rista, spränga, måla eller dylikt.
- C2. fälla eller på annat sätt skada levande träd och buskar, samt att skada vegetationen i övrigt t.ex. genom att gräva upp ris, örter, gräs, mossor, lavar eller svampar. Att plocka blommor, bär och svamp är tillåtet med allemansrättens begränsningar.
- C3. störa djurlivet, t.ex. genom att beträda pontoner avsedda för fåglar, klättra i boträd, skada eller döda däggdjur, fåglar, kräldjur eller groddjur.
- C4. elda annat än på anvisad och iordninggjord plats. Gäller ej för organiserad scoutverksamhet.

- C5. medföra hund som inte är kopplad. Föreskriften gäller inte inom markerade hundrastområden.
- C6. rida eller framföra häst annat än på markerade leder och områden.
- C7. utan kommunens tillstånd anordna tävlingar, läger och aktiviteter med fler än 500 deltagare.
- C8. sätta upp affisch, skylt eller liknande. Dock får snitslar, orienteringsskärmar och tipsfrågor uppsättas för tillfälligt bruk om de avlägsnas omedelbart efter avslutat arrangemang, samt om känsliga markområden undviks.

Ikraftträdande

Reservatsföreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då beslutet kungörs i ortstidning samt i Länets författningssamling.

Andra förordningar som gäller för området

Allemansrätten innebär i korthet att var och en får utnyttja annans mark och vatten för att komma ut och vistas i naturen. Allemansrätten ger rättigheter under ansvar. Huvudregel är inte störa – inte förstöra. Med föreskrifterna inskränks allemansrätten på vissa punkter för att säkerställa reservatets värden. Vissa delar är redan inskränkta av annan lagstiftning som terrängkörningslagen och lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter som gäller för Stockholm.

Allemansrätten och terrängkörningslagen

Allemansrätten och terrängkörningslagen innebär i korthet följande.

- Att det inte är tillåtet att skräpa ned.
- Blommor, bär och svamp, nedfallna grenar, torrt ris, får plockas. Fridslysta blommor får inte plockas.
- Jakt och fiske ingår inte i allemansrätten. Det är tillåtet att fiska med spö och vissa handredskap i Mälaren. Trolling, dragrodd och angelfiske är endast tillåtet med fiskekort. Djurens ungar och bon ska lämnas ifred. Det är inte tillåtet att ta fågelägg. Det räknas som jakt. Alla vilda däggdjur och fåglar är fredade. Djurarter som hotas av utrotning är fridlysta, till exempel alla grodor och ormar.
- Det finns ingen motoriserad allemansrätt. Enligt terrängkörningslagen är det förbjudet att köra bil, motorcykel, moped och andra motordrivna fordon på barmark i terrängen. Det är inte heller tillåtet att köra med motordrivna fordon på enskilda vägar som är avstängda för motortrafik. All naturmark utanför väg - t.ex. park, åker, äng, skog och stränder - räknas som terräng. Också stigar,

vandringsleder och motionsspår är terräng i lagens mening. Det är inte tillåtet att köra där, även om förbudsskyltar saknas. Generellt undantag från förbudet gäller för jordbruk, skogsbruk, statlig eller kommunal tjänsteman, vid skötsel- och anläggningsarbete inom park-, idrotts-, eller friluftsområden och inom tomt, räddningstjänst, läkare, brandkår. Detta gäller om åtgärden ej kan utföras på annat lämpligt sätt. Länsstyrelsen kan efter ansökan medge enskilda undantag om särskilda skäl föreligger. (Se även vidare vad som gäller för fordon nedan).

- Det är tillåtet att ta sig fram till fots, cykla, åka skidor och tillfälligt vistas i naturen. Visa hänsyn och var försiktig. För cykling, se vidare i trafikförordning för Stockholm.
- Att bada, förtöja båt tillfälligt och gå iland är tillåtet överallt utom vid tomt.

Lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter

De lokala ordningsföreskrifterna för Stockholms stad gäller endast i de delar av Sätterskogens naturreservat som är offentlig plats. Det är vägar, detaljplanelagda gator och parker samt badplatserna.

Framförande, stannande och parkering av fordon är reglerat av Stockholms lokala trafikföreskrifter. Som fordon betraktas till exempel bilar, mopeder och cyklar. I terräng är all fordonstrafik förbjuden enligt terrängkörningslagen (1975:1313). Fordon i samband med varutransporter till kiosk eller dylikt eller fordon i väghållningsarbete eller liknande får om det erfordras framföras på parkväg. Fordon får inte stannas eller parkeras på parkväg eller i terräng. Det är tillåtet att cykla och åka moped på gång- och cykelvägar med påbudsskyltar för cykel.

Fornlämningar och kulturhistoriska byggnader

Fasta fornlämningar är skyddade enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Det innebär bland annat att det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Mälarstranden med dess historiska bebyggelse klassas som kulturhistoriskt värdefull miljö i Översiktsplan 1999 och skyddas enligt plan- och bygglagen (PBL). Byggnader kan vara reglerade i detaljplanens bestämmelser för vad de får användas till och i vilka avseenden de inte får ändras. Det kan även gälla park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

Skötsel och förvaltning

I enlighet med 3§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer kommunfullmäktige tillhörande övergripande skötselplan med mål, riktlinjer och åtgärder för naturreservatets skötsel och förvaltning. Inom ramen för dessa kan kommunen förlöpande meddela direktiv för förvaltningen.

Stockholms stad är förvaltare för naturreservatet i enlighet med 2§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Vilken nämnd som ansvarar för skötsel och underhåll i området regleras i aktuell gränssnittslista, som upprättas mellan Markkontoret, Trafikkontoret, Idrottsnämnden och stadsdelsnämnderna. Enligt gällande gränssnittslista för 2005 står Markkontoret för investeringar i naturreservatet, Skärholmens stadsdelsnämnd ansvarar för park- och naturmarksskötsel och Idrottsnämnden har drift- och underhållsansvar för ridstigar, ridanläggningar, byggnader inom badplatser, båtbygggor, m.m. Stadsmuseinämnden ansvarar för samordning och översyn av fornvården.

Tillstånd och dispens från föreskrifterna beslutas av stadsbyggnadsnämnden. Tillsynsmyndighet är Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

*SKÖTSELPLAN FÖR
SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT*

Innehåll

SKÖTSELPLAN FÖR SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT	29
DEL 1, BESKRIVNING AV OMRÅDETS VÄRDEN	31
Historisk markanvändning	31
Naturvärden	32
Naturmiljöer	33
Upplåtelser, anläggningar och verksamheter	35
Friluftsliv	39
Tillgänglighet.....	40
Slitage- och störningskänslighet.....	41
Kulturhistoriska lämningar och spår	41
DEL 2, PLANDEL, BESKRIVNING AV SKÖTSEL	43
Planens disposition.....	43
Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog,	44
halvöppen och öppen mark	44
Skötselns inriktning för skog	54
Skötselns inriktning för vatten och stränder	58
Skötselns inriktning för aktivitetsytor	62
Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar	62
Skötselns inriktning för utvecklingsområden.....	64
Skötsel av anordningar för friluftslivet.....	65
Skötsel av kultur- och fornlämningar	67
Uppföljning och dokumentation	67
Underlag	67
Ordlista	69

Del 1, Beskrivning av områdets värden

Historisk markanvändning

Sätraskogen har under lång tid varit kulturpåverkat. Flera gårdar har legat i och i närheten av området. Odling och ängsslåtter har bedrivits i dalgångarna och djur har gått på bete på bergryggarna. Idag syns spår av betningen främst genom den höga andelen gräs i markskiktet och förekomsten av bredkroniga ekar.

Sätraområdet har fått sitt namn efter Sätra gård som är en av Stockholms äldsta byggnader. Gården är känd sedan 1300-talet och blev på 1600-talet säteri under ståthållaren på Stockholms slott, Lars Bengtsson Skytte. Ägorna omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och området väster om, vilket tillhörde Vårby. Vårby gård var traktens huvudort. Sätra gårds ägor anges på en karta från 1762 bestå av uppodlad åker, ängsmark, betesmark och *bergländig skogsmark*. Gården är nu restaurerad efter en brand på 1960-talet. Sätra gård var under 1500- och 1600-talen ett frälsegods under familjen Skytte. Senare kom det att tillhöra De tre Fromma Stiftelserna. 1961 köptes det av Stockholms stad. Vid Sätra gård fanns från 1700-talet en kvarn och en mjölnarstuga. Kvarnen brann upp 1969 och idag finns endast mjölnarstugan kvar.

Skärholmens gård har en förhistoria som torp under Vårby under 1600-talet. Under 1600-talet var Skärholmen ett av de blygsammaste torpen i trakten. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. I björkskogarna röjde och svedjade man för att få betesmark. Torpet omgavs av områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog där det fanns bra betesmöjligheter. Under mitten av 1700-talet uppfördes nuvarande byggnaden och en park anlades och utvecklades enligt den engelska parkstilen. Under senare delen av 1800-talet växte sommarhus upp runt gården med namn som Tusculum, Bergudden och Sjövillan. Av dessa är det bara Sjövillan som står kvar idag.

En varvsanläggning, Sätra varv, fanns vid Mälarstranden i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Verksamheten var omfattande och det fanns arbetarbostäder, mangelbod, skola, m.m.

På härads-karta över Svartlösa härad från 1906 ser man att de tre stora gårdarna, Johannesdal, Skärholmen och Sätra, fortfarande var dominerande i området. Runt gårdarna finns åkrar, ängsmarker och skogsmarker.

Några mindre gårdar fanns också. Inägor och utägor fanns vid denna tid. Lövskog och barrskog betades. Skogarna antog en ljus och öppen karaktär. Spår från betet ses idag i form av ekar med breda kronor och relativt stort inslag av gräs i markskiktet. Vid Sätrabadet når idag gräsmarken ända ned till vattenbrynet. Dessa marker var förr i tiden fuktängar som slogs för att få hö till djuren.

Fram till början av 1960-talet och miljonprogrammet bestod distriktet till stor del bara av kuperade barrskogsmark utmed Mälarens förkastningsbrant. Här och var öppnade sig landskapet för odlad mark och lövträdsskog kring gårdarna Jakobsberg, Slätten, Sätra, Skärholmen och Johannesdal. Under 1960-talet skedde den stora utbyggnaden. Orsaken var bostadsbristen som skulle hävas med ett massivt

utbyggnadsprogram, det s k miljonprogrammet, där en miljon bostäder skulle byggas i Sverige under åren 1965-74. I Stockholm beslöt man att bygga ut tunnelbanan och att utnyttja de tidigare förvärvade lantegendomarna i de yttre delarna av Stockholmsområdet, bland annat i sydväst kring gårdarna Sättra och Skärholmen.

Naturvärden

Geologi

Sätraskogen är ett sprickdalslandskap med bergryggar i väst-östlig riktning och sedimentfyllda sprickdalar. Områdets berggrund domineras av gnejser. Bergssidor täcks i regel av morän. I dalgångarna övergår moränen i glacial lera. Dalgången där Sättraån löper igenom består till viss del av siltiga sediment. I silten har Sättraåns bäckravin bildats. Sätraskogens strand är, liksom hela strandlinjen mot Mälaren, en förkastningsbrant där berggrunden på ena sidan av en förkastningslinje, har höjts eller sänkts i förhållande till den andra.

Gröna kilar och ekologiskt känsliga områden

Sätraskogen utgör den nordligaste delen av Bornsjökilen. Denna grönkil sträcker sig längs Mälarens stränder från väster in mot de centrala delarna av Stockholm och är en viktig del av Stockholms grönstruktur. I rapporten *Grönstrukturen i Stockholmsregionen* (Regionplane- och trafikkontoret, 1996) bedöms Sätraskogen ha mycket höga sociala värden. Bedömningen bygger på närheten till Mälaren, den omväxlande naturen, att det i området finns badplatser och andra anordningar för friluftslivet.

Sätraskogen är i norr, öst och söder till stor del inramat av vägar och bebyggelse. Det finns dock svagare länkar till grönområden. Strandlinjen längs Mälaren länkar samman Sätraskogen med övriga Mälärstränder och kan på så sätt utgöra en spridningsväg för växter och djur.

I *Grönstruktur för Stockholmsregionen* slås områdets värde som friluftsområde fast, liksom dess betydelse för den biologiska mångfalden. Sätraskogen har inslag av gammal bebyggelse och trädgårdsnatur. Huvuddelen av stränderna och en bäckravin vid Sättra är ekologiskt särskilt känsliga. (Stadsbyggnadskontoret, 1996). Några ekskogar och bäckraviner utgör också områden med högt vetenskapligt naturvärde.

Sätraskogen utgör, med sin stora andel ekskog, en del av en ekologisk spridningsväg för eklevande växter och djur. Från Ekerö, på andra sidan viken, kan spridning ske till Sättra.

Naturvärdesbedömning

En naturvärdesbedömning har utförts av Ekologigruppen under sommaren 1998 som underlag för utarbetandet av skötselplanen. Till grund för bedömningen har området

inventerats på signalarter och rödlistade arter av lavar, mossor, vedsvampar, växter och insekter.

I naturvärdesbedömningen är områdets naturvetenskapliga värden klassade efter den skala som anges i Länsstyrelsen naturvårdsprogram från 1983 (I = högsta naturvärde, II = mycket höga naturvärden, III = höga naturvärden). Till detta har ytterligare två klasser lagts till (IV = naturvärden av stor betydelse för Stockholms stad d.v.s. kommunalt värdefullt, V = värdefullt för biologisk mångfald lokalt). I Sätorskogen finns inget område med klass I eller II. De största sammanhängande och värdefullaste ekskogarna finns vid Sätorbadet och Sätora varv. Dessa båda områden är av regionalt värde (klass III). Av regionalt värde är även Sätoraån och dess meandrande bäckravin. I bedömningen framhävs även områdets stora förekomst av enstaka solitära gamla träd. Mälarstranden är av lokal betydelse (klass IV).

Vid naturvärdesbedömningen (Ekologigruppen, 1998) har flera rödlistade arter påträffats. De mest anmärkningsvärda fynden är av brokig barksvartbagge, ädelguldbagge, ekbrunbagge, skeppsvarvsfluga, parknål, blanklav och apelticka. Andra lokalt/regionalt skyddsvärda arter som observerats är brun guldbagge och träjordmyra. I Stockholms stads artdatabank, Artarken, finns fram till 2006 noterat fler intressanta arter för området. De rödlistade fågelarterna skogsduva och törnskata har noterats häcka i området liksom de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna ängsbiplärka, gröngöling och fisktärna. Vanlig padda, stor fladdermus, Mustasch/Brandts fladdermus liksom gråskimlig fladdermus har observerats i området. Bland kärlväxterna kan noteras de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna monke (blåmonkar), odört, lundelm, vippärt och nästrot.

Naturmiljöer

Skog

På bergryggarna växer hållmarkstallskog som är den dominerande naturtypen i Sätorskogen. I svackorna där marken blir mer näringsrik varierar växtligheten mellan blandskog, triviallövskog, ädellövskog och öppen mark. Såväl lövskog som barrskog har varit betad och glesare i äldre tider. Spår av detta syns idag i form av bredkroniga ekar och en stor andel av gräs i markskiktet. Ekskogarna återfinns i de delar av området där de större gårdarna tidigare låg.

På hållmarken växer företrädesvis tall och i små svackor triviallövskog. Tidvis är hållmarken sliten (t.ex. vid Bredängs camping) och markskiktet av lavar och mossor är upprivet. Hållmarken är också delvis påverkad av huggning, särskilt i den norra delen. Blandskogen domineras av triviala lövträd tillsammans med tall och gran. I dessa områden finns även inslag av ädellövträd som ask och ek. Markskiktet består främst av blåbärsris och gräs. I Sätorskogen finns små områden med granskog där granarna har en relativt hög ålder. Även i blandskogen finns enstaka solitära gamla träd. Flera tidigare öppna marker är idag bevuxna med aspar i olika ålder. Vid Sätorastrandsbadet finns det fina alsumpskogar med inslag av ädellövträd.

Ädla lövträd

I Sätmaskogen finns stora områden med ädellövskog. Ädellövskogen utgörs till största del av ek. Vid Sätmaskadet, Sätmaskarv och Skärholmens gård finns de största partierna av ek. Vid Sätmaskadet och Sätmaskarv har man funnit flera rödlistade arter såväl som många signalarter (*Sätmask Naturvärdesbedömning*, Ekologigruppen 1998). De värdefulla kulturpåverkade ekskogsmiljöerna med hassel har lundartad flora och man har funnit signalarterna trolldruva, sårläka, vätteros och blåsippa. De fina brynen mot de öppna markerna, och bergslutningarna har värdefull flora. Flera kulturpåverkade ädellövskogspartier har högt värde i Stockholm. Ädellövskogarna var i äldre tider glesare och hade en mer ljus och öppen karaktär. Idag har skogarna delvis vuxit igen och antagit en mer sluten karaktär med andra naturvärden. Vid Sjövillan, som idag används av scouterna som klubblokal, finns en allé med stora lindar, almar och askar som hamlat för länge sedan.

Öppen mark

På häradskartan från 1906 finns ett flertal partier med fuktäng längs bäckarna och vid dagens Sätmaskstrandsbad. Idag utgörs dessa områden till största del av trivial flora. Gräsmarken vid Sätmaskadet är än idag fuktig. De marker som vid sekelskiftets början brukades som åker består idag av triviala gräsmarker. Flera av de öppna markerna håller idag på att växa igen.

Våtmarker

I området råder en allmän brist på våtmarker. Det finns få små våtmarker med permanent vattenspiegel. I anslutning till Skärholmsbäcken och Sätmaskån har därför staden anlagt dammar med vattenspiegel under år 2003.

Insprängt i skogsmarken, finns små sumpskogar. Sumpskogarna utgör endast en mycket liten del av området, men är värdefulla miljöer. På hållmarkerna finns mindre surdreg.

Stränder

Sätmaskogens strand utgörs mestadels av naturlig strand, såväl moränstrand som stenstrand. Naturstranden har ett lokalt värde i Stockholm (Ekologigruppen, 1998). Stigar löper utmed hela strandlinjen i Sätmaskogen och används mycket för rekreation. Utmed stranden finns flera mindre områden med klibbalstrandskog. Förr i tiden har troligtvis stora delar av stranden täckts av klibbalstrandskog. Idag är miljön ovanlig i Stockholms kommun och av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Klibbalstrandskog har stort kommunalt värde (naturklass 4). Väster om Skärholmens gård finns flera partier av klibbalstrandskog. I dessa är signalarten myskmadra funnen. Myskmadra indikerar att området har höga naturvärden och lång kontinuitet.

I utredningen Ekologiskt känsliga miljöer i Stockholm (Stockholm 1995) klassificeras de naturliga stränderna i området som värdefulla. Inventeringen av Stockholms stränder (Stockholms stad 1993) visade att fyra områden i Sätmaskogen har stor naturkvalitet.

Sätmask, bäckar och diken

Sätmaskens meandrande bäckravin är välutvecklad och har ett geologiskt intresse. Ravinsidorna är mellan två och sex meter djupa och bevuxen med alskog. I Stockholms län finns relativt få välutvecklade bäckraviner, vilket gör Sätmask särskilt värdefull. Sätmask har ett regionalt värde (Ekologigruppen, 1998).

Två mindre bäckar finns i området Skärholmsbäcken och Lyrabäcken. På några av de öppna markerna finns öppna diken. Öppna diken, bäckar och åar är värdefulla för spridning och som livsmiljöer för växter och djur. Det är brist på öppna diken idag då de flesta är täckdikade. Öppna diken är skyddade enligt biotopskyddet i miljöbalken. Staden har anlagt öppna dammar i anslutning till Sätmask och Skärholmsbäcken för att öka värdet på dessa vattenmiljöer. Sätmask har i samband med detta fått ökat tillflöde från dricks- och dagvattennätet. Liknande insatser planeras för Skärholmsbäcken.

Upplåtelse, anläggningar och verksamheter

Natur- och kulturföreningar

- Skärholmens hembygdsförening
- Naturskyddsföreningen Söderort
- Varvsarbetarhusföreningen

Barn- och ungdomsverksamhet

- Skolor, fritids och förskolor nära Sätmaskogen använder området för utflykter och pedagogisk verksamhet, t.ex. I Ur och Skur-förskolan Kåsan.
- Friluftsförbundet bedriver Mulle-verksamhet i området.
- Mälarhöjdens scoutkår har sin klubblokal i Mjölmarstugan vid Sätma gård.
- Vårbergs scoutkår bedriver verksamhet i "Gröna kåken" och i närområdet.
- Skärholmens stadsdelsförvaltning har startat en fältskola i området för förskola och skola.

Badplatser

- Mälarhöjdens strandbad har sandstrand, gräsytor och hopptorn. Kiosk och servering sommardag. Omklädningshytter och toalett. Båtbrygga med passagerartrafik till Drottningholm, Birka och Mariefred sommardag.
- Sätmastrandsbadet är långgrunt med barnvänlig sandstrand och stora gräsytor. Gungor, kafé, minigolf, sandvolleybollplan, grillplatser. Badet är tillgängligt för rörelsehindrade. Omklädningshytter samt toalett finns.

Kaféer och restauranger

- Café Lyran
- Kafé och restaurang vid Skärholmens gård
- Kafé i varvsarbetarnas hus (strax norr om Sättra varv)
- Sättrastrandsbadets kafé
- Mälarhöjdsbadets kafé

Idrottsföreningar

- Mälarhöjdens IK (skidor, gång, orientering) har aktiviteter i området. Orienteringsklubben har också aktiviteter i "Gröna kåken".
- Sättravik Varpaklubb kastar varpa på Varpaängen och hyr ett av Varvsarbetarhusen.

Motionsspår

- I området finns två belysta motionsspår, Skärholmsspåret (2,2 km) och Bredängsspåret (3,2 km). Dessa spår är anslutna till varandra med ett anslutningsspår (2,0 km).

Hästverksamhet

- Mälarhöjdens ridskola ligger idag vid Sättra gård, men en ny ridanläggning planeras på f d åkermark söder om Sättra varv. Ridstigar finns i området samt en utomhusridbana på platån i närheten av vattentornet.

Hundverksamhet

- Stockholms kennelklubb har en klubblokal i Ekelund. Invid huset finns en öppen gräsyta som används för träning.
- Idag finns inga utpekade hundrastområden. Tre hundrastområden, samt hundbadplats föreslås i denna skötselplan.

Koloniföreningar

- Skärholmens koloniförening består totalt av 118 lotter.

Båtupplägningsplatser, båtklubbar

- Båtklubben Sättra Varf
- Båtklubben Lyran
- Sättra båtsällskap
- Sättra Varvs intresseförening
- Fiskarfjärdens båtklubb

Camping

- Bredängs camping. Campingen har både tält- och husvagnsgäster.

Vattentorn

- Vattentornet ligger på en plåtå på 70 meters höjd. Reservoiren försörjer Stockholms sydvästra förorter med vatten från Lovöverket.

Kraftledning

- En kraftledning löper genom området från Ålgrytevägen till Mälarhöjdens strandbad.

Mellanlager

- På berget vid vattentornet finns en mellanlager för skötseln av hela Skärholmens stadsdel. Inom samma område finns även en instängslad förvaringsplats för kälkar, bryggor, skyltar, m.m.

Tabell 1. Verksamheternas överensstämmelse med naturreservatets syfte

Verksamhet	Överensstämmelse med naturreservatets syfte
Natur- och kulturföreningar	Verksamheterna som sker inom de natur- och kulturföreningar som verkar inom området överensstämmer med naturreservatets syfte.
Koloniföreningar	Kolonilotterna överensstämmer med reservatets syfte. Det är viktigt att allmänheten kan passera koloniområdet och att det estetiskt smälter in i kulturlandskapet. Skötseln av kolonilotterna kommer att påverkas av föreskrifterna som förbjuder användande av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel.
Camping	Bredängs camping ligger utanför reservatsgränsen. Stängslet i väster kommer att flyttas.
Idrottsföreningar och motionsspår	Utövande av idrott överensstämmer med reservatets syfte. Aktiviteterna kan ske i enlighet med reservatets föreskrifter.
Barn- och ungdomsverksamhet Fältskola	Positiva naturupplevelser är mycket viktiga ur många aspekter för den uppväxande generationen. Barn- och ungdomsverksamhet överensstämmer med reservatets syfte och kan ske i enlighet med dess föreskrifter.
Hästverksamhet	En ny ridanläggning planeras inom naturreservatsområdet. Ridning sker på ridstigar och vid ridbanan. Träd skyddas från att ringbarkas av hästar.
Hundverksamhet	Okopplade hundar vid kennelklubben och i de nya hundrastområdena strider ej mot reservatets syfte och sker inom begränsade områden.
Båtoppläggningsplatser, bryggor, båtklubbar	Båt- och varvsverksamhet har en lång tradition i området. Dock bör verksamheten ske så att allmänheten inte hindras tillträde till stranden och området snyggas upp. Verksamheten skall ej utökas.
Badplatser	Badplatserna i området fyller en viktig funktion för rekreation. Badplatserna överensstämmer med reservatets syfte.
Kaféer och restauranger	Många besökare i området som idkar friluftsliv uppskattar de kaféer som finns inom området.

Vattentorn	Kaféerna överensstämmer med reservatets syfte. Vattentornet fungerar som landmärke i området.
Kraftledning	Kraftledningsgatan bör skötas så att den så långt möjligt smälter in i landskapet. Alternativt bör kraftledningen grävas ner.
Mellanlager	Mellanlagret ska flyttas och naturmarken återställas. Platsen ska ersättas med annan yta.

Friluftsliv

Sätraskogen är ur rekreationssynpunkt ett mycket viktigt område. Området är det enda stora friluftsområdet inom rimligt avstånd för en stor befolkningsmängd i det tätbebyggda sydvästra Storstockholm.

Anordningar för friluftslivet

Anledningen till att besöka Sätraskogen kan vara många; promenera, jogga, besöka ett kafé, bada, påta i koliträdgården eller rida. Upplevelsen i sig av kultur- och naturvärden har vid enkätförfrågning angetts som anledning till besök. Inom området finns två strandbad, campingplats, ridskola, Lyrans uteservering, odlingsland, bryggor, båtklubb, m.m. Under sommaren går båtar till öarna utanför.

Stigar

I området finns många stigar, gångvägar, elljusspår och ridstigar. En strandpromenad löper längs vattnet från Johannesdal i sydväst till Pettersbergsvägen i nordost. Det är lätt att ta sig ned till vattnet via någon av de många stigar löper från bebyggelsen i Vårberg, Sätra och Bredäng ned mot vattnet. Inom Stadsförnyelseprojektet har ett program för upprustning av Skärholmens strandstig tagits fram under 2005. I programmet föreslås bl a förbättring av stigkanter, sittplatser och framkomlighet.

Kaféer

I nordost finns Café Lyran, ett populärt konditori. I området finns även mindre serveringar öppna under sommartid. Dessa finns vid Skärholmens gård, Sätra strandbad, Mälarhöjdens strandbad och i Varvsarbetarnas hus strax norr om Sätra varv.

Badplatser

I Sätraskogen finns två större badplatser, Sätra strandbad och Mälarhöjdens strandbad.

Båtbryggor

Större båtbryggor finns vid båtklubbarna i Skärholmens hamn och vid Sättra varv. Nedanför Lyran finns en liten båtklubb.

Serviceinrättningar

Toaletter och papperskorgar finns vid badplatserna och kaféerna. Ett 20-tal nya papperskorgar ska sättas upp i Sättraskogen under 2005.

Rastplatser, utsiktspunkter, grillplatser och parkbänkar

Rastplats med bänkar och bord finns vid Sättra varv längs strandpromenaden. Nya bänkar placeras ut under 2005. Vid baden finns bänkar, bord och grillplatser. Två nya grillplatser ska iordningsställas utmed strandpromenaden i enlighet med *Program för upprustning av Skärholmens strandstig*. Iordningställda utsiktspplatser är få i området, men det finns flera naturliga utsiktspunkter uppe på hällmarkerna och längs stranden.

Hundrastning

Lösspringande hundar anses av många vara ett problem i Sättraskogen. I skötselplanen föreslås följande hundrastområden; del av Varpaängen, ängen norr om Sättraån och del av Skärholmsdalen. Dessutom föreslås ett strandparti norr om Sättra strandbad bli permanent hundbadplats. Inom hundrastområde får hundar vara okopplade under förutsättning att de är under kontroll och inte stör vilt eller människor i området. Under säsongen 1 mars till 20 augusti, ska hundar hållas under särskild kontroll. Kan hunden störa vilt så ska den hållas kopplad. Utanför hundrastområdena gäller kopplingstvång.

Tillgänglighet

Med kommunala färdmedel är det lätt att ta sig till Sättraskogen. Fyra tunnelbanehållplatser längs med röda linjen mot Norsborg, ligger inom gångavstånd från området. Dessa är Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg. Från dessa är det cirka fem till tio minuters promenad till Sättraskogen.

Parkeringsplatser finns bland annat ovanför Skärholmens gård, vid Sättra strandbad, vid campingen, vid minigolfbanan och ovanför Mälarhöjdens strandbad.

Stigar löper genom hela området. Längs Mälaren finns en mycket fin strandpromenad som går från Johannesdal i söder till Pettersberg i norr. I öst-västlig riktning löper rikligt med gångvägar och upptrampade stigar. På grund av den starkt kuperade terrängen är det svårt för rullstolsbundna och handikappade att ta sig fram i området.

Slitage- och störningskänslighet

Den största delen av besökarna i Sätmaskogen rör sig längs färdigställda och upp trampade stigar. Detta medför ett litet slitage mot markskiktet. I vissa delar av område är dock slitaget större t.ex. på höjder som besöks för att beundra utsikten ut mot Mälaren. Hällmarkens mossor och lavar är känsliga för tramp. Slitaget syns särskilt tydligt på hällmarken kring Bredängs camping.

Kulturhistoriska lämningar och spår

Sätmaskogen har höga kulturhistoriska värden. Sätmaskogens natur- och kulturlandskap med inslag av gårdar, torp, sommarhus för forna tiders välbärgade familjer och arbetarbostäder, är ett av Stockholms kommuns få bevarade exempel på hur Mälmarstranden kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet.

Längs Mälmarstranden gick i äldre tider en betydelsefull farled under såväl sommar som vinter. Under vintern då isen lagt sig gick en strid ström av slädar fullastade med varor mot Stockholm. Stranden ingick under vikingatiden i ett försvarssystem. På flera ställen utmed leden fanns vårdkasar, bland annat på Kungshatt och Vårdberg. Vårdkasarna tändes för att varna Björkö för fientliga anfall. En annan del i detta gamla försvarssystem var troligen fornborgen vid Skärholmens gård från 500 e.Kr.

Sättra har fått sitt namn efter Sättra gård. Gården är en av Stockholms äldsta gårdar och känd sedan 1300-talet. Sättra gårds ägor omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och väster därom, vilket tillhörde Vårby gård. Vårby var vid denna tid traktens huvudort.

Enligt Gabriel Bodings karta från 1762 bestod Sättra gårds ägor av ängar, uppodlad mark, beteshagar och bergländig skogsmark och omfattade område kring dagens Sättra å och området ned mot Mälaren. Sättra gård restaurerades efter en brand på 1960-talet. Gården ligger vid Mälmarhöjdens ridskola.

Under 1800-talet fanns förutom Sättra gård en större gårdar inom området: Skärholmens gård. Skärholmens gård var under 1600-talet ett torp under Vårby gård. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. Runt den brukade marken fanns områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog med bra betesmöjligheter. Skärholmens gård var Mälmarhöjdens scoutkårs utflyktsgård mellan 1947 och 1967. Nuvarande gårdsanläggning är från slutet av 1700-talet då den blev sommarnöje åt välbeställda stockholmare. Platsen var ett populärt utflyktsmål under 1800-talet, då lustturer med ångbåt gick till Skärholmens gård. Kring Skärholmens gård växte under slutet av 1800-talet en rad sommarhus upp: Sjövillan, Bergudden och Tusculum. I området fanns också krogar, Rostock från 1600-talet och Arboga Kök från 1830-talet. Arboga Kök brann ned under 1962. Rostock är hårt restaurerad. Det f.d. sommarhuset Lyran är idag ett populärt konditori.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet fanns en varvsanläggning vid Mälmarstranden i Sättra. Verksamheten upphörde runt 1917-1919. Efter detta gjordes

endast reparationer av pråmar vid varvet. Av varvet finns endast några fundament kvar idag. Varvsbyggmästarens bostadshus, portvaktstugan och arbetarboställen och mangelboden på höjden finns dock kvar.

Registrerade fornlämningar i området:

R 38	Fornborg med kallmurar mot landsidan
R 143	Rest av stensättning
R 152	3 stensättningsliknande lämningar
R 155	Gravfält med 4 stensättningar samt en husgrund *
R 232	2 stensättningar
R 233	Skärvestensförekomst (något osäker)
R 243	Bellmans grotta (Bellmans stenar) Naturbildning med tradition

* Undersökt och borttagen: 4 stensättningar med brandbegravningar från folkvandringstiden. Dessutom en husgrund från historisk tid, möjligen en smedja.

En mer noggrann inventering bör göras av områdets kulturminnen. Kompletteringar kan sedan göras med skötselanvisningarna i skötselplanen för att skydda, bevara och visa kulturhistoriskt intressanta värden.

Del 2, Plandel, beskrivning av skötsel

Planens disposition

Skötselplanen består av två nivåer. Sätmaskogen har först delats in i övergripande typområden utifrån vegetation, funktion och vilken inriktning på skötseln som föreslås. En översiktlig inriktning med mål och riktlinjer för skötseln anges för varje typområde.

Skötselplanen gäller skötsel av mark, fornminnes och friluftsanordningar. När det gäller byggnader bör en skötselplan tas fram (förslagsvis av Stadsmuseet) i särskild ordning.

Behov av underhåll eller tillbyggnad styrs av föreskrifterna. Där framgår att det är möjligt att utföra underhåll samt möjligt att söka tillstånd för tillbyggnader när verksamheter har önskemål om utveckling.

Den övergripande skötseln för marken är indelad enligt följande:

- * Kulturmark (K)
 - ädelövskog och halvöppen mark
 - öppen mark
- * Skog (S)
- * Vatten och stränder (V)
- * Aktivitetsytor med gräsmatta (Y)
- * Aktivitetsanläggningar (A)
- * Utvecklingsområden (U)

Sedan följer en detaljerad indelning av varje typområde i skötselområden. Områdenas avgränsning redovisas på karta 1. Beskrivning, mål och riktlinjer anges för varje skötselområde. Den andra nivån behandlar också anordningar för friluftslivet, tillgänglighet, stigar, vägar, information etc, och tas upp under avsnittet *Anordningar för friluftslivet*.

Förutom kulturmarksskötseln som behandlas i den övergripande nivån finns här även ett kapitel om kultur- och fornlämningar. Slutligen anges även riktlinjer för tillsyn av naturreservatet och för uppföljning av skötseln.

Skötselplanen ska ligga till grund för ett detaljprogram för skötsel av naturmark som ska upprättas var 5:e år. I detaljprogrammet anges vilka åtgärder som ska utföras i naturmarken under femårsperioden. Alla åtgärder ska dokumenteras. Detaljprogrammet bör upprättas efter samråd med brukarna av området. Synpunkter bör därför inhämtas från intresseorganisationer som har verksamheter i området.

Skötselplanen ska också användas som underlag för planering av omgivande mark i anslutning till naturreservatet. För att upprätthålla och på lång sikt bevara den

biologiska mångfalden i Sätterskogen måste tillses att naturreservatet inte blir isolerat från andra naturområden.

Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog, halvöppen och öppen mark

Områdenas karaktär:

Områdena innehåller ädellövskog eller öppna och halvöppna marker med ädellövträd. De har med relativt lång kontinuitet hävdats intensivt och innehåller mycket höga naturvärden, friluftsvärden och kulturvärden.

Övergripande mål för kulturmarken:

Områdena ska hävdas med intensiv skötsel för att bevara och stärka deras höga natur- och kulturvärden. Aktiva insatser prioriteras där natur- och kulturvärden redan finns och där natur- och kulturvärden sammanfaller.

Kulturmarken ska vara en blandning av biotoper med omväxlande öppenhet med ädellövträd och ädellövskog. Den öppna marken ska inte minska i areal. Vållutvecklade bryn med ädellövträd och bärande buskar och träd ska bibehållas och återskapas. Brynen ska vara artrika övergångs-, skydds- och födozoner.

Generella riktlinjer:

Ädellövskog och halvöppen mark: Variation i täthet ska gynnas. Vissa delar ska vara täta. Glesa delar hålls öppna genom röjning. Ekar och andra ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn ska gynnas. Stora tallar ska stå kvar och gynnas liksom grova aspar. Hasselbuskar gallras. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Stådningsåtgärder som borttagande av döda eller döende träd och död ved får ej vidtagas utan särskilda skäl. De lämnas för att multna på plats.

Solitära ädellövträd ska friställas. Trädens kronor ska stå fria med minst fem meter. Om igenväxningen har gått mycket långt bör röjning ske etappvis, för att inte förändringen av ljus- och fuktighetsförhållanden ska bli så dramatisk för träden och dess lavar, mossor och svampar. Föryngring av ekar och andra ädellövträd ska kontinuerligt säkerställas för att uppnå en varierad ålderssammansättning och därmed trygga beståndet av gamla ädellövträd.

Öppen mark: Öppna gräsmarker ska hållas öppna genom slåtter, bete eller slyröjning. Aktivitetsytor slås med slaghack/gräsklippare. Slåtter ska ske i juli/augusti med skärande eller klippande redskap för att gynna slåtterflora. Hävden ska gå så högt upp emot skogskanten som möjligt för att motverka igenväxning. Höet ska alltid föras bort. Om vegetationen innehåller värdefull flora är det bra om höet får ligga kvar och fröa av sig några dagar.

Vid röjning av den öppna marken tas små granar och sly bort. Solitära ekar friställs (se ovan). Vid täta hasselbestånd gallras buskarna. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Andra ädellövträd (ask och lönn) gynnas.

Skogsbryn: Lövträdsinblandning, särskilt ädellöv, olikåldrighet, luckighet och ett artrikt buskskikt så att brynen blir flerskiktade och breda, ska eftersträvas.

Vid röjning/gallring av skogsbryn tas små granar och tallar bort. Sly och ung asp som tar överhand i brynet och börjar breda ut sig över den öppna marken tas bort genom:

- gallring i etapper där 30-50% av bestånden tas bort vid varje tillfälle. Däremellan ska krontaket hinna slutas så att nya uppslag förhindras.
- ringbarkning där träden faller efter ca 3-4 år, i lägen där träden inte kan utgöra en säkerhetsrisk.

Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av röjningsinsatser i framtiden. Hänsyn ska dock tas till häckningssäsongen, varvid röjningsinsatser utförs under senare delen av sommaren.

Under aspen kommer undertryckta sekundära ädellövträd som ska gynnas (t.ex. ask, lind och lönn). Ekar, både gamla och unga, och grova aspar sparas, liksom bärande buskar och träd (slån, rönn, nypon etc).

Skötsel av ädellövskog och halvöppen mark

K1. Marken runt Skärholmens gård

Beskrivning:

Skärholmens gård är en parkmiljö med stora lindar, almar och askar. På gräsmattan framför gården växer fruktträd. Längs grusvägen växer lindar, askar och almar i en allé. Träden i allén är hamlade för länge sedan och bland lavfloran återfinns allélav. I omgivningen omkring gården växer ädellövskog med bredkroniga ekar och fältskiktet är rikt på örter. Skärholmsbäcken rinner genom området, vid kanten av parken mot alstrandskogen, ner till Mälaren. Bäcken är stensatt.

Mål:

Kulturellt präglad parkmark med solitära grova ädellövträd, gräsmark och natur- och parkstrand. Dubbelsidig allé. Bäcken bevaras som stensatt och med överskuggande vegetation. I övrigt främjas rekreationsvärdena.

Riktlinjer:

De grova ädellövträden som ofta är solitära i parken, ska kunna utveckla/behålla sina breda kronor och få ljus. Ekar och andra grova ädellövträd som trängs ska friställas. Allén behöver fyllas på med träd i luckor där vissa tagits bort. Lämpliga befintliga förnygringsskott och småträd finns som kan väljas ut och vårdas för att ingå i allén på sikt. Vattenskott på alléträden ska tas bort. Stammarna ska vara solexponerade så att moss- och lavflora kan utvecklas.

Gräset klipps kort i parken. Buskar och brynen mot skogen sköts enligt riktlinjer för bryn.

Bäcken ska inte täckas igen eller vatten avledas. Vegetationen vid bäcken lämnas, även död ved som fallit ned lämnas. Strandlinjen ska skötas som naturstrand/parkstrand och ska inte hårdgöras. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås förbättringar av gångstråket vid stranden, så som ökad vattenkontakt genom borttagande av snöbärsbuskage nedanför Skärholmens gård samt nya sittplatser. I övrigt är det önskvärt att rekreationsvärdena främjas i anslutning till gården.

En mer detaljerad trädgårdshistorisk dokumentation bör göras över gården, för mer preciserad skötsel.

K2. Brynzonen mellan bergrygg och öppen mark

Beskrivning:

Ek- och hassellund som är igenväxta hagmarker. Idag är området ganska tätt och innehåller enstaka stora ekar och även tallar. Det finns även ett stort inslag av björk. Aspar har tidigare fällts i slutningen. I luckorna efter asparna blir det ljust och uppslag av lövsly kan bli rikligt om hävd med fortsatt röjning inte sker kontinuerligt. Mulle- verksamhet utgår från K2 och bedrivs här och i skogen S4.

I den östra delen (mot bebyggelsen) står en ung lindskog i en blockrik sluttning. Lindskog är mycket ovanligt i länet. Här och var står gamla lindar.

Brynzonen övergår i öppen ängsmark ned mot Skärholmsbäcken. Ängsyterna har slagits med slåtteraggregat de senaste åren, och uppvisar en stor blomsterprakt, främst med vanligt förekommande arter så som skogs- och rödklöver, prästkraze, kråkvicker och kärringtand.

Mål:

Ädellövlund med ekskog och hassel, i den östra delen lindskog. Öppna slåtterytor ned mot Skärholmsbäcken.

Riktlinjer:

De stora ekarna ska beredas plats för att få ljus och utrymme. Lövsly tas bort för att öppna upp området. Stora aspar och tallar sparas. Låt gamla träd stå kvar som hålträd och döende träd om de inte utgör fara för gångtrafikanter. Bland lövsly som växer upp i luckorna och ungträd efter asparna väljs exemplar av träd ut som får växa sig stora och gynnas. Resten gallras bort.

I lindskogen gynnas lind genom att annan lövsly gallras bort i täta bestånd. Unga lindar sparas. Linden är ett sekundärt ädellövträd som kommer upp under skärmar av t.ex. ek.

Den öppna marken slås med skärande/klippande redskap ca i början av augusti. Innan slåttern påbörjas kontrolleras groddjurens vandring från dammen. Mindre delar av den öppna marken kan klippas kort för aktiviteter.

K3. Öster om Sättra badet

Beskrivning:

Före detta ekhage som vuxit igen till vackra lundar. I området växlar ljusa, torra områden med mörka, fuktiga och frodiga. Inom området finns flera signalarter och rödlistade arter. Flera missgynnade och sårbara insekter har hittats här. Vissa av dem t.ex. ekbrunbaggen, finns i Sättra, men har inte påträffats t.ex. i nationalstadsparken i Stockholm. Det finns gott om små värdefulla miljöer som hålträd, lågor, död ved, döende träd och bergsbranter. Bergsbranterna som naturligt är mer öppna och med grova ekar har visat sig särskilt intressant vid inventeringar av lavar och mossor. Det finns inslag av aspdungar och trädsiktet är uppblandat med lind, alm, sälg, björk, alm, tall och gran och ett rikligt buskskikt med hassel.

Området är igenväxande med asp, ek, sälg och enstaka gran. Det varierar mellan att vara tätt med luckor som är ljusare. Variationen mellan öppna och slutna partier är av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Likaså förekommer död ved och döende träd. Ett litet välutvecklat alkärr finns i den norra delen av området vid gränsen mot Sättrabadet. Det är vegetationsfritt i mitten och alarna står på socklar.

I den södra kanten av området mot badet, finns ett litet område med gallrad aspskog med riklig förekomst av underviol i markskiktet. Underviol är en signalart och är en ovanlig ädellövskogsart.

Den smala norra delen längs med den öppna marken vid K9 (som är en före detta hagmark) består av gammal gles ekskog med hassel, rönn och hagtorn. Ekskogen fortsätter i rasbranten mot bergryggen.

Mål:

Kulturpåverkad mark med en mångfald av biotoper. Variation mellan öppet, slutet, fuktigt torrt, bergsbranter, ljusa hållar och förekomst av småmiljöer som död ved, hålträd m.m.

Riktlinjer:

Delar av den täta lunden får fortsätta att vara tät, även om enstaka, trängda bredkroniga ekar ges ökat livsutrymme. Röjning av trivala träd och ungträd kring ekar som är trängda i den lundartade ekskogen ska ske försiktigt. Överlag bibehålls det slutna krontaket. Gallring görs främst av lövsly och gran. Hasselbuskar gallras. Hållpartier hålls öppna. Området med asp och underviol behålls som aspdunge men gallras för att få mer ljus och utrymme för träden att växa sig stora. Alkärrar och områden med riklig förekomst av död ved och döende träd lämnas för fri utveckling.

Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad plan för att kunna tillgodose olika arters krav och avväga olika värden/intressen i området.

K 4. Marken runt Sättra gård

Beskrivning:

Öster om ridskolan är naturtypen gammal betesmark på bergssluttningar med spridda grövre träd främst ek och tall och ett underskikt av ek och lönn. Fältskiktet består av gräs och örter. Delvis är området fortfarande ganska öppet och har ljus karaktär. De gamla träden är höga och stora men inslaget av död ved är lågt. Inom området ligger Sättra gård och Mjölmarstugan.

Blockbrant med tätt hasselbuskage och ett trädsikt av gammal ek och tall.

Väster om ridskolan växer ädellövskog på brant bergssluttning som vetter mot söder. Detta är gammal betesmark, vilket gamla vidkroniga ekar vittnar om. Här finns även rikligt med gamla ekar med död ved. Träden i bergsslutningen har ringbarkats av hästar. Det dominerande trädsiktet är dock yngre med mycket björk och asp. Ridstigar finns i området, från stallet upp till ridbanan vid vattentornet och ner mot Sättra varv. I blockmarken växer rikligt med hassel.

Mål:

Ek, tall och hasselbackar med öppen och ljus karaktär.

Riktlinjer:

Hasselbuketter gallras. Stora ekar friställs. Stora träd skyddas från att ringbarkas av hästar. Öster om ridskolan gallras mycket björk och aspsly bort. Spara hassel.

K5 Kulturmark norr om Sättra varv

Beskrivning:

Sättra varvsområdet är starkt kulturpräglad efter tiden med varv och jordbruk. I området finns gamla hagmarker och en rik förekomst av gamla vidkroniga ekar. Vissa delar är mer slutna med ädellövskog, lundmiljöer, eller blandskog med grova barrträd. Busksiktet är rikligt med bland annat slån, hagtorn, nyponros, skogstry och hassel. Tidigare var området mer öppet, där det idag är ädellövskog. Eftersom området brukades betade djuren troligen både i hagmarker och på skogen vilket gjorde den mer öppen. Man har även bedrivit skogsbruk.

Väster om båtklubbhuset finns flera vidkroniga solexponerade och ihåliga ekar och gamla tallar i en gallrad hagmark. Man har vid inventeringar (Ekologigruppen, 1998) funnit ett flertal tecken på de höga värdena i området, t.ex. rödlistade arter av knappåslavar. Andra fynd är skeppsvarvsflugor och andra rödlistade vedinsekter, knutna till ek. Den sydsluttande torrbacken direkt väster om båtuppläggningsplatsen, har en typisk torrängsflora, vilket är en ovanlig naturtyp för kommunen. Större delar

av området betas sedan några år tillbaka av får. Naturvårdsgallringar har gjorts i delar av hagmarken för att återskapa en mer öppen hagmark. Restaureringsarbetet sker etappvis under flera år.

Lämningar från varvstiden finns överallt i området t.ex. som rester av varvsbyggnaden, bostäder och hus och spår av gamla vägar. På gamla grova tallar vid stranden syns än idag märken efter tvättlinorna vid tvättstugan.

I områdets nordöstra del (vid nordspetsen av Varpaängen) finns ett område med grova aspar och en delvis påverkad bäckravin kantad med al. Grova aspar är viktiga för fågelliv och insekter.

De centrala och norra delarna består av blandskog och barrskog. Här vi finner ett flertal riktigt grova barrträd, främst tallar.

Mål:

Ett område som varierar i öppenhet. Vissa delar ska vara öppna eller halvöppna hagmarker med ädellövträd genom bete eller slåtter. Ett rikt buskskikt för fågellivet behålls i brynzoner. Grova aspar ska sparas. Grova tallar som finns i området ska behållas.

Stranden ska vara naturstrand med inslag av öppna partier som minner om varvstiden

Riktlinjer:

Fortsatt restaureringsarbete. Halvöppna marker som torrbackar och gläntor hålls öppna med bete eller slåtter. I torrbacken väster om båtupplägningsplatsen kan ytterligare del av buskarna röjas bort. Lämna dock kvar mindre grupper av buskar för fågellivet. Buskarna lämnas även kvar i området vid grusvägen väster om varpaängen. Bredkroniga ekar friställs. De grova asparna i områdets nordvästra del sparas. Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad genomgång för att kunna tillgodose olika arters krav och avväga olika värden/intressen i området.

I f d hagmarken norr om båtclubbhuset, där gallringen varit kraftig, kommer det att behövas underhåll i form av fortsatt gallring och slåtter för att inte sly skall slå upp. Bevara visst buskskikt. I övrigt tas skärp tas bort i området.

Stranden sköts som naturstrand (se riktlinjer i avsnittet *Mälarstrand*), med öppna partier som minner om varvstiden. Inom ramen för projekt Skärholmens strandstig anläggs en ny grillplats vid stranden, vidare föreslås att den gamla bryggan ska ersättas av en ny, för att öka rekreationsvärdena i området. Strandpartier görs med tillgängligt genom att anlägga parkeringsplatser för funktionshindrade vid varvet.

Övrig barrskog och blandskog lämnas för fri utveckling.

K 6.

Beskrivning:

Ädellövskog utmed bergskanten med omväxlande tät och öppen karaktär. Inom området finns ett fåtal är riktigt stora ekar i en tät blandlövskog. De gamla ekarna har ett högt naturvärde som håll- och mulmträd med många arter knutna till sig.

Mål:

Variationsrik ädellövskog utmed bergskanten.

Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer:

Gallring i den tätare delen av ädellövskogen görs för att gynna ett större inslag av ädellövträd som ek, ask, alm, lönn och hassel. Små granar tas bort. Stora tallar lämnas. Lövsly av triviallövträd som asp och björk får ej ta överhand i ädellövskogen, men enstaka exemplar lämnas för att få växa till sig till stora träd. Stora grova aspar tas generellt aldrig bort. Sekundära ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn lämnas kvar. Hasselbuketter gallras. Stora träd bereds utrymme.

Den glesa ädellövskogen i nordost gallras hårdare för en större öppenhet och mer ljus. Grova träd friställs. Hasselbuketter gallras. Brynen mellan öppen marken och ädellövskog ska vara flerskiktade med buskar och lövträd och sköts enligt generella riktlinjer för skogsbyn.

K 7

Beskrivning:

Varierande halvöppen mark, ädellövskog och blandskog. Stranden väster om Sättra varv är en naturlig moränstrand med blandlövskog med inslag av ädla lövträd. Längs med båtuppläggningsplatsen sträcker sig en smal bård av gamla ekar i ung lövskog med triviallövträd och hassel. En mycket stor ek står längst söderut i området.

Norr om den öppna marken vid Ekelund (K12) finns en före detta betesbacke som uppe på höjdpartiet är relativt solöppen. Flera gamla ekar och tallar står spridda över kullen. Vegetationen är lundartad med gammal ekdominerad skog med buskar av hassel, sälg och lind. Den östra och norra delen består av uppvuxen, tät blandad ädellövskog med ek och lind. Här finns flera mycket grova träd. En ensidig ekallé löper längs vägen vid den öppna marken (K12) med fem ekar.

I övrig består området av ädellövskog/blandskog med olika ädellövträd som ask lönn och ek och andra lövträd som asp, björk och hasselbuskar. Enstaka stora tallar och ekar finns i området. Skogen är relativt ung.

Vid stranden finns resterna av Arboga kök. Ädellövskog/blandskog med oxel, ek, lönn, alm och björk, tall, gran och asp. En gammal ask som står längs strandpromenaden har tidigare varit hamlad.

Mål:

Öppna och halvöppna marker ska hållas öppna. Aspdungen med äldre aspar behålls.

Betesbackens höjdparter med grova ekar hålls halvöppen medan lundmiljön i den norra delen ska bibehållas tät.

Ädellövbården längs båtupplägningsplatsen ska bibehållas med ekar som får gott om plats. Blandskogen med ädellöv ska utvecklas mot en blandad ädellövskog. Stranden ska vara naturstrand med siktluckor enligt anvisningar under rubrik *Mälarstranden*.

Riktlinjer:

I ekbården vid båtupplägningsplatsen hålls ekarna friställda från unga lövträd som växer upp i krontaket så att de trängs. Hasselbuketter gallras. Små granar tas bort.

Halvöppna marken på höjden hålls öppen med slåtter och röjning. En detaljerad skötselplan tas fram innan åtgärd. Ekarna i den ensidiga allén friställs. Vattenskott tas bort.

En trädgårdshistorisk dokumentation bör göras för Arboga kök.

Skötsel av öppen mark

K8. Öppen mark vid Skärholmens gårdsväg

Beskrivning:

Fuktig öppen mark med björkar och ett dike. I diket växer vass, al, björk och videbuskar.

Mål:

Öppen mark med videbuskar och delar som gles björkäng.

Riktlinjer:

Den öppna marken hålls öppen genom röjning av sly. De öppna luckorna kan slås med skärande eller klippande redskap. Björkarna gallras. I diket röjs delar av växtligheten bort för att öka vattenflödet, enligt detaljerad skötselplan. Mindre partier lämnas med växtlighet av vide och al för att få delar som är beskuggade och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen. För dammen och närliggande bäcksträcka finns detaljerad skötselplan framtagna. Mindre del av den öppna marken längst öster ut föreslås bli hundrastområde.

K9. Öppen mark öster om Sättrabadet

Beskrivning:

Öppen mark som tidigare varit odlad.

Mål:

Öppen mark.

Riktlinjer:

Lövslyn som håller på att tränga in över den öppna marken röjs bort. Gräset slås med skärande eller klippande redskap. Ytan norr om dikesmarkeringarna föreslås som hundrastområde.

K10. Öppen mark uppe på Sättraberg

Beskrivning:

Gräsmark med en fin bård av vidkroniga ekar längs bergroten i nordväst. Ytan har använts bland annat för valborgsmässofirande. Mellan gräsmarken och ridbanan finns en dunge med asp och sälgbuketter.

Mål:

Öppen gräsmark. Bård med vidkroniga ekar. Dunge med blandade lövträd och buskar mellan ridbanan och gräsmarken.

Riktlinjer:

Gräsmarken hålls öppen. Ekarna i bården vid bergroten hålls friställda. Dungen med asp och sälg gallras försiktigt och ska ha både lövträd och buskar.

K11. Halvöppen mark väster om Sättravarvsvägen / plats för ny ridstallanläggning

Beskrivning:

Den halvöppna gläntan väster om vägen ner till varvet var tidigare åkermark, men har varit under igenväxning av lövsly, främst asp, sedan jordbruket lades ned. Intill vägen finns en aspdunge med lite äldre aspar som har gallrats etappvis de senaste åren, för att åter öppna upp marken. En stor ek står längre in i området är trängd. En ny ridstallsanläggning planeras inom området.

Mål:

Ridstallanläggning med omgivande halvöppen kulturmark.

Riktlinjer:

Vid anläggning av ridverksamhet ska stor naturhänsyn tas. Ekmiljöerna vid den f d åkermarken värnas särskilt. Likaså bör dagvatten tas om hand. Anläggningen bör anpassas till sitt läge i reservatet och vara öppen och tillgänglig för besökarna. Ekmiljöerna sköts kontinuerligt genom att friställa kronorna från uppväxande sly. Hästbete för naturvårdstjänst är önskvärt.

K12. Öppen mark vid Ekelund, öster om Sättravarsvägen.

Beskrivning:

Vid sidan av vägen finns en gräsyta som klipps regelbundet idag och används som träningsområde för Stockholms kennelklubb. Hagtorn växer i brynet och en bit ut över gräsmattan.

Mål:

Öppen mark. Träningsområde för kennelklubben.

Riktlinjer:

Den öppna marken slås med slaghack eller skärande/klippande redskap. Hagtorn lämnas.

K13. Östra Varpaängen

Beskrivning:

Öppen gräsmark som tidigare har brukats som slåtter- och odlingsmark. Östra delen av Varpaängen är idag utan hävd. Ett dike med rinnande vatten löper genom gräsmarken. Diket är bevuxet med videbuskar och al. Vattnet rinner vidare i en bäck genom ett alkärr i gränsen mellan område K5 och S8 ner till Mälaren. Rinnande vatten är av stor betydelse för biologisk mångfald både som naturtyp och med betydelse för omgivande naturtyper. I kanterna på den öppna marken som vetter mot ädellövskog har lövsly med framför allt asp vuxit in på den öppna marken.

Mål:

Öppen gräsmark med rinnande vatten i dike. Norra delen av gräsmarken hävdas genom slåtter eller bete. Sydöstra delen av fältet föreslås bli hundrastområde. Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer:

Norra delen av gräsmarken slås med skärande eller klippande redskap alternativt betas. Sydöstra delen av ängen som föreslås bli hundrastområde slås med slaghack. Hög vegetation sparas i utkanterna som en naturlig avgränsning. Brynen mot den öppna marken ska skötas enligt generella riktlinjer för skogsbryn. Där parkvägen från entrén

vid Bredängs camping når den öppna marken hålls vegetationen gles för att uppnå utsikt över det öppna landskapet.

I diket röjs delar av träd och buskbestånd för att öka vattenflödet. Røjningen ska göras under sommaren, efter häckningssäsong. Del av diket lämnas med växtlighet av vide och al för att bevara beskuggade miljöer och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen.

Skötselns inriktning för skog

Områdenas karaktär:

Blandskog, lövskog, triviallövskog, hållmarker, barrskog och fuktlövskog. Ett stort inslag av ädla lövträd finns i samtliga naturtyper. Stora delar av skogen har tidigare varit skogsbetat och ett lättare skogsbruk med plockhuggning har bedrivits. Områden finns med gamla granar och tallar. Naturvärden och värden för friluftsliv är höga.

Övergripande mål för skog:

En mosaik av skogsmiljöer som brukas för naturvård med försiktig røjning och gallring. Skogen ska skötas så att de biologiska värdena bevaras och utvecklas. Det ska finnas en rik förekomst av grova träd, död ved, döende träd, hålträd, torrakor och småmiljöer.

Generella riktlinjer:

Skogsskötsel ska göras i naturvårdande syfte. Røjning och gallring kan ske i täta partier. Gläntor i skogen hålls öppna med røjning och eventuellt slätter. Plockhuggning för föryngring och öppenhet och för framkomlighet görs vid behov. Inga övriga städåtgärder får vidtas. Impediment, våtmarker, rasbranter och liknande lämnas alltid för fri utveckling. Stora transporter av virke ska helst ske på tjälad mark. Alla markskador ska lagas.

Hållmarkstallskogen lämnas för fri utveckling. Inga städåtgärder i form av borttagande av döda grenar och stammar på träd och mark får vidtagas. När träd faller över större stigar eller parkvägar får de sågas upp och läggas ut sidan. Ris tas bort. Vid större stormfällningar får del av virket föras bort.

Brynzoner sköts genom att gallra och skapa flerskiktade bryn med ädellövträd, barrträd och buskskikt. Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av røjningsinsatser i framtiden.

Stora grova tallar och granar är värdefulla miljöer och äldre barrskog är bristmiljöer i Stockholmstrakten. Därför tas de generellt inte bort. Föryngring i blandskog och barrskog måste ombesörjas genom att aktivt gynna barrträden med gallring av omgivande lövträd.

Skötsel av skogsområden

S1 Sydväst om Skärholmens gård

Beskrivning:

Blandskog med stor andel ädellövsträd, så som ek, ask, lind. En del av träden är grova bland annat träd som ek och gran. Centralt i området har tidigare funnits en gård vid namn Tusculum. Idag återstår rester av trädgården i form av gläntor med fruktträd, örter och buskar. I närheten står ett bestånd med bok. Ned mot vattnet ligger en husgrund, som troligen är grunden till en fabrik för koltrådslampor som började uppföras runt 1910-talet. Idag växer träd in i grunden.

Längs stranden, som är naturstrand, finns knäckepl och fuktiga partier med al och hägg. Strandalskogen har högt botaniskt värde. Skärholmens strandstig löper utmed Mälaren med en avstickare mot en välbesökt udde.

Mål:

Blandskog med stor variation av trädslag. Öppna gläntor och tydliggörande av den gamla trädgården från Tusculum. Bevarad strandskog.

Riktlinjer:

Gallring av sly och mindre träd kontinuerligt för att bevara variationen av trädslag inom området. Grunden röjs från träd. Röjning av sly och ev. slåtter vid gläntor och i trädgård. En trädgårdshistorisk dokumentation samt en mer detaljerad skötselplan tas fram före åtgärd kring områdets centrala delar.

Strandskogen lämnas utan åtgärder. En grillplats anläggs på udden vid Mälaren inom projekt Skärholmens strandstig.

S2 Norrbranten söder om Skärholmens gårdsväg

Beskrivning:

Blockrik blandskog med bl a björk, tall, asp, ek, rönn och hassel i norrsluttning. Skogen fungerar som en buffert mot vägen.

Mål:

Blandskog

Riktlinjer:

Fri utveckling. Inga åtgärder, utöver siktröjning längs vägen.

S3 Skogsparti mellan Sättra bad och Skärholmens gård

Beskrivning:

Bergrygg med främst hållmarkstallskog och blandskog. Bergryggen sluttar relativt brant mot dalgångarna i norr och söder. Nere vid stranden vid Skärholmens gård finns ett fuktigt område med klibbalstrandskog. Den är relativt opåverkad och innehåller lågor och torrträd. En enorm ask växer i kanten av området med grenarna hängande över strandpromenaden.

Skogens västra delar består till stor del av ungskog med asp och hassel. Det förekommer även stora granar, hassel och ek. Skogen i den nordöstra delen är gammal skog på högproduktiv skogsmark. På hållmarken finns gammal tallskog med lågor och torrträd. Hållmarkstallskogen är gles med mycket ljung. Det finns även ett rikligt inslag av ädellöv i skogen, särskilt vid stranden. Uppe på hållmarken finns en fornborg. I övrigt är skogen blandskog med förekomst av lågor och grov gran.

Stranden är naturstrand.

Mål:

Alstrandskog och äldre barrskogskog med inslag av ädellöv. Naturstrand. Framkomliga gångvägar.

Riktlinjer:

Fri utveckling. Skötsel utmed gångvägar och motionsspår enligt *Anordningar för friluftslivet*. Strandpromenaden sköts enligt *riktlinjer för Mälarstrand/friluftsliv*.

S4. Skogsryggen mellan Skärholmsdalen och Sättraån

Beskrivning:

Hållmarkstallskog och blandskog. Sydsidan av berget består av blockmarker. I svackan mellan hållmarkerna väster ut finns ett relativt orört kärr.

Mål:

Hållmarkstallskog med små våtmarker och surdrog. Blandskog.

Riktlinjer:

Fri utveckling.

S5 Skogshöjderna mellan Sättra och varvsområdet

Beskrivning:

Hållmark med mycket torrakor. På höjderna är hållmarken bar. På hållmarken finns tall, rönn, blåbär, ljung. Ganska torrt dock med fuktiga svackor. Längre ned finns ett

jordlager. Där är också markskiktet örtrikt. Små dungar med ung lövskog, främst asp finns i hållmarkstallskogen.

I norra delen finns ett parti med gammal relativt storvuxen granskog med god bonitet, uppvuxen granskog på rika marker är mycket ovanliga i dagens skogar. Gammal granskog med torrträd och inslag av ek. Granarna är till viss del trängda. I övrigt är skogen i slutningen från hållmarken relativt gammal blåbärsgranskog, samt yngre löv- och blandskog på före detta hävdad mark. I de lägre partierna vid stranden finns en sumpskog med ung al och sälg.

Stranden är till största delen naturstrand. En sträcka är anlagd parkstrand med gräs och planterade träd.

Mål:

Granskog och hållmarkstallskog. Naturstrand.

Riktlinjer:

I området med gamla granar tas sly tas bort runt granarna. Hållmarken lämnas för fri utveckling. Stranden sköts enligt *riktlinjer för Mälarstrand*.

S6. Hållmarksparti söder om Bredängs camping

Beskrivning:

Relativt orörd karaktär med hållmarkstallskog med stort inslag av lågor och torrträd, hålträd. Trolig häckning av spillkråka (rödlistad). Dock saknas riktigt gamla och grova träd.

Mål:

Hållmarkstallskog.

Riktlinjer:

Fri utveckling. Vegetation utmed gångvägar och motionsspår sköts enligt *Anordningar för friluftsliv*.

S 7. Skogsmarkerna norr om varvsområdet

Beskrivning:

Området är mycket heterogent och kuperat. Höjderna består av hållmarker med hållmarkstallskog. I lägre partier där jordtäcket blir rikare övergår vegetationen i blandskog eller lövskog. Stranden är naturstrand (stenstrand och moränstrand) förutom vid båtbyggarna. Ofta står gamla grova tallar i strandkanten och i fuktiga remsor växer al. Vid stranden nedanför Lyran finns Bellmans stenar. Omkring Lyran växer ett bestånd med artrik gammal ädellövskog.

Söder om strandpromenaden mellan Mälarhöjdsbadet och Bellmans stenar finns en björkbacke på gräs och örter i en brant sluttning.

Höjderna med hållmarkstallskog runt campingen är förmodligen populära utsiktspunkter. Hållarna är slitna, särskilt mosstäcket.

Mål:

Hållmarkstallskog och blandskog.

Björkbacke.

Riktlinjer:

Hållmarkerna lämnas för fri utveckling. Björkbacken gallras. De artrika ädellövsskogspartierna vid Lyran bevaras genom slyröjning och försiktig gallring. Strandpromenaden sköts enligt anvisningar för Mälarstrand. Övriga gångvägar sköts enligt *Anordningar för friluftslivet*.

Skötselns inriktning för vatten och stränder

Områdenas karaktär:

Mälarens strand samt de större vattendragen i Sätmaskogen, som har sitt utlopp i Mälaren.

Vatten- och strandområdena har mycket höga naturvärden. Friluftsvärdena är höga då vattenkontakt och närhet till vatten är av stort värde för såväl rekreation och bad. Även kulturvärdena är höga eftersom både stranden och vattendragen bär kulturhistoriska spår.

Övergripande mål för vatten och stränder:

En obruten strandlinje längs Mälaren med naturstrand och parkstrand som innehåller höga naturvärden och utgör en spridningsväg för växter och djur. Stranden ska vara tillgänglig för friluftslivet.

Vattendrag ska bevaras och restaureras. De är värdefulla för Sätmaskogen, som livsmiljöer, spridningsvägar, refuger och som näringsfällor.

Generella riktlinjer:

Stranden bevaras i första hand som naturstrand med extensiv skötsel eller fri utveckling.

För att bevara ett attraktivt promenadstråk längs vattnet bör siktluckor finnas vid lämpliga platser utifrån topografi och naturhänsyn. En detaljerad skötselplan för strandvegetationen tas fram.

Vegetationen längs vattendragen lämnas generellt utan skötsel. De mer triviala delarna sköts så att en variation av lokal miljöer skapas med omväxlande skuggiga och solbelysta partier. Däremot kan vissa åtgärder göras för att öka vattenflödet. För dammarna i Skärholmsdalen och vid Sättraån finns detaljerade skötselplaner.

Återskapande av vattenmiljöer och vattendrag kan göras där det är lämpligt ur naturhänsyn.

Skötsel av vattenområden

V1. Mälarstrand

Beskrivning:

Sätraskogens stränder längs Mälaren är viktiga för spridning av växter och djur. Vissa delar innehåller fuktiga partier och våtmarker. Långa sträckor är naturstrand som har stora biologiska kvaliteter. Sättrastranden är den längsta sammanhängande naturstranden i Stockholms stad. Stränderna i Sättra är ekologiskt särskilt känsliga stränder (Stadsbyggnadskontoret, 1995). De har höga naturvärden och är värdefulla för friluftslivet.

I den norra delen är naturstranden relativt brant stenstrand med åldersblandad gallrad lövskog längs stranden. Stora flyttblock ligger nära stranden nedanför Lyran. Området har kulturhistoriska värden då det sedan lång tid förknippats med Bellman - Bellmans stenar.

Naturstranden fortsätter söderut som brant moränstrand med gamla grova tallöverståndare och grova aspar. Mellan strandstigen och vattnet står enstaka grova tallar. Vid Mälarhöjdsbadet och Sättrabadet är stranden parkartad. Även en sträcka av stranden norr om Sättrabadet har en parklik karaktär med planterade växter och gräs. Vid Sättra varv är stranden hårdgjord med grus och bryggor.

Mellan Sättra varv och Sättrabadet är naturlig moränstrand med lövskog med spridda gamla ädellövträd och blandlövskog med stor inslag ädla lövträd. Här och var står gamla grova träd av tall och ek. Ett strandavsnitt utgörs av isslipade hällar. Strax norr om Sättrabadet finns ung alstrandskog.

Även söder om Sättrabadet finns ett parti med relativt opåverkad klibbalstrandskog med lågor och torrträd. Vid Skärholmens gård är naturstranden bruten av båtbygggor och påverkad strand. I strandområdena runt Skärholmens gård finns flera mindre och större partier med sumpskog. Dels som en bård av gamla alar längs stranden med gamla ekar och askar stående i kanterna.

Dels en sammanhållen välutvecklad alstrandskog med gamla träd med stora förutsättningar att med tiden bli en mycket värdefull miljö för många hotade arter.

Naturstranden fortsätter mot Johannesdal med uppvuxen blandskog med inslag av mycket grova granar.

Mål:

Naturstrand och parkstrand. Arealen naturlig vegetation ska inte minska. Ekologiskt särskilt känsliga stränder undantags från anläggningar, utöver de åtgärder som föreslås i Program för Skärholmens strandstig.

Riktlinjer:

Strandlinjen ska behållas intakt som naturstrand och tillgänglig för framkomlighet för friluftslivet.

Ekologiskt särskilt känsliga naturstränder vårdas så att de naturliga ekosystemen utvecklas och gynnas. Vissa partier som innehåller fuktlövskog lämnas för fri utveckling. En skyddszon behövs i direkt anslutning till vattnet för att minska tillförseln av närsalter till vattnet och på så sätt öka vattenområdets motståndskraft mot förändringar.

Utmed strandpromenaden får dock finnas siktluckor i vegetationen för utblickar mot Mälaren, där topografi och naturhänsyn får vara vägledande. Siktluckorna ska markeras i detaljerad skötselplan. Vegetationen invid vattnet, mellan siktluckorna lämnas utan skötsel.

Den naturliga vegetationen öster om strandpromenaden bibehålls och vårdas genom att bevara och friställa grova träd. Gallring i täta slybestånd utmed vägen görs för att skapa uppvuxen skog och en säkrare gångväg.

Riktlinjer för skötsel av vegetationen längs stranden finns även i delområdena som ligger i anslutning till stranden.

I program för upprustning av Skärholmens strandstig finns bland annat förslag på en nya grillplatser, ev. ny brygga, sittplatser samt punktinsatser med strandskoning där vattnet urholkar stranden.

V2. Skärholmsbäcken**Beskrivning:**

Skärholmsbäcken rinner från Skärholmsdalens övre del och ut i Mälaren. Flödet är lågt men kontinuerligt även över sommarmånaderna. Miljön kring bäcken är fuktig och till stora delar skuggig, då den kantas av sälgbuskage och uppväxande lövsly. Vassen breder likaså ut sig längs dikeskanten. Sträckan från kurvan på Skärholmens gårdsväg ned mot dammen hålls öppen från sly och vass. En naturtrogen damm har anlagts i anslutning till diket strax ovan det övre koloniområdet. Bäcken är kulverterad genom koloniområdet och fortsätter i en meandrande slinga ned till Skärholmens gård där den övergår i en stenlagd ränna. Den har sitt utlopp i en våtmark vid Mälarstranden.

Mål:

Vattendrag som Skärholmsbäcken är värdefulla miljöer i Skärholmen. Vattendragets och dammens kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer:

Bäckens vegetation görs mer varierad genom försiktig gallring. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde planeras i samband med bostadsbyggande i Skärholmen. För dammen och bäcksträckan intill finns en detaljerad skötselplan framtagen.

V3. Sätträån

Beskrivning:

Sätträån har ett meandrande förlopp som är av länsintresse och har höga naturvetenskapliga och pedagogiska kvaliteter. Den bedöms vara av naturvärde klass 3, vilket motsvarar höga naturvärden av regionalt skyddsvärde. Sätträån uppvisar en drygt kilometer lång och upp till sex meter djup, vackert utbildad, meandrande bäckravin. Den är bevuxen med en frodig trädvegetation (ca 60-70 år) av al ek, lönn och en markvegetation med signalarter som vätteros (Stockholms stad, 1992) och lundelm. Inga riktigt gamla träd finns och ej heller något stort inslag av död ved. Den är typisk och välutbildad och en av få meandrande bäckar i länet. (Ekologigruppen, 1998).

Den östra delen av vattendraget är utdikad och utan meanderslingor och har ingen ravinmiljö. Här finns istället en bård av ung alskog.

Det vatten som finns i Sätträåns avrinningsområde är till stor del kulverterat och dränerat, vilket gör att vattenföringen och vattenflödet är betydligt lägre i ån än det tidigare varit. En mindre del av det kulverterade dagvattnet har återförts till Sätträån i samband med anläggning av en damm i åns övre del 2003.

Mål:

Meandrande bäckravin med kontinuerligt vattenflöde och frodig vegetation.

Riktlinjer:

Vegetationen längs med ravinen lämnas kvar. Gallring i aspbården utmed gångvägen görs dock kontinuerligt. Åtgärder för att öka vattenflödet ytterligare är positivt. Kontroll av föroreningshalter måste dock först vara klara.

Särskild skötselplan är framtagen för dammanläggningen. Spång vid utloppet och minskad kulvertering utförs i projekt Skärholmens strandstig.

V4. Lyranbäcken

Beskrivning:

En liten bäck rinner genom en trång sprickdal och ut i Mälaren. Miljön är skuggig och fuktig. Omgivningen består av barrdominerad blandskog av grästyp.

Mål:

Vattendrag är värdefulla miljöer i Sättra. Deras kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer:

Bäckens vegetation behålls. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde är positivt. Exempel på åtgärder finns framtaget i Skärholmens vattenmiljöer (Ekologigruppen, 1997).

Skötselns inriktning för aktivitetsytor

Y1, Y2, Y3, Y4

Områdenas karaktär:

Gräsmattor som klipps. Högt rekreativvärde. Naturvärdet är lågt, men områdena fungerar för spridning m.m. Dessa områden ligger vid parkeringsplatsen vid Mälarhöjdens strandbad, delar av Varpaängen vid Sättra varv, vid Bredängs camping och vid Alsätravägen.

Övergripande mål för aktivitetsytor:

Gräsplaner för aktiviteter som t.ex. boll, lek m.m.

Generella riktlinjer:

Gräsmattor som hålls öppna och kortklippta med slaghack/gräsklippare.

Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar

Områdenas karaktär:

Områden för verksamheter som bad, minigolf, koloniområden, ridanläggningar och uppläggningsplatser. Värden för rekreation i första hand.

Övergripande mål för aktivitetsanläggningar:

Anläggningar inom reservatet med aktiviteter som främjar och utvecklar friluftsliv och rekreation. Anläggningarna ska smälta väl in i områdets karaktär och de ska inte hindra eller försvåra möjligheten för besökare att passera genom området.

Generella riktlinjer:

Framkomligheten och tillgängligheten i området ska inte hindras. Öka och skydda vegetationen för att rama in områdena.

Skötsel av aktivitetsanläggningar

A1 och A2 Parkering och koloniområden

Beskrivning:

Två koloniområden med trädgårdsodlingar. Parkering till Skärholmens gård och kolonier.

Mål:

Parkering och koloniområden.

Riktlinjer:

Skötseln av kolonilotterna får anpassas till avtal och föreskrifter (t.ex. förbjudet att använda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel). En gemensam kompostanläggning för trädgårdskompost från skötseln av lotterna anläggs. Parkeringen hålls städad och planteringarna sköts enligt parkstandard.

A3 och A5 Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet

Beskrivning:

Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet är två större allmänna bad inom området.

Mål:

Badplatser.

Riktlinjer:

Fortsatt skötsel som badplatser.

A4 Sättra ridhus, ridbana på platån

Beskrivning:

Ridbana omgiven av naturmark.

Mål:

Ridbana

Riktlinjer:

Ridbanan sköts enligt praxis och området runt banan hålls städad.

A6 Sättra varv

Beskrivning:

Båtoppläggningsplatsen vid Sättra varv består av en grusad plan med enstaka buskar.

Mål:

Anläggningen är en av de båtoppläggningsplatser som idrottsförvaltningen anser vara ovärderlig och måste bevaras. Inte minst för de mer centralt belägna båtklubbar som måste omlokaliseras vid markanvisningar till byggherrar. Området ska passa in i natur- och kulturmiljön. Stranden ska hållas tillgänglig för allmänheten.

Riktlinjer:

Båtoppläggningsplatsen vid Sättra varv ska hållas i skick genom återkommande städåtgärder. Inga träd och buskar får tas ned, annat än av säkerhetsskäl. Stranden hålls framkomlig och tillgänglig för att promenera genom området.

Skötselns inriktning för utvecklingsområden

Områdenas karaktär:

Områden som tidigare varit naturmark men idag är grusade skräpiga ytor och upplagsplatser.

Övergripande mål för utvecklingsområden:

Områdena ska integreras i omgivande natur genom att förändras och utvecklas så att de stärker naturreservatet.

Generella riktlinjer:

Återställning av mark till naturmark eller anläggning för friluftslivet.

Skötsel av utvecklingsområden

U1.

Beskrivning:

Mellanlager för skötsel av Skärholmens stadsdel med träd och buskar som flisas, jord, sand samt redskap och material till stadsdelens parker, såsom bryggor, urnor etc.

Mål:

Om byggnation av ny ridanläggning sker vid Sättra varvsvägen ska detta kompenseras genom att återställa mellanlagret till naturmark. Ytorna ska kompenseras med annan yta utanför föreslaget naturreservat.

Riktlinjer:

Marken återställs till naturmark. Träd och buskar av samma slag som växer i omgivande natur planteras.

U2.

Beskrivning:

Ruderatmark som delvis är grusad. På ruderatmarken växer den rödlistade arten odört.

Mål:

Gräsmark. Odört bevaras.

Riktlinjer:

Grusade ytor tas bort och besås med gräs. Gräsmarken slås sedan regelbundet med omgivande gräsmark.

Skötsel av anordningar för friluftslivet

Tillgänglighet och anläggningar

Beskrivning:

Hela området är tillgängligt för allmänheten, men är bitvis svårframkomligt för rullstolsbundna och rörelsehindrade då det är mycket kuperat. Fyra tunnelbanestationer finns längs området, Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg.

ör bilburna finns möjligheter att parkera vid Sättrabadet och vid Mälarhöjdsbadet. Flera mindre parkeringar finns i anslutning till anläggningarna (ridskolan, café Lyran, m.m.). Cykel-, bil- och gångvägar leder in i området.

Toaletter är öppna sommartid vid Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet. Annars finns det bara i anslutning till caféerna. Bänkar med bord finns vid baden och vid Sättra varv.

Under 90-talet tillgängliggjordes gångstigen mellan Sättra strandbad och Skärholmens gård. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås att ytterligare stråk ska tillgängliggöras t ex vid Sättra varv.

Mål:

Lättillgängligt område med enkla anläggningar för friluftslivet.

Riktlinjer:

Angöringsväg och belyst gångväg måste finnas till platsen för den nya ridanläggningen. Vägar, stigar och parkeringsmöjligheter för området i övrigt finns i tillräcklig utsträckning. Tillgänglighetsåtgärder såsom nya sittplatser utmed gångvägar utförs enligt Program för Skärholmens strandstig.

Stigar, vägar och motionsspår

Beskrivning:

I hela området finns ett nät av stigar. Längs med stranden löper en strandpromenad. Det finns två elljusspår, Skärholmens motionsspår i den södra delen. I den norra delen av skogen, Sättra motionsspår. Från stallet utgår ridstigar ner mot Sättra varv och i skogsområdet runt ridbanan. Vid ett parti av strandpromenaden i norra delen finns ett kraftigt stålräcke längs med stigen. Den del av Skärholmens gårdsväg som är avsedd

för gång- och cykeltrafik är mycket bred. På bergsknallarna runt campingplatsen är vegetationen sliten där människor tar sig upp till utsiktspunkter.

Mål:

Smala stigar för friluftsliv och markerade ridstigar.

Riktlinjer:

Anlagda gång- och cykelstråk underhålls kontinuerligt och hålls framkomliga. Vid anlagda stigar (alltså ej vid alla stigar som uppkommit spontant) kan vegetationen röjas eller gallras ur säkerhetssynpunkt t ex vid röta eller stora slyuppslag. Vid strandpromenaden görs röjning och gallring i siktluckor enligt detaljerad skötselplan, se V1 Mälarstrand.

Vid gallring eller röjning samlas riset ihop och tas bort. Några få rishögar kan lämnas avskilt från gångvägar. Stammar kan kapas men lämnas kvar i skogen att förmultna.

Vid större gallringar enligt skötselplan, eller större stormar /utbrott av trädjukdomar såsom almsjukan får träd tas bort från området.

Åtgärder som föreslås för stråken är att stålrådet som löper utmed vissa partier tas bort, ridstigar markeras samt att smala naturlika stigar anläggs till några av utsiktspunkterna runt campingen för att minska slitaget på hållmarkerna. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås åtgärder såsom nya bänkar och grillplatser.

Information och uppmärkning

Beskrivning:

Informationsmaterial finns om delar av området och om särskilda ämnen t.ex. kulturhistoria (hembygdsföreningen). Stadsdelsförvaltningen har utarbetat en folder om strandpromenaden längs Skärholmens stränder och de kulturhistoriskt intressanta miljöer man passerar. Informationsskyltar om den kulturhistoriska bakgrunden för vissa platser finns vid Johannesdalsgård och Sättra varv. I övrigt saknas allmän information och skyltar om områdets natur- kultur och rekreationsvärden. Vägvisare till området finns ej.

Mål:

Uppmärkta reservatsgränser. Tydlig information om reservatet till naturreservatsbesökarna.

Riktlinjer:

Naturreservatets gränser markeras. Vägvisare till reservatet sätts upp utanför området. Informationstavlor med vad som erbjuds i området sätts upp (stigar, vägar,

verksamheter, natur och kultur). Informationen ska även beröra vad man bör tänka på och vilka föreskrifter som gäller för allmänheten. En folder om området tas fram.

Skötsel av kultur- och fornlämningar

Flera fornlämningar och historiskt intressanta kulturminnen finns i området. Området bör inventeras mer noggrant med avseende på kulturhistoriska fornlämningar. Därefter kan riktlinjer för skötseln av dessa kompletteras i skötselplanen så att de bevaras, vårdas och visas.

Uppföljning och dokumentation

Skötseln skall ses över årligen för att stämma av att skötselplanen följs. Utförda åtgärder dokumenteras av förvaltaren och utvärderas. Dokumentationen är viktig då den skall ligga till grund för ändringar i förvaltningen och som underlag för en eventuell revidering av skötselplanen.

Underlag

Ahnlund. 1970. Kring Skärholmen.

Ekologigruppen. 1997. Skärholmen vattenmiljöer.

Ekologigruppen. 1998. Sätra naturvärdesbedömning.

Ekstam, U., Forshed, N. 1992. Om hävden upphör. Naturvårdsverket.

Fritid Stockholm. 1992. Natur i Stockholm. Stockholms friytor del II. Stockholms kommun.

Hembygdsföreningen. Skärholmens årsskrifter.

Jordbruksverket. 1998. Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1998. Naturkatalog för Stockholms län.

Miljöförvaltningen, Stockholm vatten, Stadsbyggnadskontoret, Gatu-och fastighetskontoret. 2000. Vattenprogram för Stockholm - sjöar och vattendrag.

Skogsstyrelsen. 1996. Miljöanpassad skogsförnygring.

Stadsbyggnadskontoret. 1995. Stockholms ekologiska känslighet. Redovisning av ekologiskt särskilt känsliga områden.

Stadsbyggnadskontoret. 1996. Stadsdelarnas utveckling. Skärholmen. Samråd om förslag till översiktsplan för Stockholm.

Stadsbyggnadskontoret. 1999. Stockholms Översiktsplan.

Ytterstadssatsningen Skärholmen. 1998. På promenad längs Skärholmens sköna stränder.

Kartunderlag:

Orienteringskarta, 1:15 000

Baskarta Stockholm, 1:10 000

Grönstrukturkarta 1:50 000 hämtad ur Stockholms Översiktsplan 1999. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Grönkarta för Stockholm, stadsdel Skärholmen 1:10 000. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Vegetationskarta 1:4 000

Häradskarta 1906. 1:50 000

Arealmätning från 1762

Ordlista

Biotop

Rumsligt avgränsade områden med karaktäristisk miljö vad gäller mark, flora och fauna.

Ekologiskt särskilt känsliga områden, ESKO

Ekologisk känslighet är ett begrepp som utgår från ett områdes ekologiska funktion och känslighet för påverkan. Enligt förarbetena i NRL, proposition 1985/6:3 framhålls att det är angeläget att skyddet förstärks för: *Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar, områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade samt områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilda ekologiska värden, har betydelse som genbank eller dylikt.*

Gröna kilar

Regionplane- och trafikkontorets utredningar om hur grönstrukturen i Stockholmsregionen hänger samman i 10 gröna kilar, vilka sträcker sig in mot de centrala delarna av Stockholm.

Hamlade träd

Hamling av träd gjordes förr i tiden för att få lövfoder till djuren. Träden beskars eller kapades på grenar med löv. Hamlade träd kan bli mycket gamla. En stor biologisk mångfald är knuten till gamla hamlade träden, bland annat vad gäller mossor och lavar.

Mulm

Mulm är den bruna finkorniga sågspånsaktiga blandning som bildas i ihåliga träd, främst ekar. När trädet blir gammalt kanske det skadas och angrips av svampar. Det blir ihåligt. Mulmen bildas i håligheten och består av förmultnande trädrester, gnagresten från olika djur, spillning från insekter, fladdermöss och fåglar samt andra tänkbara rester från djur och växter. Ihåliga träd med mulm är mycket värdefulla för flera insekter, t.ex. sällsynta skalbaggar som läderbagge, olika knäppare och blomflugor, samt pseudoskorpioner.

Rödlistade arter

En rödlistad art är en art vars framtida överlevnad inte är säker. ArtDatabanken vid SLU i Uppsala tar fram listorna över de rödlistade arterna. Det finns olika graderingar för de rödlistade arterna (s k hotkategorier, HK): försvunnen, akut hotad, starkt hotad, sårbar och missgynnad.

Signalarter

Signalarter är arter som signalerar att miljöer har höga naturvärden och att det finns stor sannolikhet att man kommer att finna rödlistade arter. Signalarterna behöver inte själva vara rödlistade. Signalarterna är framtagna av Skogsstyrelsen.

(BILAGA 1)

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Strategiska avdelningen
Anna Gustafsson
Tfn 08-508 272 54

2006-05-05

1997-01686

Förslag till Sätmaskogens naturreservat i Stockholm

INNEHÅLL

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**
2. **Hur samrådet bedrivits**
3. **Länsstyrelsen**
4. **Sakägare**
5. **Boende**
6. **Övriga intresseföreningar m.fl.**
7. **Remissinstanser**
8. **Anteckningar från samrådsmötet**

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**

Totalt har 177 remissvar inkommit till stadsbyggnadskontoret.

Av inkomna remissvar har ingen ställt sig negativ till själva reservatsbildningen. De som tagit upp frågan ställer sig positiva till att ett reservat upprättas. Uttalat positiva är många föreningar liksom även många av de boende i området.

Länsstyrelsen framför att det är positivt att området blir naturreservat. Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker förslaget till inrättande av Sätmaskogens naturreservat. Skärholmens stadsdelsförvaltning framhåller att de sedan stadsdelsnämnden bildades har arbetat för ett naturreservat. Idrottsförvaltningen ser positivt på att området fredas för rekreation och friluftsliv. Markkontoret anser också att det är lämpligt att Sätmaskogen får ett skydd enligt Miljöbalken.

Syfte

Markkontoret anser att syftet är väl formulerat ur natur- och kultursynpunkt, men att det behöver förtydligas när det gäller rekreation. Ordet rekreation bör exemplifieras. Ur rekreationssynpunkt är det mycket viktigt att attraktiva målpunkter som svarar mot befolkningens efterfrågan kan utvecklas och förändras över tiden.

Markkontoret anser att syftesformuleringen därför måste förtydligas så att anläggningar och byggnader i syfte att främja rekreation och fritidsaktiviteter möjliggörs inom reservatet. T.ex. nämns att det finns önskemål om en dansbana vid Skärholmen gård.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det bör nämnas i syftets att-satser, hur hänsyn till de 50-talet skyddsvärda arterna ska tas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser inte att syftet behöver ändras, för att anläggningar och byggnader i syfte att främja rekreation och fritidsaktiviteter ska kunna möjliggöras inom reservatet. T.ex. en dansbana som markkontoret nämner, strider inte mot syftet med reservatet och tillstånd kommer alltså att ges för att bygga en sådan anläggning. Skälet till att sådana anläggningar ska vara tillståndspliktiga är att man kan behöva reglera läge, anläggningsmetoder, m.m. för att inte skada reservatets olika värden.

Det är inte lämpligt att exemplifiera vilka aktiviteter och anläggningar som avses med rekreation, eftersom befolkningens efterfrågan utvecklas och förändras över tiden.

Avgränsning

I stort sett samtliga inkomna remissyttranden har framfört åsikter om avgränsningen av reservatet, där de flesta anser att gränsen bör följa skogskanten intill bebyggelse och vägar. Flera synpunkter har även kommit in på bebyggelseplanerna i området, men dessa tas inte upp i denna sammanställning. Många av remissvaren hänvisar och/eller ställer sig bakom Nätverket för Skärholmens natur- och kulturresevat och dess förslag till avgränsning.

Skärholmens stadsdelsförvaltning tycker att det är viktigt att inte fastna i långdragna dispyter kring gränserna för naturreservatet, utan att beslut om ett naturreservat skyndsamt fattas av staden. De föreslår därför korrigering av gränserna i en rimlig avvägning mellan olika intressen och föreslår utökning av reservatet på fyra platser.

Miljöförvaltningen anser att det med den nuvarande gränsdragningen finns en uppenbar risk att området kommer att mista sin funktion som kärnområde och livsmiljö för många arter. Förvaltningen föreslår därför att ytterligare fem områden tas med i reservatsbildningen, förvaltningen har rangordnat betydelsen av dessa områden.

Stadsmuseiförvaltningen anser att Sättra gård borde innefattas i reservatsområdet, eftersom det är den äldsta gården inom reservatsområdet och stora delar av marken har tillhört gården, vilken har gett namn åt både stadsdelen och det föreslagna reservatet.

Markkontoret anser att förslaget bör kompletteras med en redovisning av hur avvägningen mellan att bevara värdefulla områden för rekreation och biologisk mångfald mot andra framtida markanvändningsbehov har gjorts.

Även Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Stockholms naturskyddsförening och rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att en bättre underbyggd motivering till gränsdragningen bör anges.

Trafikkontoret framför att naturreservatets gräns mot gata bör ligga fem meter från vägkant.

Sjöfartsverket framhåller att farleden kan behöva underhållsmuddras och anser att gränsen för reservatet bör ligga så att detta kan ske utanför reservatet.

Sakägare Thorsten Nilsson m.fl. accepterar inte förslaget till naturreservat då det inte inkluderar hela Sätterskogens naturområde men föreslår samtidigt att gränsen flyttas så att det möjliggör en framtida planering av bebyggelse vid strand/vatten Mälarhöjden 1:11 (med t.ex. husbåtar).

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret föreslår ändring av gränsen på fyra platser. Naturreservatets gräns har ändrats så att Sättra Gård och naturmarken nordväst om Örsätrabacken ingår i naturreservatet. Gränsen har även flyttats ut vid kvarteret Gillsättra så att den går i kvartersgränsen och sedan norrut längs gångvägen till Alsättravägen. Naturreservatets gräns i Mälaren anpassas så att inte farleden berörs.

Följande motivering för avgränsningen förs in i beslutsdokumentet:

”Avgränsningen av naturreservatet har gjorts med utgångspunkt i områdets värden avseende rekreation, natur och kultur, samt dess betydelse som en del av den regionala grönstrukturen. Avvägningar mot andra intressen har gjorts vid avgränsningen. Det gäller främst de naturområden som ingår i det pågående arbetet med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg som stadsbyggnadskontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat. De naturområden som hamnar utanför reservatet på grund av att de föreslås bebyggas till viss del, har också värden och funktioner som är viktiga att säkra för framtiden. Dessa värden beaktas i områdesprogram och i eventuella kommande detaljplaner.”

Naturreservatets gräns mot gata läggs 3 meter från vägkant för att undvika onödiga tillståndsärenden i reservatet. Föreskrifterna utgör ej hinder för underhåll av befintliga vägar.

Den del av förslaget naturreservatsområde som ligger inom Hägerstens stadsdelsområde utesluts ur förslaget eftersom fastighetsägaren av Mälarhöjden 1:11 inte accepterar naturreservat på fastigheten

Föreskrifter

Länsstyrelsen föreslår att föreskrift A3 får följande tillägg ”nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan”. Vidare föreslår de att dikning inte tas upp i denna föreskrift. Markavvattnings är förbjuden i Stockholms län enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och får ändå inte utföras utan dispens. Med dessa ändringar får föreskriften följande lydelse: *Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att:*

A3 avverka träd, röja bort buskar eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som krävs för områdets skötsel nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan

Undantaget för bekämpning av jätteloka gäller ”om inte andra metoder fungerar” bör utgå anser länsstyrelsen då den lämnar alltför stort tolkningsutrymme. Antingen kan reservatsförvaltaren ges ett undantag utan förbehåll att använda bekämpningsmedel mot jätteloka (eventuellt med närmare riktlinjer i skötselplanen), eller så bör tillståndsplikt gälla.

Markkontoret anser att möjligheten att anlägga ridstall vid Sättra varv med nödvändiga VA-ledningar tas med i föreskrifterna. Förutsättningar för att utveckla verksamheten vid Skärholmens gård bör också ges. De föreslår även att skötselplanens inriktning (utveckling av rekreationsvärdena inom ”aktivitetsanläggningar”) avspeglas tydligare i reservatsbeslutet och att exempel på utveckling ges. Man bör också överväga att ge möjlighet att finna nya former för förvaltning av de kulturhistoriska byggnaderna runt Sättra varv. Erfordrliga ny- och tillbyggnader måste kunna ske.

Trafikkontoret anser att den eventuella framtida förändringen av Skärholmens Gårdsväg bör införas i reservatsbestämmelserna.

Miljöförvaltningen framför att föreskrifterna är väl formulerade och ändamålsenliga men att det under B-föreskrifterna bör göras ett tillägg enligt nedan.

För att trygga syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla:

B3. undersökning och dokumentation av mark, vegetation och djurliv.

Stycket ”Lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter” bör kompletteras med en kort beskrivning av vad dessa föreskrifter innebär för t.ex. badplatser skriver miljöförvaltningen.

Stockholms Vatten framför att både planerat och befintligt vatten-, avlopps- och dagvattensystem måste vara tillgängligt för underhåll, reparation och om- respektive nybyggnad. Vidare förutsätter de att kostnaden för den nya VA-anslutningen betalas av ridskolans fastighetsägare.

Varvsarbetarhusföreningen behöver möjligheter att anordna upplag för sin verksamhet (t.ex. vedupplag, kompostering) och behöver använda Sättraviksvägen för transporter till och från huset och vill att detta ska vara inskrivet i t ex föreskrifterna.

Sätra Scoutkår önskar att det ska finnas möjlighet för scouterna att under ordnade former elda direkt på marken, samt att ta material av döda träd. Vårbergs scoutkår framför att de vill kunna använda sin lägerbålplats utan inskränkningar, om undantag krävs bör detta skrivas in.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Föreskrifterna utgör ej hinder för att utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med underhåll av byggnader, anläggningar, vägar, ledningsnät eller luftkablar.

Undantag från föreskrifterna har gjorts för byggande av en ny ridanläggning med tillfartsvägar, VA-ledningar m.m., samt för breddning av tillfartsvägen till båthamnen från Skärholmens Gård, eftersom planeringen för dessa anläggningar redan pågår.

Det är inte lämpligt att göra undantag från föreskrifterna för olika typer av eventuella framtida anläggningar, endast för sådana anläggningar som redan projekteras, eftersom befolkningens efterfrågan utvecklas och förändras över tiden. T.ex. en dansbana som markkontoret nämner, strider inte mot syftet med reservatet och tillstånd kommer alltså att ges för att bygga en sådan anläggning. Skälet till att sådana anläggningar ska vara tillståndspliktiga är att läge, anläggningsmetoder m.m., kan behöva diskuteras med olika kompetenser för att inte reservatets olika värden skall komma till skada.

Scouterna får möjlighet att elda direkt på marken under ordnade former, genom undantag från föreskriften C4.

Föreskrifterna är ändrade helt i enlighet med länsstyrelsens synpunkter eftersom bestämmelserna då blir tydligare och inte överlappar med befintlig lagstiftning.

Dessutom har andra meningar till föreskrifterna A8 och A9 tagits bort så att syftet med reservatet inte nämns. Tillståndspliktiga åtgärder får aldrig strida mot reservatets syfte.

Skötselplan

Fastighets- och saluhallskontoret påtalar att de förvaltar ett antal byggnader inom området och anser att förslaget helt har förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsanknutna byggnaderna och anser därför att skötselplanen måste omarbetas. Befintliga byggnader måste besiktigas och upprustningsplaner upprättas.

Många remissvar framhåller att skötselplanen är väl genomarbetad. Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Stockholms naturskyddsförening anser att skötselplaneförslaget är bra.

Stadsmuseet anser att de kulturhistoriska värdena har behandlats allt för översiktligt.

Länsstyrelsen finner att skötselplanen generellt är väl avvägd mot reservatets syfte, men framhåller att det vore en fördel om den äldre markanvändningen kan framgå på en karta. Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att en genomgripande kulturhistorisk inventering måste infogas i materialet.

Markkontoret anser att en mer platsspecifik uppföljningsplan bör göras i en detaljerad skötselplan.

Miljöförvaltningen skriver att bevarandemålen i skötselplanen bör om möjligt formuleras så att måluppfyllelsen går att mäta. Vidare framför de att ekologisk kompetens bör rådfrågas vid skogliga åtgärder som kan beröra skyddsvärda arter. Kartbilder för de enskilda skötselområdena kan förtydliga planen.

Miljöförvaltningen föreslår att riktlinjerna för ridanläggningen i område K11 utökas med att verksamhetsutövarna görs delaktiga i naturvårdsansvaret för området för att undvika slitage i känsliga delar.

Miljöförvaltningen framför att beskrivningen av förekomsten av hotade arter som förekommer i området bör uppdateras. Förvaltningen framför också att miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsynsansvar för reservatet bör framgå av skötselplanen.

Vårbergs scoutkår saknar sin verksamhet i uppräkningsdelen i skötselplanen på s. 9.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Markkontoret avser att ta fram en detaljerad skötselplan för Sättra naturreservat. I samband med framtagandet bör en fördjupad kulturhistorisk analys göras samt tydligare skötselbeskrivningar med mer uppföljningsbara skötselmål formuleras.

Skötselplanen är reviderad när det gäller formuleringar rörande byggnader som finns inom området. I planen har förtydligats att skötselområdena gäller skötsel av mark. Underhåll och tillbyggnader av byggnaderna samt verksamheternas utveckling styrs genom föreskrifterna. Där framgår att det är möjligt att utföra underhåll och att söka tillstånd för tillbyggnader när verksamheter har önskemål om utveckling. Skötselplaner för byggnader bör tas fram av stadsmuseet i särskild ordning och inte knytas till reservatsbeslutet.

En karta över historisk markanvändning inkluderas i skötselplanen.

Vårbergs scoutkår förs in bland verksamheterna i skötselplanen.

Ekonomi

Fastighets- och saluhallskontoret anser att förslaget helt har förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsanknutna byggnaderna och anser därför att kostnadsförslaget måste omarbetas. Huvuddelen av byggnaderna inom reservatet går med underskott, beroende på att de är upplåtna till kultur- och idrottsverksamheter. De hyror som är möjliga att ta ut förslår inte ens till de löpande driftkostnaderna. Alternativet är att det aktuella byggnadsbeståndet med omgivande marker lämnas utanför reservatet. Man kan då på sikt byta ut hyresgästerna och få in verksamheter som kan bära drift- och underhållskostnaderna. Om inte medel skjuts till via reservatsverksamheten är det nödvändigt att byggnaderna ges möjlighet att utvecklas på ett ekonomiskt godtagbart sätt utan restriktioner.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret anser att det vore mycket olyckligt och knappast möjligt att lämna kulturbyggnaderna utanför reservatet. Det är också önskvärt att kultur- och

rekreationsverksamheter ges möjlighet att ha lokaler i området. Kontoret anser dock inte att beslutet om naturreservat innebär några betydande restriktioner för det aktuella byggnadsbeståndet, eftersom tillstånd kan ges för om- och tillbyggnader, m.m.

Vattenfrågor och båtverksamhet

Fiskarfjärdens Båtklubb önskar att reservatet inte ska hindra viss utökning av deras verksamhet. Vidare påtalar de att en vattentäkt (djupborrad brunn) finns intill klubbhuset som de inte vill ska störas eller förändras.

Sätra Båtsällskap förutsätter att de kan fortsätta att bedriva sin båtklubsverksamhet och hamn. Idrottsförvaltningen anser att det är viktigt att båtuppläggningsområdets nuvarande gränser vid Sätra varv hålls oförändrade.

Stockholms hamnar framför att reservatsbeslutet inte får innebära inskränkningar av befintlig sjötrafik till Skärholmens brygga och i farleden nordväst om området och inte heller utgöra hinder för en eventuell framtida utveckling av sjötrafiken i närområdet.

Stockholm Vatten förutsätter att förslaget till reservat följer de bestämmelser och rekommendationer som finns i det till länsstyrelsens inlämnade förslag till vattenskyddsområde i Mälaren.

Fastighetsägaren för Mälarhöjden 1:11, Thorsten Nilsson, utgår från att områdets förändring till naturreservat kommer att innebära att Stockholm Vatten tar sitt miljöansvar och att de inte kommer att tillåtas fortsätta med utsläppen inom eller i naturreservatets närhet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Anläggning av nya bryggor och utökning av båtuppläggningsområdet kräver tillstånd enligt miljöbalken, men kan ges om det följer syftet med naturreservatet.

Sjötrafiken påverkas inte av ett inrättande av naturreservat.

Naturreservatet reglerar inte Stockholm Vattens verksamhet annat än att tillstånd krävs för att gräva ned nya ledningar.

Information

Skärholmens stadsdelsförvaltning anser att det är viktigt att skapa ett Naturum i anslutning till reservatet. Varvarbetarhusföreningen föreslår att stallbyggnaderna vid Sätra stall byggs om till ett hembygdsmuseum och ett naturens hus och att det i anslutning till museet, skall inrymmas café och konstnärsateljéer.

Stadsmuseiförvaltningen anser det viktigt att tillgängliggöra de kulturhistoriska värdena. Förutsatt att medel avsätts för detta, medverkar Stadsmuseiförvaltningen gärna i genomförandet av ett sådant projekt.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Stockholms naturskyddsförening vill poängtera att det är bra med informationsskyltar vid naturliga ingångar till naturreservatet gärna på andra språk än svenska. Information om allemansrätt, reservatsregler och kanske kartor över flora och fauna i området ska förstås vara tillgängligt på fler språk än svenska framför Signe Grassman. Rådet till skydd för Stockholms

skönhet framför att kunskapen om området bör sättas samman i ett lättillgängligt informationsmaterial.

Miljöförvaltningen anser att planerade grillplatser bör markeras på kommande informationstavlor. Förvaltningen anser att annan lagstiftning som är viktig för naturområdet bör beskrivas i ett separat beslutsdokument och att denna information bör finnas med på informationstavlor i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret instämmer i att det är mycket viktigt att informera om naturreservatets alla olika värden, samt om vilka rättigheter och skyldigheter man har när man vistas i eller bedriver verksamhet i området.

Informationsskyltar kommer att sättas upp vid viktiga entréer och på andra strategiska platser. Information om naturreservatet kommer också att finnas på stadens hemsida samt i tryckt version till självkostnadspris. Eventuellt kan enklare foldrar om naturreservatet tas fram för gratis utdelning om finansieringen kan lösas.

Ridanläggningen

Mälarhöjdens ridskola framför att staden kan stödja verksamheten genom att upplåta mark och anläggningar inom bl.a. Sätmaskogens naturreservat. De ser positivt på tillkomst av en ny ridanläggning intill Sättra båtvarv, fler och längre ridstigar, iordningställande av Sättra plåtarna för utomhusaktiviteter samt att nuvarande ridanläggning, Sättra gård, bibehålls för hästverksamhet i mindre omfattning än vad som sker idag.

Idrottsförvaltningen förutsätter att den tänkta nya ridanläggningen kan inrymmas som en anläggning för rekreation inom reservatet. Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Stockholms naturskyddsförening stöder förslaget till ny placering av ridhuset.

Miljöförvaltningen anser att placeringen av Sättra ridanläggning inte är bästa läget ur naturvårdssynpunkt utan förordar istället placering av ridanläggningen på Sättraplatån.

Annelie Nyberg framför att det är olämpligt att placera ridanläggningen mitt inne i reservatet med tanke på allergiriskerna. Hon anser att ridskolan bör placeras på den plåt som finns nära nuvarande ridskola.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Planeringen för en ny ridanläggning görs i särskild ordning och behandlas inte i samband med inrättandet av naturreservatet.

Övrigt

Vägverket har ingen erinran mot förslaget under förutsättning att Förbifart Stockholm inte försvåras. Markkontoret framför att vägprojektet Förbifart Stockholm inte får förhindras.

Länsstyrelsen anser att begreppet naturvårdsförvaltare på s. 6 i beslutsunderlaget bör ersättas av begreppet förvaltare för att dokumentet ska hålla samma begreppsapparat som i Miljöbalken. Länsstyrelsen framhåller att det på s. 15 i beslutsförslaget bör framgå att lagen heter ”lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.”

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ett förbehåll för Förbifart Stockholm finns redan i beslutsdokumentet, så att vägprojektet inte försvåras av naturreservatsbestämmelserna.

Begreppet förvaltare byts ut mot naturvårdsförvaltare.

2. Hur samrådet har bedrivits

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 16 mars att förslaget till naturreservat för Sätorskogen skulle skickas ut på remiss 21 mars – 21 april. Förslaget skickades till alla sakägare, berörda förvaltningar, bolag och myndigheter, samt till större föreningar i området, naturskyddsföreningen, friluftsförbundet och cykelförbundet.

Förslaget har ställts ut i biblioteken i Bredäng och Skärholmen, i medborgarkontoret i Skärholmen, vid vårdcentralen i Sätora, i jobbcentrum i Vårberg, i Tekniska nämndhuset på Fleminggatan samt på stadsbyggnadskontorets hemsida.

Ett samrådsmöte hölls i Sätorskolans aula tisdagen den 4 april kl: 18.30-20.30.

Följande kommunala nämnder; Fastighets- och saluhallsnämnden, Trafiknämnden, Stadsmuseinämnden samt Hägerstens stadsdelsnämnd har inte hunnit behandla ärendet ännu, därför lämnas istället förvaltningsyttranden från deras förvaltningar.

3. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen vill inledningsvis framföra att det är positivt att området blir naturreservat i enlighet med programmet för skydd av tätortsnära natur, Aldrig långt till naturen.

Förbifart Stockholm

Ett av alternativen – Förbifart Stockholm – i Vägverkets vägutredning ”Effektivare nordsydliga förbindelser över Saltsjö-Mälarsnittet” berör med sin vägkorridor det föreslagna naturreservatet. Detta alternativ innebär en tunnelförlagd motorväg under naturreservatet. Vägkorridoren är av riksintresse enligt 3 kap. 8 § miljöbalken och är angiven i såväl Stockholms översiktsplan 1999 som Regional utvecklingsplan för Stockholmregionen 2001, RUFS.

Staden anger i sitt förslag till beslut ett förbehåll, som innebär att reservatet inte ska försvåra tillkomsten av vägen Förbifart Stockholm. Staden anger bl.a. att man är beredd att ompröva avgränsningen för naturreservatet om behov av detta finns.

Vägverket har i sitt yttrande över det föreslagna naturreservatet den 31 mars 2006 förklarat att man inte har några erinringar mot reservatsförslaget med de förbehåll som anges i beslutsförslaget. Vägverket har ännu inte valt vilket alternativ till nord-sydliga förbindelser som ska studeras vidare. Länsstyrelsen anser i likhet med Vägverket att de förbehåll som anges i stadens beslutsförslag innebär att tillkomsten av en eventuell väg i området säkerställs.

Reservatsföreskrifter

Undantaget på sidan 12

I undantaget som rör områdets skötsel bör en koppling till skötselplanen göras, annars ges undantaget ett allt för stort utrymme för tolkningar. Förslag till formulering: *...nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan...*

Föreskriften A3

Föreskriften bör ses över. Dikning bör inte tas upp i denna föreskrift. Mark-avvattning är förbjuden i Stockholms län enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och får ändå inte utföras utan dispens.

Hänvisningen till åtgärder som får utföras bör kopplas till skötselplanen, t.ex. *...utföra andra skogliga åtgärder än vad som krävs för områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan.*

Föreskriften A4

Undantaget för bekämpning av jätteloka gäller ”om inte andra metoder fungerar”. Denna formulering lämnar så stort tolkningsutrymme att den bör utgå. Antingen kan reservatsförvaltaren ges ett undantag utan förbehåll att använda bekämpningsmedel mot jätteloka (eventuellt med närmare riktlinjer i skötselplanen), eller så bör tillståndsplikt gälla.

Skötselplanen

När det gäller skötselplanen har Länsstyrelsen inte haft möjlighet att i detalj gå igenom de föreslagna åtgärderna, men planen synes i generellt vara väl avvägd mot reservatets syfte. Skötselplanen inleds med en beskrivning av den historiska markanvändningen, vilket är en mycket bra ansats. Det vore dock en fördel om informationen om den äldre markanvändningen också kunde framgå på en karta. Genom detta kunde omfattningen och placeringen av olika markslag och lämningar bli avsevärt tydligare, inte minst i förhållande till den föreslagna skötseln.

Övrigt

På sidan 6 i beslutsförslaget anges begreppet naturvårdsförvaltare. Det begreppet har med miljöbalken ersatts av begreppet förvaltare. Det förordas att ordet förvaltare eller reservatsförvaltare används.

Under rubriken "Fornlämningar och kulturhistoriska byggnader" på sidan 15 i beslutsförslaget bör det framgå att lagen heter "lagen (1988:950) om kulturminnen m.m."

4. Sakägare

Bredängs Camping, Sven Ryttare CaRy Camping AB

Jag säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Jag vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill jag anföra följande:

1. Jag anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "*Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer*". Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.

2. Jag anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.

3. Jag anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att "*ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken*". Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. Jag anser att SBN noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid SBNs sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: "*Dragnig av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då*

reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet.”

5. Jag anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från *Nätverket Skärholmens natur- och kulturresevat* vad gäller gränsdragningen av naturreservatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet ”*Här sätter vi gränsen*” från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i reservatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som ”*potentiellt framtida bebyggelseägen för bostäder, respektive för verksamheter.*”

Fiskarfjärdens Båtklubb

Vi i Fiskarfjärdens Båtklubb (FBK) tillstyrker remissen av förslag till Sätreskogens naturreservat med följande anmärkningar:

- FBK har ett tryck på sig från Idrottsförvaltningen att utöka båthamnen med ett hundratal båtplatser. Vi önskar därför att reservatet inte skall hindra viss utökning av vår verksamhet. Vårt vattenområde runt hamnen är begränsat och vårt markområde runt klubbhuset är litet, 520 kvadratmeter.
- FBK har också en vattentäkt i form av en djupborrad brunn intill klubbhuset. Vi önskar ingen störning eller förändring av den.
- FBK önskar att reservatets gräns återställs mot Vårholmsbackarna. De tänkta punkthusen i nordslätten kommer att skymma utsikten över båthamnen från Vårholmsbackarna. Byggnaderna kommer också att helt ta bort känslan av att man vistas i naturen om man är i båtklubbområdet nedanför.
- I övrigt stöder FBK de synpunkter på remissen som inlämnats av Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat.

Fortum Distribution AB

Inom det aktuella området har Fortum Distribution AB befintliga anläggningar bestående av elnätstationer med tillhörande elledningar och kabelskåp som måste kvarstå. Vi förutsätter att bildande av naturreservat inte hindrar eller begränsar åtkomsten till befintliga elanläggningar för service samt reparation/ersättning och kapacitetsutökning för att klara framtida krav på elförsörjning. I övrigt har vi ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

Grassman, Signe

Jag har bott i Bredäng sedan 1965 och flitigt nyttjat hela Sätreskogen genom åren. Jag är glad att skogen äntligen kommer i fråga som naturreservat. Sedan lite mer än 15 år tillbaka hyr jag Rostock, en gammal sjökrog, alldeles intill Sätres Båtsällskap.

Som sakägare har jag fått möjligheten att tycka till om remissförslaget till Sätreskogens naturreservat Dnr 1997- 01686 med tillhörande skötselplan.

Avgränsning av naturreservatet

Sätraskogen var, redan långt innan Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg byggdes, ett populärt och välbesökt friluftsområde. Idag nyttjas det fortfarande flitigt av alla boende i stadsdelen, av stockholmare som besöker Lyran, av badgäster och av turister från världens alla hörn (boende på Bredängs Camping). Skogen är välbesökt och värdefull som rekreationsområde. Förutom rekreationsvärdet har naturen höga biologiska värden. Skogen är en del av Bornsjökilen och en viktig länk i Stockholms grönsstruktur. Skogen som länk från Gömmarens naturreservat är svag och borde förstärkas för att bättre bidra till den citynära biologiska mångfalden. Parker i innerstaden är beroende av de gröna nerverna som löper ut till skogarna i Stockholms utkanter. Reservatets gränser i denna remiss har knappats in rejält sedan det första förslaget ritades 1998. Konsekvenserna av förslaget skulle gå stick i stäv med ambitionen att arbeta för en långsiktigt hållbar stadsplanering.

Jag ställer mig därför bakom den gränsdragning som Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat föreslår (se bifogad karta) och förkastar kontorets snävare variant. Det finns ingen hållbar motivering till den gränsdragning som remissen föreslår. Gränsen för reservatet bör ritas om så att istället ytterligare skog och naturmark omfattas, t.ex. de områden i Vårberg som tidigare inte kommit i fråga. 3000 hushåll till i området, och ytterligare ett antal i angränsande stadsdelar, gör att trycket på skogen kommer att öka. Med detta för näsan är det orimligt att minska arealen på området. Antalet sönderstressade storstadsbor ökar stadigt, är det då rimligt att göra en värdefull rekreationsyta mindre, bullrigare och estetiskt mindre tilltalande?

Som fåragare samarbetar jag med fornminnesgruppen i Stockholm län i ett markvårdande projekt. Bl.a. är tanken att en gammal torrbacke bakom Rostock ska återfå sin gamla flora. Jag vistas mycket i skogen och pratar ofta med besökare av området. Många människor som promenerar i skogen för första gången förvånas över den genuina känslan av gammalt gårdslandskap som finns i den delen av Sätraskogen. En av förklaringarna är att tiden stått still, marken har inte brukats på länge, och inte minst, inga huskroppar syns i horisonten. Trots att Sätraskogen är relativt liten har den väl genomtänkta planeringen av Skärholmens stadsdelar (och givetvis det naturliga sprickdalslandskapets geografi) bidragit till att bevara en illusion av skog och ängar utan slut. Därför är det viktigt att just de höglänta områden som man önskar bygga på, hålls fria från bebyggelse. En del av skogens kanter är också norrbranter och det som under byggtiden förstörs, har extra svårt att återhämta sig. Solen når inte fram.

Lyranområdet och Mälarhöjdsbadets entré är områden som flitigt nyttjas av besökare utifrån och barngrupper. Tillgänglighet till skogen är A och O här. Lyran, en kulturhistoriskt spännande "fåfånga" ska stå solitärt, omgiven av skog och vatten. Detta smala skogsstråk mellan Ålgrytevägen och vattnet går inte att göra smalare. Campingområdet bör absolut ingå i reservatet. Det förhindrar att man i ett senare skede bygger hus på Campingen och flyttar Campingverksamheten till båtklubbens uppläggningsplats, något som skulle innebära att man drar ner en hel del trafik i Sätraskogens hjärta. (se punkt 5 nedan) Örsätrabacken hyser både ett stycke vild-

mark och är en höglänt obebyggd buffert mot modernitet och buller. Här kan man inte bygga. Låt kantgatorna vara naturreservatsgräns. Sättra gårdsområdet har både mycket höga biologiska värden OCH är kulturhistoriskt värdefullt. Här kan man inte heller bygga. Låt området ingå. Skärholmsdalen bör ingå i reservatet. En ekodukt över Skärholmsvägen och E4an förstärker spridningskorridoren mellan Sätterskogen och Gömmareaskogen. Den skulle dessutom utgöra ett fantastiskt blickfång för Stockholmsbesökare. Familjen från Tyskland på väg till Bredängs Camping skulle slå frivolt av glädje över att se en älg traska över E4an. Vårholmsbackarna har en av Stockholms mest storslagna vyer över Mälارlandskapet. Finns ingenting att tillägga. Sydöst om Skärholmens gård ligger Tusculums gamla trädgård som både har natur och kulturvärden. Här finns stora bok och lärkträd och ett antal stora gamla granar. Man känner historiens vingslag. Den branta strandremsan öster om Johannesdals gård och vidare ned till Vårbergstoppen med intilliggande grönområden ända fram till kommungränsen mot Huddinge är viktiga rekreationsområden och borde självklart ingå i reservatet.

Till stöd för min uppfattning vill jag dessutom anföra följande:

1. Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätterskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer. "Senare i yttrande från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Stadsbyggnadsnämnden bör noggrant studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätterskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad aldrig har svarat på.
3. Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att: "ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken." Sätterskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Stadsbyggnadsnämnden måste beakta det Särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: "Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."
5. Lyssna på Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat vad gäller gränsdragningen. I brevet "Här sätter vi gränsen" från 2004-02-15, som bl.a. sändes till Stadsbyggnadsnämnden och Gat- och fastighetsnämnden finns ett intelligent och långsiktigt hållbart alternativ. Av kartan framgår det bl.a. att campingplatsområdet *måste* inkluderas i reservatet. Om inte campingplatsområdet införlivas riskerar vi att

området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som: ”Potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter”.

6. Stadsbyggnadskontorets strategiska avdelning har i sin Arbetsrapport 2030:6 gjort en tydlig utvärdering av möjliga framtida scenarier där man talar om alternativen ”bygga staden inåt” eller ”bygga staden utåt”. Den talar sitt tydliga språk. Dra gränsen där den går nu för en långsiktigt hållbar utveckling av Stockholm.

Skötselplan

När det gäller skötselplanen ser förslaget bra ut. Det är bra att kartor och informationsskyltar vid naturliga ingångar till naturreservatet kommer upp. Information om allemansrätt, reservatsregler och kanske kartor över flora och fauna i området ska förstås vara tillgängligt på fler språk än svenska. Här finns både turister och nysvenskar som har ett annat modersmål än svenska.

Mälarhöjdens IK, orientering

Först vill jag säga att vi fick väldigt kort om tid på oss, brevet till oss var postat 6 april, vi skulle vilja ha haft mer tid på oss att gå igenom förslaget mer noggrant.

Generellt sätt är vi väldigt positiva till skapandet av ett naturreservat i Sätmaskogen.

Som orienteringsklubb är beroende av det finns skogsområden nära bebyggelsen för att kunna bedriva vår sport, tänker speciellt på vår ungdomsverksamhet. Vi genomför redan idag samråd med markägare, jakträttsinnehavare, ekologer och kommun vid orienteringsarrangemang större än en klubbträning. De skötselråd som är föreslagna är med andra ord inga nyheter för oss. Givetvis så ligger det i vårt intresse att bevara så mycket skog som möjligt i området. Det vi ser som mest oroande är att med nuvarande reservatsgräns blir passagen öster om Sättra varv ännu smalare än den redan är idag. Vi föreslår att reservatsgränsen går ända ut till Örsättrabacken för att behålla en bredare länk mellan området söder och väster om Sättra varv.

Mälarhöjdens ridskola

Som en av representanterna för ridsporten inom Stockholm stad vill vi bevaka och värna om att även hästar kan och ska få ta plats inom staden genom att äga utvecklingsbara ridverksamheter. Stockholm så som huvudstad bör gå i spetsen inför övriga landet med att inneha en generös välvilja till hästhållning och därmed agera föredömligt gentemot flickor/kvinnor. Detta kan staden göra på ett förhållandevis enkelt sätt genom att upplåta mark och anläggningar inom bl.a. Sätmaskogens tilltänkta naturreservat. I och med detta ges vår ridverksamhet i Sättra en möjlighet att verka på ett förtjänstfullt sätt. Vi är övertygade om att staden kommer att få mångfalt tillbaks då staden erkänner och bevisar att även flickor/kvinnor kan och får inneha ”egen sport”.

Genom ett kontrollerat domesticerat djurliv inom Sätmaskogens naturreservat, kommer djuren analogt även att förstärka reservatet, samtidigt bidrar staden till meningsfulla fritidsaktiviteter som rör djur och natur, inte minst för flickor/kvinnor som är starkt anknutna till hästsport. Utifrån Mälarhöjdens Ridskolas perspektiv ser vi att Stockholm stad har möjlighet att förena hästar och natur på ett välordnat sätt genom att staden tillåter inom Sätmaskogens tilltänkta naturreservat att förverkliga...

- Den nya tilltänkta ridanläggningen intill Sättra båtvarv.
- Fler och längre ridstigar inom området som även ska kunna användas av andra.
- Iordningställande av Sättra platåerna enligt bifogad skiss inför häst- och andra utomhusaktiviteter som anknyter till djur och natur.
- Nuvarande ridanläggning, Sättra gård, bibehålls för hästverksamhet i mindre omfattning än vad som sker idag. Ridanläggningen kan då ha möjligheten att inneha särskilt utvecklande ridverksamhet för speciellt ryttarbegåvade barn-, ungdomsryttare utan att dessa ska behöva inneha, äga egen häst. Alternativt att ridanläggningen står till privata hästägares förfogande då ett sådant stall inte finns inom Stockholmstad.

Nilsson, Thorsten m fl, fastigheten Stockholm Mälarhöjden 1:11

I förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat har syftet med reservatsbildningen beskrivits vara att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning.

Områdets avgränsning föreslås sträcka sig över fem stadsdelar från Vårberg i söder, över Skärholmen, Sättra och Bredäng till Mälarhöjden i norr. Gränsen skall till viss del följa befintliga fastighets- och detaljplanegränser. I väster går gränsen för naturreservatet i Mälaren, ca 100 m från strandlinjen. Det framhålls särskilt att strändernas höga naturvärden, med långa sammanhängande sträckor natur- och parkstrand samt deras stora värde som rekreativstråk är viktiga motiv för avgränsning. Likaså framhålls att den natur som ligger nära bostadsområden är viktig för människors vardag och rekreation.

För att tillgodose syftet med naturreservatet skall med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken ges föreskrifter. Som förslag till föreskrift föreslås att det utan tillstånd från kommun skall vara förbjudet att uppföra ny byggnad eller anläggning. Byggnader och anläggningar skall ha anknytning till syftet med reservatet. Vidare föreslås att det även skall vara förbjudet att utan tillstånd från kommunen utföra om- eller tillbyggnad eller väsentligt ändra byggnads- och användningssätt. Åtgärden får inte strida mot reservatets syfte.

Sätmaskogens naturreservat har beskrivits på kartbilaga till förslaget. Från naturreservatsområdet exkluderas ett skogsområde beläget mellan en befintlig strandstig – Lyranvägen och Ålgrytevägen. Detta område är tänkt att bebyggas med bostäder. Samtidigt med naturreservatsplaneringen pågår även samråd om områdesprogram för

Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg vari naturreservatsförslaget redovisas samt ges riktlinjer för avgränsningen mellan bebyggelse och naturreservatet.

Thorsten Nilsson m.fl. är i sig mycket positiva till förslaget att bilda ett naturreservat för Sätterskogen för att på så vis säkra skogens värde för friluftsliv, rekreation och övrig naturupplevelse. Thorsten Nilsson har även förståelse för att det i förslaget redovisas intresse av att via naturreservatet även se till kvaliteten och skyddet för vattenområdet intill 100 m från strandlinjen. Framhållas skall då att Thorsten Nilsson för egen del i över sju år har försökt förmå Stockholm Vatten att ta ett eget miljöansvar för det vattenområde som nu är aktuellt för reservatsbildning. Det faktiska förhållandet är nämligen det att Stockholm Vatten för området Sättra, Bredäng och Mälärhöjden genom befintlig dagvattenledning samlar upp och leder allt dagvatten orenat från parker, gator, torg och enskilda småhus till utloppet i viken några hundra meter väster om udden där Båtmanskroken löper inom fastigheten Mälärhöjden 1:11.

För fastighetsägarnas räkning tillskrev undertecknad Stockholm Vatten redan 2003-05-05 och påfordrat att det olagliga och skadliga utsläppet stoppades och åtgärdades. Fastighetsägarna har t.o.m. själva låtit bekosta och till Stockholm Vatten översänt utredning utförd av Sveriges Geologiska Undersökning, Ingemar Cato, 2002 angående Miljögifter i sediment vid Mälärhöjden i Stockholm, Ingemar Cato. Kopia av brevet och utredningen bifogas. Fastighetsägarna utgår ifrån att områdets förändring till naturreservat kommer att innebära att även Stockholm Vatten tar sitt miljöansvar och att de inte kommer att tillåtas fortsätta med utsläppen inom eller i naturreservatets närhet.

Det Thorsten Nilsson inte accepterar i förslaget till naturreservat är att det inte inkluderar hela Sätterskogen, d.v.s. även det område som enligt redovisning ovan planlägges för bostadsbebyggelse. Fastighetsägarna anser att naturreservatets gränser skall dras högre upp och inkludera även detta område. Skäl härför är att det inte är lämpligt att i detta skogsområde låta uppföra och genomföra en så kraftig exploatering med större bostadshus som nu planlagts. Nyttjandegraden kan bli så omfattande att bebyggelsen de facto kommer att innebära hinder för allmänhetens åtkomst till delar av skogsområdet. Beaktas skall även de krav på vägar och andra kommunikationer som erfordras för att sörja för en exploatering av denna karaktär. Fastighetsägarna anser att stadens förslag bör vara ett naturreservat som omfattar hela skogsområdet. Vad gäller behovet av bostäder och områdets utbyggnad borde planernas tankar och idéer snarare vara att försöka utnyttja redan ianspråktaget strand- och vattenområde exempelvis för en marinstad, d.v.s. en bebyggelse av marin karaktär med boende, fast förankrade permanenta husbåtar. Liknande planering finns bl.a. i Nacka kommun, Svindersvik.

I yttrandet har för Nilssons räkning utvecklats det förhållande att naturreservatets gränser måste bestämmas med beaktande av den planering som pågår vad gäller möjlig bebyggelse i området. Nilsson har i sitt yttrande pekat ut att naturreservatet bör omfatta hela Sätterskogen, d v s även det område som enligt redovisning planlägges för bostadsbebyggelse. I stället kan man tänka sig en bebyggelse med

ianspråktagande av strand- och vattenområde på fastigheten Mälarhöjden 1:11. Hur en sådan bebyggelse skall kunna utformas är en fråga för i första hand områdesprogrammet och därefter naturligtvis kommande detaljplan. Det viktiga vad gäller förslaget till naturreservat är att gränsen för naturreservat anpassas till den bebyggelseplanering som är aktuell, vilket innebär att gränsen skall flyttas så att det möjliggörs en framtida planering av bebyggelse vid strand/vatten Mälarhöjden 1:11. Naturreservatsgränsen får då anpassas så att den sammanfaller med stadsdelsgränsen. Samordning måste naturligtvis ske med kommunens bebyggelseplanering innan beslut om naturreservat tas.

Siulas Georgios (Sätrastrandsbadet och caféet)

Ingen ytterligare bebyggelse får ske i vårt område! Vi måste bevara varje träd! En liten bit utanför Skärholmen-Bredäng finns massor med obebyggd mark. Bygg där istället! Alla måste inte bo hopträngda.

Skärholmens Fritidsträdgårdsförening

Vi säger ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med nedan nämnda preciseringar:

1. Vi anser att SBN bör ändra beslutet vad gäller gränsdragningen: ”Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant men nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingområdet inkluderas i reservatet.”

2. Vi anser att synpunkterna som Nätverket för Skärholmens natur- och kulturreservat framfört vad gäller gränsdragning av naturreservatet enligt bifogad karta måste beaktas.

Sätra Båtsällskap

Sätra Båtsällskap tillstyrker bildande av Sätmaskogens naturreservat. Under förutsättning att båtklubben kan fortsätta att bedriva båtklubsverksamhet och hamn inom det i förslaget angivna området. Vi förutsätter att området motsvarar det som disponeras av klubben idag. För att så långt möjligt tillmötesgå Stockholms Idrottsförvaltnings önskemål om hantering av ytterligare båtar krävs utveckling och anpassning av verksamheten inom det föreslagna området.

Vi har tagit del av Nätverket Skärholmens Natur- och kulturreservats synpunkter om utökande av reservatet och om det hot som planerad bebyggelse utgör på reservatet. Vi bifaller deras synpunkter.

Sätra Scoutkår

Det nämndes i förslaget att eldning endast får ske på iordningställd eldningsplats. Önskemål från vår sida är att det blir ett antal sådana platser, samt att dessa även tillåter eldning på annat sätt än i färdig grill, d.v.s. att det finns utrymme för oss scouter att under ordnade former elda direkt på marken. Då det inom naturreservatet dessutom blir förbjudet att ta material även av döda träd skulle det vara bra om det

fanns möjlighet att ha en hög någonstans av fällt/röjt växtmaterial att kunna ta av till eldning, surrning och liknande aktiviteter.

Sätravik Varpaklubb

Vi finns ej upptagna i förteckningen över idrottsföreningar. Vi är Sätravik Varpaklubb, f.d. Concordia IF, som har kastat varpa på ängen, som sedan är döpt till Varpaängen av stadsbyggnadskontoret. Detta har vi gjort i 30 år och under denna tid har vi även hyrt det första Varvsarbetarhuset, när man kommer upp från båtupplägningsplatsen. Vi har ingenting med Varvsarbetarhusföreningen att göra, mer än att vi är grannar. Vi bedriver varpakastning för alla åldersgrupper som vill hålla på. Vi tycker att det är bra att varpaängens gräsytor skall hållas öppna och kortklippta, där vi har våra aktiviteter.

Varvsarbetarhusföreningen (Jan Albert Carlsson)

Vår verksamhet är i huvudsak konstnärlig, hantverk, kurser, café, och bostadsdel. Vi behöver anordna upplag för vår verksamhet t.ex. vedupplag, kompostering samt elda löv för skötsel av trädgården. Till huset går det en skogsväg som heter Sätraviksstigen, vi behöver kunna använda den för transporter till och från huset. Vägen är kanske inget hinder ej heller vedupplag, men kanske vore det bra att det fanns inskrivet att upplag som har med driften av husets verksamheter såsom vedupplag eller dylikt är undantaget förbudet att anordna upplag.)

Vi stödjer Nätverket för Skärholmens Natur och Kulturresevat, vilja att utvidga gränserna så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturresevatet.

Varvsarbetarhusföreningen (Elisabeth Ineheim och Christer Rosenvik)

Skärholmen är en turistort! I Bredäng finns en internationell campingplats med vandrarhem och Stockholms mest citynära camping som måste finnas kvar inom naturresevatets gränser. Vi vill att de nu naturliga gränserna som finns på Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevatets karta skall förbli så.

Skärholmen, strändernas stadsdel, har en mycket lång och omfattande historia, många sevärdheter och en intressant natur, flora och fauna. Vikingalämningar och skatter, ön Estbröte där Birger Jarl stoppade esterna att komma längre in i Mälaren varvid Stockholm därefter grundades. Stockholms historia började här i Skärholmen! Här finns marinhistoria med Sättra Varv från förra sekelskiftet, mittemot ligger Kungshatt med resterna av de gamla tegelbruken. Bildmaterial, kartor och annan information finns utspritt på alla möjliga och omöjliga ställen. Vart vänder sig turister, besökare, boende och de uppväxande generationerna för att ta del av detta? Det behövs ett museum och ett naturens hus i anslutning till skogen!

Vi föreslår att:

- stallbyggnaderna byggs om till ett hembygdsmuseum och ett naturens hus vilket skulle ge en anslående entré till skogen,
- det i anslutning till museet, skall inrymmas café och konstnärsateljéer,

- busslinje 135 utökas med en hållplats vid Hembygdsmuseet.

Varvsarbetarhusföreningen (Anders Blom)

Vi ansluter oss helt och fullt till Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturrese-
servats förslag till Sätterskogens naturreservat.

Vårbergs scoutkår

Vårbergs scoutkår har med intresse tagit del av förslaget till naturreservat. I redo-
visningen av upplåtelser, anläggningar och verksamheter på sid 9 saknar vi vår
verksamhet. Vårbergs scoutkår bedriver verksamhet flera gånger per vecka under
skolterminerna i Gröna kåken, Skärholmens gårdsväg 21. I samma lokal brukar
Mälarhöjdens orienteringsklubb hålla orienteringsskola under delar av terminerna.

Vi förutsätter att våra möjligheter att bedriva ungdomsverksamhet för ungdomar i
närområdet inte försämras när naturreservatet införs. I scoutverksamheten ingår
mycket friluftaktiviteter som i de flesta fall går väl ihop med reservatets syften.

Men vi behöver få klarlagt att vi kan använda vår tomt utan de inskränkningar
som naturreservatet medför. Bland annat har vi en lägerbålsplats bakom huset som
ibland används i samband med avdelningsmöten (om väderförhållandena är
lämpliga).

Även andra aktiviteter som är väsentliga inom scoutverksamheten hoppas vi
kunna fortsätta med, t.ex.: Vi använder också området runt parkeringen för lekar och
tävlingar, klipper ibland gräset för att kunna spela brännboll, kasta livlina m.m.

Att snabbt göra upp en eld är något som scouter övar på, detta görs oftast på en
avgränsad del av parkeringen, med skyddsplåtar och noggrann släckning och under
kort tid. Om dessa aktiviteter kräver undantag från naturreservatets regler vill vi att
sådana undantag införs i förslaget.

5. Boende

Torborg Andersson, Adamski Andrzej, Barbro Arvbring, Berit Arvbring, Bo Berggren, Marie-Louise Bergquist, Maryanne Björk, Stig Cedergren, Mira Gloss Cowan, Lennart Dahl, Rutger Dekker, Stina Lena och Sven Eftring, Gunnel och Lennart Einarsson, Lars Eklund, Anna och Jan Engström, Rune Eriksson, Bengt och Marianne Fagerberg, Lia och Daniel Fehrm, Tommy Friberg, Margot Fridfeldt, Åke Frykengård, Jurek Gold, Cecilia Granquist, Barbro, Marcus och Lars Gustafsson, Hans Hamber, Barbro Hedberg Gard, Monica Hedblom, Gert och Ingela Herngren, Fam. Mats Häller, Gunnar Högström, Ulla Idestrand, Jan Ivarsson, Cecilia Jacksson, Tommy Johansson, Hans Jonasson, Teresa Jönsson, Märta L. Karlström, Nils Lagerlöf, Marianne och Leif Lindqvist, Ann-Charlotte Lindwall-Svensson, Maud Ljung, Carla Lundqvist, Annagreta och Rolf Lundström, Maj-Lis Löfgren, Peter Löthman, Ebba Magnusson, Majlis Neljestål, Ragnar Nilsson, Yvonne Norlin, Solveig Nyman, Kerstin och Roland Palmér, Eivor Persson, Kristina Pettersson,

Elizabeth Plate, Åke och Ulla-Britt Reuterstrand, Anja Rinne, Gunnar Roos, Inger Rosén, Johan Rubbestad, Anja Sepp, Nils och Kerstin Stenström, Ingrid och Knut Strid, Susanne Sundberg, Ulf T. Sundberg, Bengt Svensson, Chan Tai, Britt-Marie Thurén, Stefan Ulman, Ewa Wahlgren, Alf Wallsten, Reinhold Wiesel, Catarina och Thomas Öhlén.

Vi säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergs- toppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Vi anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.
3. Vi anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *"ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken."* Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid Stadsbyggnadsnämndens sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*
5. Vi anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från Nätverket Skärholmens natur- och kulturresevat vad gäller gränsdragningen av naturreservatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet *"Här sätter vi gränsen"*

från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i reservatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som ”*potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter.*”

Berg, Anja

Med anledning av förslag gällande byggnation i sydvästförort och närmare bestämt Sätmaskogen, har jag synpunkter på detta. Ett naggande i kanten av denna oas är helt förkastligt, allra helst som man planerar tät byggnation inom området Bredäng/Sätra/Skärholmen/Vårberg. Som det är nu är Sätmaskogen välbesökt och utnyttjas mycket. Vid den grad av förtätning som liggande förslag anger, kommer behovet av dessa ytor att öka mycket och att då samtidigt nagga denna fina och välbesökta skog i en tid då behovet av rekreation bara ökar, är helt förkastligt! Med andra ord kommer behovet att nära nog fördubblas samtidigt som ytorna för detta minskar (ridskoleytan, Örsätrabacken, bort mot Bredängssidan m.m.). Det aktuella förslaget visar dessutom att bebyggelse vid Örsätrabacken inte kommer att ligga kant i kant med vägen utan en bit in. Detta visar ju på att man inte ens brytt sig om att tänka i varsamhet varför självklart frågan om man över huvud taget tänkt över lokalbefolkningens (vid radie!) behov av rekreationsytor! Desto större anledning att värna om denna skog och beakta den naturliga gräns mot bebyggelse som Örsätrabacken utgör. Det är dessutom ett hån mot oss som bor här, ingen notis har tagits till den starka opinion mot bebyggelse i Sätmaskogen som kommit till uttryck bl.a. genom lokala nätverk. Den gröna kil som löper från Sthlms gräns mot Huddinge i Vårberg till Liljeholmen, är bitvis väldigt smal och den behöver definitivt ej smalnas av ytterligare. Självklart behövs fler bostäder i Sthlm, men man kan också överväga andra metoder att öka på antalet bostäder, t ex skulle det vara intressant att veta hur många ensamstående som bebor stora bostäder och samtidigt inte har behov av detta, men som av finansiella skäl ej flyttar då det blir för dyrt (reavinst t ex).

Sammanfattningsvis: begå inte det stora misstaget att nagga Sätmaskogens naturliga gräns mot befintlig bebyggelse genom att anlägga några som helst hus där!!!

Beakta den ökande Skärholmsbefolkningens kommande och ökande behov av rekreationsområde som ej endast utgörs av en smal promenadväg längs vattnet utan av något som fortfarande kan kallas skog!!!

Binnquist, Ulf

Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat är väl OK i stort sett, men jag tycker att den nuvarande gränsen bör ritas om så att skog och naturmark som i nuläget inte ingår i förslaget hamnar i naturreservatet. Det gäller bl.a.: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden där skogen är som smalast, infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätra-

backen, Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna, stranden vid Johannesdal och Vårbergstoppen. Om inte denna ändring sker kommer känslan av att man går i en skog försvinna. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelsen och det trafikbuller som självklart blir följderna av man bebygger så nära ett rekreationsområde.

Jag tycker också att Stadsbyggnadsnämnden skall respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11 som lyder: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sättraskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer."

Personligen har jag haft mycket glädje detta naturområde under de 30 år jag bott i Hägersten. Självklart förstår jag att många byggbolag kan vara intresserade av att få exploatera detta område då det med sitt läge säkert kommer att kunna inbringa köpeskillningar för bostadsrätter. Men pengar får inte styra allt här i världen, Stockholm behöver sina gröna oaser, så rita nya gränser för att bevara Sättraskogen för alla och envar för all framtid!

Bång, Henrik

Jag vill med dessa rader protestera mot förslaget gällande byggnadsplanerna i Sättraskogen. Stadsdelen anser jag vara socialt utarmad på många sätt. Det enda som håller mig och min familj kvar på Örsätrabacken är närheten till naturen, d.v.s. Sättraskogen, naturreservatet och strandpromenaden längs Mälaren. Att hålla utvecklingen tillbaka är inget jag förespråkar men jag anser att de förändringar som förslagets måste göras med förnuft. Naturreservatet/Sättraskogen måste bevaras, nyttja områden för bebyggelse som t.ex. campingplatsen i sin helhet samt områden som inte har så stort rekreationsvärde. En ytterst viktig parametrar är att de bostäder som uppförs uteslutande blir i bostadsrättsform, människor tar bättre ansvar för sina liv och hem om boendet är förknippat med ett ansvar och ägande.

Demirtas, Hümevra

Bevara Sättraskog!!

Avbryt byggplanerna i kanten på friluftsområdet!

Sanktionera friluftslivet!

Tänk till om framtiden, luft behövs.

Avveckla byggplaneringarna, gör ett riktigt naturreservat!

Ta ansvar för era medborgare!!

DiFusco, Carin och Dan

Undertecknad har tagit del av planerna för förtätning av förorten Sättra. Sättra är en oas bland höghusen i Särholmen och Bredäng. Många människor beskriver sina minnen från den tid då skolor gjorde utflykter till de vackra områdena i omgivningen. Det finns ett positivt anseende bland många stockholmare som man borde ta vara på. Gör reklam för naturområdena så att fler får veta hur vackert det är här och vilka möjligheter det finns att njuta av naturen! Många har fördomar om Skärholms-

området. Öka inte på de fördomarna genom att försämra de områden som nu är en tillgång. Bakom Sät rastugan finns många lövträd som är imponerande under alla årstider, inte minst på hösten då det är en konstupplevelse att se dem när man kommer på Björksät ravägen. Det finns en liten gräsmatta framför som gör det möjligt att få den upplevelsen. Förstör inte den möjligheten!

Eckelöv, Lena

Jag har tagit del av förslag för Sät raskogens naturreservat och vill protestera mot det.

Området avgränsas idag på ett naturligt sätt av befintliga vägar och min uppfattning är att där ska gränsen gå. Även i framtiden.

Eldö, Anders med familj

Jag anser att dom naturliga, i det här fallet, gränserna till skogen i Sät ra fortsättningsvis skall bevaras. Om dom bebyggs eller som i föreslaget fall börjar naggas i kanterna kommer Sät ra att förlora sin största kvalitet, nämligen den orörda skog och natur som finns i stadsdelen och den lätta tillgängligheten till densamma. Jag har bott i närmare 40 år i Sät ra, främst i hyreshus i närhet till Sät ra centrum men flyttade till Örsät rabacken för ca 3 år sedan av den anledning att få bo kvar i Sät ra och att få närheten till naturen. Om förslagen att bebygga vårt närområde går igenom förstörs hela anledningen till att bo kvar i Sät ra. Sedan kan man fråga sig vad som händer med huspriserna i områden som får ny bebyggelse tätt intill, står beslutsfattande politiker för eventuell ekonomisk förlust till drabbade familjer? Är det inte klokare att se till att Sät ra centrum får en välbehövlig upprustning med ev. nybebyggelse? Det skulle vara något positivt för Sät ra!

Ulla Engström, Jan von Mentzers, Barbro och Torleiv Ohlson, Anders Peterson, Kaya Ålander, Inga ?, PRO Bredäng (450 medlemmar)

Stadshuset försöker att blåsa bort oss! Man vi som bor i Bredäng, Sät ra, Skärholmen och Vårberg, kan blåsa tillbaka! Och vi vill ha vår skog och våra kulturhus kvar för framtiden! Respektera den naturliga gränsen för Skärholmens Natur- och Kulturreservat! www.satraskogen.tk Och stoppa omedelbart hyreshöjningarna för våra kulturhus i Skärholmen.

Eriksson, Bo

Jag har deltagit i informationsmötet den 4/4 i Sät raskolan angående den nya gränsdragningen för naturreservat i Sät raskogen. Den nya gränsen är på många ställen dragen inne i skogen, i stället för som i tidigare förslag utmed befintlig bebyggelse. Själv bor jag på Örsät rabacken och kan konstatera att med det nya förslaget blir det möjligt att bebygga den nordvästra sidan av vägen, vilket på ett mycket olyckligt sätt kommer att förstöra viktig skogsmark och försvåra tillgängligheten till en för storstäder unik miljö.

Om befolkningsantalet i området skall ökas, så är det ju än mer viktigt att skydda de naturområden som så förutseende har bevarats i tidigare planer. Jag kräver därför

att förslaget till naturreservat ritas om så att avgränsningen utgörs av de idag naturliga gränserna för skogen, d.v.s. kant i kant med nuvarande bebyggelse och vägar.

Fallström, Jenny

Gällande förslaget att göra Sätmaskogen till naturreservat som stadsbyggnadsnämnden skall ta ställning till, vill jag framföra följande synpunkter:

- Jag ställer mig mycket positiv till bildandet av ett naturreservat. Dock skall reservatsgränsen utgöras av de idag naturliga gränserna för skogen. (Länsstyrelsens rapport ” Aldrig långt till naturen”) Idag består flera av gränstytorna, som i nuvarande förslag hamnar utanför skogsgränsen, av naturliga stråk och ingångar till skogen. Tillgängligheten och öppenheten till skogen minskar drastiskt om dessa undantas från naturreservatet. Detta kommer att få stora negativa effekter för Sätma som växande stadsdel, då Sätmaskogen är en av stadsdelens största resurser. Skogen kommer att utsättas för ökat tryck med växande antal Sätmarbors krav på friluftsliv.
- Respektera tidigare fattade beslut i Kommunfullmäktige där Sätmaskogen pekats ut som skyddad och fredad ifrån bebyggelse. Även Skärholmens stadsdelsnämnd har yttrat sig om att Sätmaskogen skall förbli oexploaterad naturmark.
- Bevara skogen i dess helhet. En ”uppdelning” av skogen skulle göra att kärnområdets värdefulla miljöer inom loppet av bara ett par år går förlorade och att skogen förlorar sin unika ”naturmark-känsla”. (Stadsbyggnadskontorets arbetsrapport 2030:6: ”Stockholms ekologiska infrastruktur”) Skogen har idag ett myllrande djur- och växtliv samt ett genuint gammalt gårdslandskap som är ytterst värdefullt att bevara som en del Stockholms historia. För kommande generationer är det av stort värde att behålla skogen hel.

Sätmaskogen – till för oss alla!

Fallström, Roger

Jag bor med min familj i Sätma och en av anledningarna till att vi trivs så bra är närheten till skog och natur. Vi tycker att det är helt vansinnigt att ta av den naturliga skogsgränsen vid bildandet av Sätmaskogens naturreservat. Det skulle förstöra många naturliga stigar och ingångar till skogen, samt göra skogen mer svårtillgänglig för alla som nyttjar den. Se bara på hur det ser ut i Ekensberg och Mälarhöjden där den naturliga skogslinjen mot Mälaren är förstörd. Börjar man att ta av Sätmaskogen kommer det att se likadant ut här i framtiden. Jag vill att ni tänker minst två gånger, innan ni bestämmer er angående gränsdragningen vid bildandet av ett naturreservat av Sätmaskogen.

Det bästa vore om ni kom ut hit till Sätmaskogen, så ni fick uppleva hur underbart vackert och avkopplande det är, att enkelt kunna ta en skogspromenad utan bilar, buller och stress här vid Mälaren. För att sedan enkelt ta första bästa stig tillbaka till

förorten med betong, stress, bilar och tunnelbana, dock lite mera utvilad och avslappnad.

Det är extra viktigt att vi behåller Sätmaskogen i dess nuvarande form, eftersom stadsdelen växer, och flera behöver den avkoppling som skogen erbjuder. Så snälla, tänk lite längre och bevara de naturliga skogsgränserna till Sätmaskogen för oss som lever här idag, och för våra barn och de som lever här imorgon. De kommer att behövas, och det går inte att återskapa något som naturen har skapat sedan inlandsisen smälte bort. Däremot går det att bevara!

Fangel Selén, Maj Britt

Vi säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sätmaskård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.

2. Vi anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.

3. Vi anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *"ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken."* Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. Vi anser att SBN noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid SBNs sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*

5. Vi anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från *Nätverket Skärholmens natur- och kulturresevat* vad gäller gränsdragningen av naturresevatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet "*Här sätter vi gränsen*" från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i resevatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som "*potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter.*"

Hur tänker ni? Om områden mellan Mälarhöjden-Bredäng och Sättra och Skärholmen bebyggs och det flyttar in mer människor kommer det naturligtvis bli fler barn och ungdomar. De måste få naturområden att ha fritidsaktiviteter i. Fåglar, gnagare, insekter och allt som hör natur till bör väl också få finnas. Har vi inte skog och mark att röra oss i och på kommer ju medelåldern att sjunka drastiskt på grund av övergödda människor och inte minst ungdomar och barn måste ha nära till skogsmarker. De har inte råd att åka till fjällen varje lov för att åka skidor m.m. Invandrare med stora barnkullar har inte heller råd. Låt oss få ha kvar underbara picknickområden!

Frykengård, Åke

Har undertecknat Nätverket Skärholmens Natur- och kulturresevats skrivelse, samt tillagt: Tänk även på bl.a. våra hundars väl o ve! Varje dag när jag är ute i Sättra-skogen, möter jag ett 10-tal hundägare och våra djur får då umgås på de härliga fria ytor som nu finns här! Behoven blir ju bara större genom all pågående nybebyggelse t.ex. vid f.d. sandbollplanen och ovanför missionskyrkan i Skärholmens centrum. Fler människor och hundar, som vill ha tillgång till den fina natur och damm som finns ordnad. Många skolklasser får sin naturlära vid dammen!

Fuchs, Matts

Såg i tidningen "Söder om söder" det nya förslaget till bebyggelse i Sätterskogen. Jag undrar följande: Varför har man inte satt resevatet så att det blir en naturlig gräns för skogen? Finns det utredningar på hur den lilla skog som skall utgöra resevat blir drabbad miljömässigt när det gäller ny bebyggelse/vägar/bilar?

Jag flyttat hit med mina barn när dom var 2,5 år samt 0,9 månader och jag lovar att dom har älskat den här skogen! Nu skall man bygga en vägg av bostäder som gör det svårt för våra barn (nästkommande generation) att ha skogen som en nära vän. Så snälla tänk om i denna fråga. Visst skall vi ha bostäder till våra barn, men vi kanske skall utvidga Stockholm istället, för att ta varje grönt område till anspråk för bostäder. Det gynnar ju ingen om vi inte kan få ha lite gräs under våra fötter.

Haglund, Crister

Jag vill protestera mot planerna att ta delar av Sätterskogen för bebyggelse i stället för naturresevat. Jag vet att massor med argument förts fram och jag har säkert inget

nytt att tillföra, utöver att jag är väldigt missnöjd med att det beslut som togs av fullmäktige 1991 inte längre respekteras på tjänstemannanivå. Jag var själv mycket engagerad i arbetet under åren fram till -91, med att ta fram faktaunderlag för det beslut som togs under ledning av Mats Hult. Då skröt Stockholm inför EU med att vi hade gröna korridorer, varav Sätmaskogen var en, men idag tycks det inte längre ha något värde. Jag hoppas att ni politiker tar ert ansvar för kommande generationer när det gäller tillgång till grönområden. Stoppa detta dåliga förslag! Det kan inte vara avgörande för antalet nya bostäder om ett naturreservat får överleva orört.

Nina Hjerpe, Berndt Carlsson, Johanna Öhman, Pirkko Isaksson, m.fl.

Vi blir verkligen glada för varje naturyta som får bli naturreservat. Det är så vackert där. Detta är verkligen av stor betydelse för vår livsglädje och rekreation. Alla träd och övrig växtlighet är dessutom nyttigt och nödvändigt för syrets skull. Allt detta är av stor betydelse för alla som promenerar och vistas i området. Så även för djuren.

Holm, Lilian och Claes

Naturen i Bredäng och trakten häromkring är unik och betydelsefull för alla människor som bor här och vi är faktiskt väldigt många. Här har förtätats tillräckligt och några nya bostäder bör inte byggas här. Det vore orimligt, särskilt med tanke på att det finns många andra områden i Stockholmstrakten och i hela Stockholms län, där en förtätning inte skulle bli så förödande som här. Att förstöra en stor del av våra möjligheter till naturvandring och njutning av en vacker natur vågar man faktiskt kalla otillständigt. Har ni verkligen undersökt möjligheterna att bygga bostäder på andra platser i Stockholm och Stockholms län.

Högman, Christina

Önskar att naturreservatets gränser ska gå utmed hela strandpromenaden och vara orört som det är idag, från Bredäng till Vårberg. Det är ett unikt naturområde helt nära staden. Bebyggelse går bra utanför områdets gränser.

Johansson, Bo

Med intresse har jag tagit del av förslaget Sätmaskogens naturreservat. I flera omgångar har Sätmaskogens vara eller inte vara diskuterats. Olika planer till bebyggelse har förts fram och samtliga har rönt kraftiga protester. Speciellt gäller det området Örsätrabäckens västra/norra sida som alla stadsplanerare tyvärr vill omdana. Det tycks vara ett gyllene tillfälle för dem att spränga sönder en hel bergsrygg och en sådan chans vill man inte missa. Här skall formas ny natur även om det inte ger många kvadratmeter bostadsyta. Vid bebyggelse i skärgården får horisontlinjen ej påverkas, men i Mälardalen råder tydligen det omvända. Då gäller det vanliga för stadsplaneringen i Stockholms ytterområden. "Här har vi en bergknalle och här en till. Då skall vi spränga och bygga." Så blir ytterligare en tallbacke förstörd och på köpet får man en ny horisontlinje. Varför bygga långt från T-bana när det finns lättillgänglig mark närmare till? Örsätrabäcken utgör en naturlig begränsningslinje

till reservatet som här har fina utsiktsplatser över Mälaren. Det har många nytta och glädje av nu och i framtiden.

En vacker och påkostad broschyr "områdesprogram för Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg 2006-04-03" har kommit i min hand. Den visar att man med modern teknik och stora maskiner kan bygga på alla tänkbara och otänkbara platser. Men med maskinparken följer inte alltid förmågan att bygga på rätt plats. Jag tänker närmast på Örsätrabackens norra/västra sida mittemot kvarteret Orrsätra där man vill bygga radhuslängor med "utsikt över natur och vatten". Ett otroligt sätt att beskriva hur man kan förhindra allmänheten att besöka en av de bästa utsiktsplatserna över Mälaren, Kungshatt, Drottningholm o.s.v. i hela Sätterskogen. Vid tidigare byggnadsplaner i samma område uttryckte sig Stockholms skönhetsråd (1990.04.02 dnr 20/90) att bebyggelse i området var ett svårt ingrepp i naturmark och konkretiserade detta med: "Enligt rådets uppfattning bör denna höjd således lämnas obebyggd". Vad har förändrats under 16 år som gör bebyggelse möjlig nu?

Johansson, Håkan

Jag har i alla år varit en flitig vandrare i norra Skandinavien och mellersta Europas skogar. Familjelivet och ett extremt krävande yrke gör att tiden numera inte räcker till för besök i dessa avlägsnare vildmarker. Istället är jag en ofta återkommande gäst i skogsområdet mellan Lyran och Sättra Vattentorn. Visserligen är marken där redan hårt sliten, men skogen är i alla fall ett stycke, från bebyggelse och vägar avskilt naturområde som kan skänka några timmars avkoppling.

Sedan ett antal år är området inte längre klassat som friluftsområde, utan kallas *friområde* (vad det nu innebär?) och ni vill återigen bebygga det. Förutom att ett stort stycke natur längs Örsätrabacken läggs under asfalt och cement kommer en av söderorts vackraste utsiktsplatser försvinna med hjälp av de planerade husen. Liksom tidigare känner jag också en stark misstanke att detta är första delen av en stegvis exploatering av Sätterskogen, genomförd i "smyg" för att man inte ska väcka opinion. Min åsikt är att planerna för Sätterskogen inte är en angelägenhet endast för villaägarna på Örsätrabacken. Jag har protesterat mot dess byggplaner förut och jag ber härmed att få framföra mina starka protester återigen!

Jonsson, Elisabeth

Sedan drygt tolv år tillbaka bor jag helt nära Konditori Lyran i Bredäng, med mitt arbete beläget inne vid Slussen. Var dag, var helg återvinner jag sinnesro och balans tack vare närheten till naturen. Jag har aldrig velat bo inne i stenstaden, utan bor här av fri vilja.

Jag säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätterskogens naturreservat, men anser att det är oerhört viktigt att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av det. Känslan av att man går i en skog försvinner om inte denna gränsändring genomförs. Man är ju kvar i stan – horisonten kommer att vara kantad av hustak. De områden

som måste omfattas är bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen.

Jag vill vädja till Stadsbyggnadsnämndens ledamöter att var framsynta och både tänka på hälsan och välbefinnandet hos dagens skogsvandrare och morgondagens. Tänk på att hela södra Stockholm vandrar här, inte bara Skärholmsbor. Och med fler lägenheter ökar behovet av att kunna röra sig i bullerfri natur. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken. Vore det inte fantastiskt om havsörnen häckade i naturreservatet? Vilken huvudstad i världen kan uppvisa något liknande? Genom att på de brantaste kanterna bygga i norrlutningar försvårar man för naturen att reparera sår efter byggnationen. Det torde vara omöjligt att bygga här utan att ingrepp görs i naturreservatet. Och Konditori Lyrans stora dragningskraft vilar inte enbart på räkmackor och Napoleonbakelser – att denna ”fåfänga” idag ligger omgiven av gammal ursprunglig skog är minst lika viktigt!

Under de år som byggplanerna i Sätterskogen varit aktuella har följande politiska viljeyttringar, beslut och handlingar presenterats, som stödjer min uppfattning:

1. yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *”Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätterskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer”*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.

2. Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätterskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.

3. Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *”ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken.”* Sätterskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. det särskilda uttalande som gjordes vid SBNs sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *”Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet.”*

5. Brevet från Nätverket Skärholmens Natur- och kulturresevat *”Här sätter vi gränsen”* från 2004-02-15 (se bifogad karta). Det sändes bl.a. till Stadsbyggnadsnämnden och Gatu- och fastighetsnämnden. Av kartan framgår bl.a. att campingområdet måste inkluderas i reservatet. Det riskerar annars att exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr

2003-511-2242, där campingen är markerad som ”*potentiellt framtida bebyggelse-lägen för bostäder, respektive för verksamheter.*”

Om den politiska majoriteten i SBN vidhåller det nuvarande förslaget på gränsdragning gör man inte bara den kvarvarande skogen mera sårbar och skadar ett oersättligt kulturlandskap, man försämrar även människors möjlighet att bibehålla en god hälsa (har man haft med detta i sin samhällsekonomiska kalkyl?) och inte minst, människors tilltro till demokratin:

För hur ska vi rösta, när det maktbärande partiet går ihop med sina politiska motståndare för att genomdriva prestigeprojekt? Hur kan man ge tjänstemännen i uppdrag att planera för sjö- och naturnära lägen och tro att segregationen ska minska? Hur blir vi segregerade av att skogen, som tillhör oss alla, tas från oss fattiga och ges till de rika som har råd med bostadsrätter eller hyror på samma nivå som i Hammarby sjöstad? Hur kan man kalla det för ”boendekarriär” när de som redan idag bor sjö-nära sänder sina barn till skolor utanför stadsdelen? (Obs. att termen används av konsultbolaget Temaplan i sin inledande studie åt staden där de föreslog att Skärholmen borde exploateras mer – ett företag som med sin hemvist hos Tyréns försörjer sig på att projektera stora infrastrukturprojekt för länets kommuner, och som alltså i allra högsta grad har ekonomiskt intresse av att det byggs!) Är det verkligen byggbolagen som ska bestämma över stadens mark?

En undersökning som Länsstyrelsen lät SCB göra år 2004 visade att ”nio av tio invånare i länet är intresserade av att vara i naturen” (DN, 2004-12-27). Det tyder ju på att det inte bara är socialdemokraterna som är beredda att köra över sina egna väljare. Detsamma måste gälla även för de borgerliga partierna. Man kan inte bygga bort segregationen. Den motverkar man genom att satsa på skolor och föreningar i de utsatta stadsdelarna, och på så sätt underlätta att människor möts!

Jonsson, Monika och Bertil

Vi protesterar emot att Sätmaskogen ska bebyggas, dess möjlighet att bli ett naturreservat med en unik biotop med naturliga gränser och status som kärnområde går förlorat.

Det var en liten familj som flyttade till Örsätrabacken för att de älskade att vara ute i skogen. De tog noga reda på att skogen skulle bevaras. Skärholmens stadsdelsnämnd hade i olika uttalande uttryckt sitt stöd för att bevara Sätmaskogen med de gränser som finns idag. Kommunfullmäktige hade 1991 beslutat att undanta Örsätrabacken från ny byggnation. Stadsbyggnadskontorets egna utredningar visar att om man bygger inåt skogen kommer 60 % av biotoperna att försvinna och området förlora sin status som kärnområde (arbetsrapport 2030:6). Länsstyrelsen beskrev i sin rapport ”Inte långt till naturen” de naturliga gränser som finns idag. Familjen var så lycklig och kände sig trygga med alla uttalande att skogen inte skulle bebyggas. Deras barn kom in på ett dagis med miljöprogram, där de får vara ute hela dagarna. Nu håller politikerna i stadsbyggnadskontoret att planera bort alla möjligheter för alla de familjer som bor i villorna, parhusen och flerfamiljshusen att kunna komma ut i skogen. Tänk på alla de som brukar tillbringa sina somrar på camping-

platsen med denna härliga skog och natur som rekreation efter vintern. Frågorna jag ställer mig när jag har tagit del av byggnadsplanerna är: Var ska barnen gå och uppleva skogen och var ska Mulle bo? Hur hittar de till skogen och blir det någon skog kvar? Blir det långt att gå? Är det här bara första etappen av förändrade planer? Hur blir det med naturreservatet? Var ska barnen spela fotboll någonstans (jag såg att fotbollsplanen ska bebyggas). Sättrahallen klarar inte att ge alla barn som vill möjlighet att idka idrott. Tänk på att det blir ännu fler barn i området om byggnadsplanerna blir verklighet. Vad har ni för planer för att aktivera barnen i området? Tror ni att era väljare kommer att glömma detta till valet?

Vi väddar låt Sättraskogen bevaras med de naturliga gränser som är idag och bli ett naturreservat med status som kärnområde och låt Mulle bo kvar bakom Ur- och skurdagiset. Låt barnen ha kvar sin fotbollsplan. Invånarna behöver andningshål (natur) utan avgaser och bilar. Man behöver kunna gå ut till skogen och tystnaden ibland. Med vänlig hälsning ifrån en mormor och morfar med barnbarn som ska växa upp i området.

Tove Marling Kallrén med familj

Som boende i Bredäng tycker vi att förslaget om ny bebyggelse i grönområdet längs Mälaren låter mycket problematiskt. Ett bostadsområde av Bredängs typ, präglad av segregation och sliten miljonprogramsbebyggelse, behöver ha sina grönområden och skogar intakta! Utvidga naturreservatet i stället! Nya bostäder behövs självklart också, men vi tror inte att den typ av dyra bostäder som planeras för grönområdet i praktiken kommer de boende i området (eller inflyttande av motsvarande socialgrupper) till del. Vi tror att effekten av sådana bostäder snarast kan bli en förstärkt segregation, genom att nyinflyttade exempelvis låter sina barn gå i andra skolor än de lokala, som har skett på andra ställen i Stockholm. Vi tror i stället att nya bostäder genom förtätning av befintliga bebyggda områden skulle leda till en förbättring av servicenivå och kommunikationer.

Karlevall, Pier

Jag vill med detta mail protestera mot planerna att lägga gränsen för Sättraskogens naturreservat i enlighet med det förslag som presenterats av Stadsbyggnadskontoret.

De naturliga gränserna är de vägar som idag gränsar mot området. Att flytta in gränsen för att kunna bebygga området innebär att man försämrar tillgängligheten samt sist men inte minst, förstör det som blir kvar.

Karpers, Elisabeth

Vi säger Ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sättraskogens naturreservat, men med följande preciseringar:

1. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden bör ändra beslutet i enlighet med det särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde den 16 mars, av Cecilia Obermüller (mp) och Torsten Sandgren (v): *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull*

naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet.”

2. Vi anser att Nätverkets synpunkter vad gäller gränsdragningen av naturreservatet måste beaktas enligt bifogad karta, där det bl.a. framgår att campingområdet bör inkluderas i reservatet.

Bifogar även en artikel från tidningen Södra Sidan den 8 april 2006 och har markerat följande: *”Låt Sätmaskogen med sina stränder och kulturhistoria stå orörd och omvandla HELA nuvarande skogsområdet till naturreservat, NU! Skapa ett Söderns Manhattan med otrolig utsikt över skogen och Mälaren! Låt läckra skyskrapor med lägenheter och kontor växa upp mot skyn i Kungens Kurva.”* Vet att Kungens Kurva tillhör Huddinge. Samarbeta! *”Starta snarast bostadsbygget på Skärholmsvägen! Gör den till en mysig stadsgata med små affärer, som vindlar mellan Bredäng, Sättra och Skärholmen.”*

Karpers, Lisa

Till Sätmaskogen kommer människor från hela Stor Stockholm och vandrar för att det är så vackert här. Seglare som ”glider förbi” har åkt hit för att vandra. Utlandsturister boende bl.a. på campingen är hänfödda och tycker att Sverige har en enastående miljöpolitik som förstår att bevara sådana här områden så nära storstaden. Hos oss, säger många, hade det redan varit asfalt, betong och avgaser redan. Sättra naturreservat med sina förkastningsbranter, bäckraviner, sitt djurliv och sin skönhet och lugn och sin kulturhistoria är en ekologisk kulturskatt och en diamant i Mälardrottningens krona. Tänk noga! Börjar ni förstöra är det oåterkalleligt och vem ska då dömas? Jag har inte sett någon liknande fri natur runt Stockholmsdelen av Mälaren. Bevara Sätmaskogens naturreservat enligt Nätverket för Sätmaskogens naturreservats förslag. Låt oss vara stolta över våra visa beslut om 15 år!

Kihlberg, Wanja

Undertecknad vill med denna skrivelse uppmärksamma Stockholms stads politiker och tjänstemän på de synnerligen negativa konsekvenserna som de föreslagna planerna på att ändra gränserna för Sätmaskogen till förmån för bebyggelse innebär. Förslaget medför förutom biologiska och miljömässiga konsekvenser att tillgängligheten till skogen och dess rekreationsvärde kraftigt minskar.

Med tanke på det stora antal invånare (drygt 31 000 inv. år 2004) som bor i Skärholmens stadsdelsområde, d.v.s. Sättra, Bredäng, Skärholmen och Vårberg, är det orimligt att ett lättillgängligt frilufts- och rekreationsområde begränsas i så drastisk omfattning. Befolkningens antal är jämförbart med en mindre/medelstor kommun i övriga Sverige! Om man ser till anbart Sättra och Bredäng bor i Sättra cirka 6 000 invånare och i Bredäng drygt 9 000, d.v.s. cirka 15 000 invånare. Eftersom undertecknad bor nära de nuvarande naturliga gränserna för skogen ser och upplever jag dagligen den positiva betydelse som tillgänglighet till naturen och skogen innebär och som är särskilt betydelsefull för den rekreation som storstadsmänniskan behöver. Ett av stadens övergripande mål är dessutom folkhälsomålet ”Ökad fysisk

aktivitet” (Källa: Stockholms friluftsguide 2006, sid 4). De föreslagna byggplanerna medför att stora naturvärden byggs bort och att andelen allemansrättlig mark krymper. Stadsbyggnadskontoret har tidigare i en arbetsrapport 2030:6 från februari 2004 pekat på de nackdelar som en utökad bebyggelse innebär på kort och lång sikt. Förslaget strider dessutom mot kommunfullmäktiges tidigare fattade beslut från början av 1990-talet att undanta Örsätrabacken från bebyggelse. Det är anmärkningsvärt att berörda nämnder och förvaltningar anser sig kunna bryta mot detta.

Närheten till naturen är av stor betydelse för skola, fritidshem och förskola. Förskollärare i närbelägna daghem kommer dagligen med våra yngsta invånare för lek, upplevelser och pedagogisk verksamhet i området. Om den, enligt tjänstemannaförslag planerade bebyggelsen på Örsätrabacken kommer till stånd, minskas tillgängligheten avsevärt. Skall förskolebarnen gå över en kommande starkt trafikerad gata och därefter mellan planerade hus till en bergsrygg eller nedanför denna (inte särskilt lämpligt) för att få vistas i naturen sin del av ”arbetsdagen”? Barnen är vår framtid. I olika sammanhang inte minst från politiskt håll betonas allt oftare vikten av att barn och ungdomar har möjlighet till en meningsfull fritid och att det finns föreningar och vuxna som kan bidra och medverka till detta. Ett exempel härpå är att utöva idrott genom att spela fotboll. Utvecklingen i närområdet har inte precis gynnat ett sådant ideellt arbete eftersom ytorna har decimerats starkt. Följande kan stå som exempel: Grus/sandplanen vid parkleken Kulan försvann för ca 5 år sedan, Skärholmens bollplan är borta och håller på att bebyggas, grusplanen på Sättra IP försvann (visserligen till förmån för en friidrottshall) men gräsplanen är inte tillgänglig för alla och Sättra BP är utarrenderad. Lilla grusplanen vid Björksättra vägen gränsande mot Örsätrabacken ser ut att gå samma öde till mötes, d.v.s. exploateras för bebyggelse. Denna plan används f.n. av flera föreningar för bl.a. träning och för spontanidrott och lek. Dessutom används den under vissa tider på dagen av pensionärer i området som önskar spela boule. Var ska alla kunna finna sin rekreation i naturen och i sin hembygd?

Mot bakgrund av de synpunkter som lämnas i denna skrivelse anser undertecknad att dessa skall tas i seriöst beaktande vid sammanställningen av inkomna remisser och vid ärendebehandlingen angående Sättraskogens framtid. Detta av biologiska, miljömässiga och rekreationsmässiga/sociala skäl i och för stadsdelen. De naturvärden som Sättraskogen representerar är av stor vikt för Stockholm biologiska mångfald tack vare sin storlek, sina kvaliteter och ekologiska samband med närliggande grönområden. Gränsen för Sättraskogens naturreservat måste utgöras av de idag naturliga gränserna för skogen och således inte bli föremål för bebyggelse.

Kindvall, Göran

Som boende i Skärholmen får man ofta läsa och höra negativa saker om den egna stadsdelen – segregation, brottslighet, fattigdom, otrygghet m.m. Då känns det skönt att veta att det finns ett värde som ingen kan ta ifrån oss, vårt friluftsområde.

Möjligheten att bege sig ut i skog och mark och känna avskildhet från det bullrande storstadslarmet, att slippa höra biltrafik och se bebyggelse. Eller det trodde jag i varje fall tills jag fick se förslaget på inrättande av naturreservat i Sätmaskogen.

Jag vill här passa på att framföra att jag hela tiden sett positivt på bildandet av ett naturreservat i Sätmaskogen. Dels är det ett intressant stycke natur, dels är det av stort värde för friluftslivet i sydvästra Stockholm. Därför har jag sett möjligheten till ett ökat skydd mot exploatering av området som något i grunden mycket positivt. Sedan är det illa att inrättandet av naturreservatet inte friar från det kanske värsta hotet – Förbifart Stockholm.

Men gränserna för det område som nu avses bli naturreservat är inte tillfredsställande. Åtminstone inte för någon som likt mig vill njuta av den naturnärhet som friluftsområdet idag kan erbjuda. Istället för att utnyttja dagens naturliga gränser för friluftsområdet som gräns även för ett framtida naturreservat innebär förslaget istället en öppning för intrång i form av nybyggnation på naturmark. Denna nybyggnation kommer att begränsa områdets värde som naturområde. Ett exempel är de hus som planeras längs Örsätrabacken och som för att ge ett lite fåtal en vacker utsikt kommer att beröva många andra friheten att slippa se bebyggelse när de vistas i friluftsområdet. Örsätrabacken är idag ett bra exempel på en väl fungerande naturlig gräns för friluftsområdet som bidrar till områdets höga tillgänglighet.

Sätmaskogen innehåller en relativt närheten till innerstaden rik flora och fauna. Många är exempelvis de fågel- och växtarter jag kunna skåda där genom åren. Vad jag förstått har en analys av områdets naturvärde genomförts som en grund för klassning och utarbetande av skötselplan. Har denna varit tillräckligt omfattande och har den i tillräcklig omfattning belyst konsekvenser av att undanta de områden på vilka nybyggnation kommer att föreslås?

Man kan också fundera kring om utredningen inför naturreservatsbildningen tagit tillräcklig hänsyn till behovet av spridningsområden utöver de som konstitueras av stränderna. Detta bör också begränsa möjligheterna till byggnation i naturreservatets närområde.

Den enda möjligheten som borde stå till buds är att utnyttja dagens naturliga gränser för friluftsområdet som gränser för naturreservatet och att stänga dörren för inbrytning av nybyggnation på värdefull naturmark. Det finns så många andra möjligheter till förtätning och om det är som det ofta sägs, att staden är byggbolagens gisslan när de senare för att bygga vid t.ex. Skärholmsvägen krävt att få bygga på attraktiv naturmark, visar det på flathet och nonchalans inför skärholmsbornas behov av naturområden.

Således säger jag JA till att utnyttja friluftsområdets naturliga gränser som gränser även för naturreservatet. Detta innebär t.ex. att gator som Örsätrabacken och Sätmaskårdsvägen är viktiga gränser. JA till säkerställandet av tillräckliga spridningsområden för naturreservatet. NEJ till att öppna för byggnation på naturmark i det nuvarande friluftsområdet.

Knoph, Jan T.

Sätraskogens naturreservat bör i dess sydvästligaste del sträcka sig sextioalet meter längre söderut än i det på remiss utsända förslaget. I stället för att gränslinjen såsom i förslaget följer norrsidan av fastigheten Fiskarholmen 7 och därefter dras i rät linje västerut till mälärstranden, bör gränslinjen följa nämnda fastighets västsida fram till Fiskarholmsgränd, följa dess vändplan samt trappa ned till Fiskarfjärdsstranden och sedan från trappan dras västerut fram till mälärstranden längs gränsen till den nordligaste fastigheten på Fiskarfjärdsstranden. Därmed skulle ett markområde, som idag utgör en av stadsdelens populäraste utsiktsplatser, räddas för framtida exploatering.

Denna Sätraskogens sydspets ingick ursprungligen i planerna för villabebyggelse i Johannesdal, Vårberg, men räddades för snart fyrtio år sedan av en folkopinion och av framsynta tjänstemän. Enligt en tjänstememorial från Stockholms stadsbyggnadskontor daterad 15.2.1972 hade stadsäga 9378, dvs. den här aktuella utsiktsplatsen på bergsmassivet mot Mälaren invid Fiskarholmsgränd, först utlagts för villabebyggelse, men som det heter i skrivelsen "I samband med planens utställning anfördes anmärkningar mot att stadsägan inte helt utlagts till parkmark då den borde tjäna som utsiktsplats ut över Mälaren". Med andra ord räddade opinionen tillsammans med länsarkitekten mark som i skrivelsen beskrivs med orden "Utsikten är mycket säregen därigenom att den erbjuder en utblick över tre farleder." Vidare heter det att "Länsstyrelsen undantog området ur planen vid fastställelsen den 10 december 1968."

Såsom framgår av allmänna handlingar har byggfirmor under de senaste åren försökt få till stånd en ändring av stadsplanen och tillstånd att exploatera denna parkmark/ utsiktsplats, om än hittills förgäves. Mot denna bakgrund är det särskilt oroande att se förslaget till gränsdragning för Sätraskogens naturreservat, som innebär att detta område till synes helt omotiverat lämnas precis utanför reservatsgränsen och således i praktiken får minskat skydd mot exploatering. Oavsett om området undantagits till följd av okunskap, vilket är det mest troliga eller, vilket man inte får hoppas är fallet, korruption, så finns det all anledning att återupprätta förtroendet från allmänheten och än en gång rädda utsiktsplatsen åt allmänheten genom att låta det ingå i det föreslagna reservatet.

Korvenranta, Liisa

För någon månad sedan flyttade vi in i vårt nya parhus på Örsätrabacken i Sättra. Vi blev väldigt förtjusta i huset framför allt för att det ligger alldeles intill skogen och fina friluftsområden. Vi har fyra barn som älskar att vara i skogen. Vårt beslut kändes alldeles rätt också eftersom vi hörde att man planerar naturreservat i Sätraskogen.

Nu, till vår stora bestörtning, har vi hört att man planerar att undanta en del av skogen från naturreservat, den delen vi har vårt hus i, till förmån för bebyggelse.

För vår, och många andras del, skulle det innebära en katastrof. Detta är ett fantastiskt område för alla i Stockholm och Skärholmen med omnejd speciellt. Många bor ju mitt i betongen och det måste finnas närhet till strövområden. Det finns många

andra områden där man kan bygga i stället, det är ganska självklart att reservatsgränsen ska utgöras av de idag naturliga gränserna för skogen. Jag hoppas att Du som politiker tar Ditt ansvar och ser till att vi får behålla vår fantastiska skog!

Kristersson, Lars-Gunnar

Låt reservatsgränsen utgöras av de idag naturliga gränserna för skogen! Att mera bostäder behövs i Sättra-Bredäng-Skärholmens områden är uppenbart. Mindre uppenbart är det då att begränsa det enda nu verkligen utnyttjade fritidsområdet. Förslaget går dessutom emot det av kommunfullmäktige 1991 fattade beslutet att undanta Örsätrabacken från byggnation. I sakfrågan har inget förändrats sedan 1991, att undanta Örsätrabacken är i dag minst lika klokt som det var 1991. Ett väl fungerande reservat är nu mer än någonsin nödvändigt. Dagligen (och då menar jag dagligen) - i ur och skur - kan jag från mitt fönster se förskolebarn som på "min" parkväg springer mot skogen. Med ökad bebyggelse blir det dessutom ännu fler barn som kommer att söka sig dit. Som en av de många åtgärder som behövs för ett minska segregationen inom området är ett väl fungerande naturreservat ovärderligt. Varför då nagga detta i kanten?

Jag betraktar mig som en av urinvånarna i Sättra, före bebyggelsen hade jag och mina vänner hela området som strövområde. Förändringar måste ske men att undvika alltför kortsiktiga beslut som senare ej går att ändra är ju en av politikernas viktigaste uppgifter.

Larsson, Essie

Vi vill att hela Sätterskogen skall bli naturreservat utan ny bebyggelse. Låt oss som bor här i Sättra och Vårberg få behålla det fina djur- och naturlivet med ugglor, hackspettar, småfåglar, ekorrar, rådjur och harar, som vi ser nästan varje dag. Vart ska de ta vägen om det blir bebyggt där? Vi som bor här har bosatt oss här för naturens skull och vill inte ha området mera stadsligt. De som vill ha det så väljer väl att bo närmare stan.

Lindgren, Charlotta

Planera inte bort vår fina Sätterskog! Nuvarande förslag till Sätterskogens gränser, tycker vi, bortser från alldeles för stora delar av vår befintliga skog. Det handlar om just de delar av skogen som vi mest utnyttjar och skälet till att vi flyttade hit. Dessa delar är tydligen inte med i förslaget till Sätterskogens naturreservatsgränser och är därmed hotade. SBK:s förslag till ny bebyggelse är i direkt anslutning till vårt område och väldigt ohänsynsfullt planerade. Både de ekologiska och rekreativa värdena negligeras totalt. SBK:s förslag skulle drastiskt sänka boendekvalitén för så många människor här omkring. Förslagen för område nr. 8 skulle försämra möjligheten till skogsaktiviteter för väldigt många människor, inte minst alla förskolebarn i området. Just närheten till skogen är en viktig, viktig faktor för den gruppen. Det gör det möjligt att praktiskt kunna vara i skogen "till vardags". Om det är en för lång transportsträcka att ta sig till skogen kan barnen inte göra det annat än vid speciella tillfällen.

Då blir inte skogen tillgänglig för dem längre. Om ni "täpper till" skogen med ännu mer bebyggelse kan inte alla de förskolegrupper som i dag vistas i skogen längre nå den utan är då hänvisade till små trånga gårdar.

Vi har promenerat i skogen vardag som helg och vid olika tidpunkter och vi stöter alltid på andra människor. Det är många med oss som använder skogen. Och det är inte bara folk här omkring som nyttjar den. Många åker ända från innerstan för att tex. åka långfärdsskidor, promenera och ha pic-nic. En del kommer också från andra delar av Sverige och även från andra länder kommer till campingen. Kommer dessa människor lika gärna och tittar på nya bostadsområden? –Sannolikt inte, antagligen väljer de en annan campingplats/ en annan skog. Vidare skulle Sätmaskogen och kanske även hela söderorts vackraste utsiktsplats skövlas. Förslagen A och B i område 8 skulle betyda att bara de med mycket pengar får tillgång till detta vackra naturområde. Som det är nu kan alla använda denna fantastiska rastplats till rekreation som med SBK:s förslag skulle bli radhusområde. Vi går ofta dit och njuter av utsikten över Mälaren. Vad blir då kvar av vår del av skogen om man tittar på SBK:s förslag? - Det är bara att studera kartan. Förslag A och B, flytt av stallet, camping och varvsplan är inte några skogsområden. Vad blir då kvar utöver de nyss uppräknade områdena? - Jo, en smal skogsremsa som i bästa fall kan bli en asfalterad gångväg med gatubelysning. Av skogen ser vi inte ett spår, eller kanske just bara ett eljusspår. Då finns det ingen skog att göra något naturreservat av. Det, anser vi, skulle vara en katastrof för denna del. Skogen är redan idag inte särskilt stor. Låt den få vara kvar i sin nuvarande sträckning!

Fattar ni inte att skogen är den allra största och viktigaste tillgången i hela denna annars ganska trista förort. Allt möjligt skulle ni kunna göra för att förbättra statusen, säkerheten m.m. I Skärholmsområdet (t.ex. rusta upp det befintliga miljonprogrammet). En enda sak skulle ni kunna göra som kraftigt försämrar området och som aldrig går att ångra. - Det är att bygga bort vår fina Sätmaskog. Vi hoppas att ni politiker verkar aktivt för ett bevarande av hela Sätmaskogen i dess nuvarande form. Låt dess nuvarande naturliga gränser få bilda Sätmaskogens naturreservat!

Ljung, Maud

Stadshuset försöker blåsa bort oss, men vi som bor i Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg kan blåsa tillbaka! Och vi vill ha vår skog och våra kulturhus kvar för framtiden! Respektera den naturliga gränsen för Skärholmens Natur- och kulturreservat! Genom tätare bebyggelse ökar trafiken och därmed miljöförstöringen. Hänvisar till Nätverkets utlåtande. Sätt en vettig hyra på våra kulturhus så att även de boende kan få tillgång till dem och få njuta av både dess exteriör och interiör.

Lundqvist Gösta

Vi säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till

Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sättraskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.

2. Vi anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sättraskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.

3. Vi anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *"ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken."* Sättraskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. Vi anser att SBN noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid SBNs sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*

5. Vi anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från Nätverket Skärholmens natur- och kulturreservat vad gäller gränsdragningen av naturreservatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet *"Här sätter vi gränsen"* från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i reservatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som *"potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter."*

6. Personligen berörs jag och min familj speciellt av planerna på att bygga ett par långa och höga hus vid Vårholmsbackarna vilket i ett slag har följande påverkan:

- Hela vårt radhusområde tappar attraktionskraften genom att utsikten över Mälaren försvinner och ersätts med en vägg av fönster. Kan det verkligen vara möjligt att på detta sätt beröva oss vår utsikt som vi investerat i under drygt 35 år och

ge den till andra? Vi drabbas dessutom ekonomiskt när vi ska sälja, troligen ett par hundratusen per hus.

- Jag ställer mig frågande till byggbarheten vid Vårholmsbackarna eftersom det är så brant. Naturligtvis går det att bygga själva husen, men var ska t.ex. barnen leka utan att bli överkörda?

- Det finns inga parkeringsmöjligheter eftersom den mark som ska bebyggas är oerhört brant och otillgänglig. Det är redan besvärligt med de två nya punkthus som byggts på Ekholmsvägen. Där felparkeras det varje natt. Dessutom byggs det ytterligare 4 punkthus på Ekholmsvägen som ännu inte är klara.

- Höga hus passar inte in i miljön, där all befintlig bebyggelse är låg.

Myrén Anders

Låt Sätmaskogen vara orörd, delvis med delning av befintliga vägar, hus, radhus och stigar, ex. Örsätrabacken med väg och radhus. Det behövs en orörd skog/naturreservat. Jag ser/träffar dagligen folk, dagis, skolor, grupper som kommer och går i skogen via Örsätrastigen, Örsätrabacken, ut och in via lilla ängen vid Örsätrastigens slut. Dom är arga ledsna, förvånade, ilska, häpnar att man ska bygga i denna fina skog, naturreservat. T.ex. denna lilla äng, glänta är en stor öppning till skogen. Låt Sätmaskogen vara orörd, det kommer att glädja fler än de som får hus som kommer att byggas.

OBS: De som kommer att bo så att man kan se vattnet kommer att ta bort mer skog för att se bättre även om det blir naturreservat, se bara i skärgården. En grädd som är uppvuxen med skogen. Låt barnen få ha skogen orörd!

Nord, Carolina

Det är en välkommen idé att göra Sätmaskogen till naturreservat. Men vad jag finner förvånande är att bergsslutningarna nedanför Örsätrabacken och Vårholmsbackarna ligger utanför gränsen. Jag gissar att man tänkt sig någon form av lyxbostäder där. Vilket är en usel idé med tanke på att byggnader i de branta sluttningarna inte kan generera särskilt många bostäder samtidigt som det kommer att innebära ett stort ingrepp i det befintliga reservatet med höga bullernivåer o.s.v., inte särskilt bra för djurlivet. Dessutom kommer det att minska tillgängligheten till naturreservatet eftersom många stigar till naturområdet går t.ex. över Örsätrabacken. För att inte tala om att man fråntar större delen av befolkningen möjligheten att njuta av den otroliga utsikten. Satsa istället på att bygga höga hus med lyxiga takterrasser utanför naturreservatets gränser. Önskemål vore även att få med Vårbergstoppen i naturreservatet som ett intressant exempel på modernt "kulturlandskap".

Nyberg, Annelie

Angående ny placering av ridanläggningen i Sätmaskogen. Ur allergisynpunkt så är det inte lämpligt att placera ridanläggningen inne i reservatet nere vid Sätmarvsvägen område K11. Att lägga ridskolan mitt i reservatet med flera stora byggnader plus inhägnad mark för hästarna medför ju att reservatet krymper. Jag som vistas

mycket i våran kära skog är allergisk mot hästar och vill att ni tänker på oss allergiker vid placeringen av ridskolan. Jag föreslår att ridskolan placeras på den ridplata som finns tillgänglig nära den nuvarande platsen för ridskolan. Då ligger ridskolan i utkanten av skogen och vi allergiker kan vistas i skogen obehindrat.

Gränsdragningen av reservatet skall dras vid den bebyggelse som redan finns. Speciellt längs Örsätrabacken. Där bebyggelse är planerad går många fina stigar in i skogen som är lättillgängliga för alla dem som inte har bil. Reservatet behöver vara så stort som möjligt eftersom byggplanerna för Sättra, Bredäng och Skärholmen är så omfattande att befolkningen i området beräknas öka med 25 %. Då behövs verkligen området för rekreation.

Oscarsson, Karin

Jag motsätter mig planerna på bebyggelse i Sätterskogen. För att förhindra bostadsbyggande i skogen vill jag att nämnden beslutar att göra skogen till naturreservat i det skick som området befinner sig i nu och att all framtida bebyggelse omöjliggörs.

Sätterskogen är mycket viktig som tillflyktsort för avkoppling och naturupplevelser för invånarna i Sättra, Bredäng, Skärholmen och Mälarhöjden. Skogen behövs för att ge många människor här livskvalitet. En stor del av anledningen till att man bor och trivs här, är närheten till skog och sjö och om vissa av planerna på bebyggelse förverkligas så försvinner denna enorma kvalitet. För min egen del så skärs förbindelsen till naturen av drastiskt om man bygger utmed Örsätrabacken. Den snabba och naturliga vägen till skogen blockeras och hälften av strövområdet försvinner.

Som jag har förstått det finns också planer på att bygga där kafé Lyran finns. För mig är det ofattbart att man kan planera något sådant. Det är ett mycket vackert och populärt kafé som samlar traktens folk och är en oerhört stor tillgång i det här förortsområdet i form av ett vackert och mysigt tillhåll. Är det någonstans det behövs så är det i den här delen av stan.

Jag har hört argumentet för att bygga i de här områdena är att man vill möjliggöra bostadskarriär lokalt. Men det är ett argument som faller med att det inte är de här stadsdelarnas invånare som kommer flytta in i de nya bostäderna, utan mer välbeställda människor, från innerstan till exempel. För alla andra kommer det bara innebära en mycket kraftig försämring av miljön och en kraftig sänkning av livskvaliteten. På det hela taget är förslaget människofientligt och inte minst djupt orättvist.

Som jag känner det kan man lika gärna flytta härifrån om Sätterskogen förstörs som det är planerat. Jag känner en mycket djup oro för det här områdets framtid. Jag kommer inte vilja bo här.

Petersson, Anders och Gun

Vi säger Ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätterskogens naturreservat, men med följande preciseringar:

1. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden bör ändra beslutet i enlighet med det särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde den 16 mars, av Cecilia

Obermüller (mp) och Torsten Sandgren (v): *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*

2. Vi anser att Nätverkets synpunkter vad gäller gränsdragningen av naturreservatet måste beaktas enligt bifogad karta, där det bl.a. framgår att campingområdet bör inkluderas i reservatet.

Pettersson, Kristina

Jag säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Jag vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Vårbergstoppen är en viloplats för flyttfåglar som kommer söderifrån på våren och norrifrån på hösten. Det hålls teater- och cirkusföreställningar på ängen, nedanför toppen mot nordväst. Boende i närheten kommer att bli störda av högtalarna. Det är oansvarigt att utsätta medborgare som ska bo i hus på rasbranterna invid Vårholmsbackarna för de fysiska och ekonomiska risker det kan innebära om husen kommer att dras med i bergskred om branten kalvar. Nyligen har en promenadstig från Johannesdal nedanför Vårberg ända till Bredäng gjorts i ordning för motions- och rekreationsändamål, den s.k. Strandstigen. Den är öppen för alla Stockholmare som vill röra sig i en oförstörd skog samt f.d. kulturlandskap. Det vore fel med ytterligare bebyggelse i anslutning till denna stig. Det finns även ett litet bestånd av korpar (*Corvus corax*) som bor i de orörda skogsbevuxna branterna.

Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill jag anföra följande:

1. Jag anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.

2. Jag anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.

3. Jag anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *"ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken."* Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. Jag anser att SBN noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid SBNs sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*

5. Jag anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från Nätverket Skärholmens natur- och kulturresevat vad gäller gränsdragningen av naturresevatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet *"Här sätter vi gränsen"* från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i resevatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som *"potentiellt framtida bebyggelseägen för bostäder, respektive för verksamheter."*

Rossi, Laila

Sätmasko sedan 1965. Protesterar mot neddragningen av naturskyddsområdet. Länsstyrelsens gamla förslag bör ligga fast! 1991 avslog SBK byggnation på västra sidan av Örsätmaskbacken. Låt det beslutet kvarstå! Om man bebygger skogsbrynet så förstörs tillgängligheten. Att bygga Ålgrytevägens skogssida är lika illa. Bygg inte nedanför Lyran! Trafiken på Björksätmaskvägen är stor redan nu. Ytterligare trafik skadar hela området, förstör även målsättningen att nå T-bana och centrum/skola utan att gå över trafikerad gata.

Jag har synpunkter på Sätmaskogens naturresevat. Jag tycker inte att man skall krympa Länsstyrelsens ursprungliga förslag. Tillgängligheten för boende i angränsande områden får inte begränsas. Om man bebygger Örsätmaskbackens skogssida blir det svårt att ta sig ner i skogen. Redan 1991 skrinlade man planerna på bebyggelse här just på grund av bl.a. tillgängligheten. Man skall tänka även på djurlivet. Här finns rådjur, harar, grävling, räv, huggorm m.m. I dungarna längs Björksätmaskvägen sjunger näktergalen om sommarkvällarna och nätterna. Vi vill inte mista detta.

Jag protesterar å det bestämdaste mot planerna att minska det av länsstyrelsen föreslagna området till Sätmaskogens sträckning och omfång. Protesterar mot byggnation av Örsätmaskbackens västra sida, Ålgrytevägens västra sida och Sätmask camping. Hur kan man om dessa bebyggs ha någon tillträde till Sätmaskogens naturområde, där vi och hundratals hundägare och andra promenerar varje dag. Stoppa skövlandet av våra grönområden och stränder. Hur tror Ni folk skulle stå ut med att bo i Bredäng om inte skogen fanns?

Sjögren, Michael och Agnetha

Arga natur- och fritidsmänniskor. Låt Sätmaskogen leva och rör inte dom naturliga gränserna för skogen!

Stoltz, Solveig

Rör INTE Sätmaskogen på Örsättrabacken! Om Ni bygger hus där kommer skogen att spärras av för alla som idag använder skogen för rekreation. Har bott på Örsättrabacken sedan 1966, barnen har lekt i skogen, den användes även av alla scoutföreningar och andra friluftsintrasserade. Låt oss få behålla den enda orörda oas som finns kvar, och låt området från Lyran till Skärholmen förbli Friskvårdsområde för unga och gamla.

Thurén, Britt-Marie

Jag ser Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat som relativt positivt; dock krävs en rad preciseringar: Gränsen för naturreservatet bör ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget *omfattas* av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsättrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt ut över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere från stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill jag anföra följande:

1. Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer." Senare i yttrande från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Stadsbyggnadsnämnden bör noggrant studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad enligt uppgift aldrig har svarat på.
3. Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att: "ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken." Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.

4. Jag anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det Särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: ”Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet.”

5. Jag vill slutligen starkt betona att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste lyssna på synpunkterna från nätverket Skärholmens Natur- och Kulturresevat vad gäller gränsdragningen av naturresevatet. Dessa framfördes i brevet ”Här sätter vi gränsen” från 2004-02-15, som bl.a. sändes till Stadsbyggnadsnämnden och Gatu- och fastighetsnämnden.

Det är från nätverket jag hämtat större delen av informationen ovan. Jag deltar inte personligen i nätverkets arbete men känner stort förtroende för de inblandades kunighet och rättrådighet. Jag vill också betona att jag bor i Bredäng och ser skogen och promenadvägarna längs stränderna som en av de stora fördelarna med detta område, ett område som på många andra sätt blivit illa behandlat på senare år. Vi har förlorat viktig service, som t ex Folktandvården och Systembolaget, och området håller på att få dåligt rykte. Istället för att förstöra ytterligare, genom att inkräkta på det som nu är områdets kanske viktigaste tillgång, och istället för att bygga ett litet antal dyra bostäder i dess utkanter, anser jag att man bör förtäta de centrala delarna av området med lägenheter i olika storlekar och prisklasser och på så sätt skapa ett socialt blandat befolkningsunderlag som gör det möjligt för handel och service att blomstra. I Bredäng finns en levande känsla för området. Det är en resurs som bör tas till vara, inte undergrävas genom åtgärder som kommer att uppfattas som övergrepp av de boende.

Tunedal, Sven

Jag har tagit del av de förslag som föreligger gällande bebyggelse i Sätreskogen vid Örsätresbacken. Detta får bara inte hända ! Låt naturresevatets gränser utgöras av de i dag naturliga gränserna för skogen. Vi är många som bor på Örsätresbacken som tar oss ned genom skogen till ”Bredäng/Sätra spåret för jogging och då det finns snö för skidåkning. Denna möjlighet försämras avsevärt om bebyggelse sker. Dessutom plockar vi bär och svamp i den närbelägna skogen.. Vi accepterar ingen bebyggelse enl. ovan.

Wall, Olle och Barbro

Bevara Sätreskogen!

Avbryt byggplanerna i kanten av friluftsområdet!

Sanktionera friluftslivet!

Tänk till om framtiden, luft behövs!

Avveckla byggplanerna, gör ett riktigt naturresevat! Ta ansvar för era medborgare!

Wirén, Gunilla

Vi säger Ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande *preciseringar*: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget *omfattas* av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt ut över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere från stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer." Senare i yttrande från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad aldrig har svarat på.
3. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att: "ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken." Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det Särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: "Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."
5. Vi anser slutligen att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste lyssna på synpunkterna från nätverket Skärholmens Natur- och Kulturresevat vad gäller gränsdragningen av naturreservatet (se karta i deras yttrande). Dessa framfördes i brevet "Här sätter vi gränsen" från 2004-02-15, som bl.a. sändes till Stadsbyggnadsnämnden och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingplatsområdet *måste* inkluderas i reservatet. Om inte campingplatsområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som:

”Potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter”.

I Övrigt anser jag följande:

6. Naturresevatets gränser skall vara naturliga och lämpade för att skydda det bevaransvärda naturområdet och inte visa på något som ”blev över” när andra intressen fått sitt. Den nu förslagna resevatsgränsen innehåller flera synnerligen olämpliga, skadliga och onaturliga gränser och de flesta tycks uppkomma genom diverse funderingar och propåer om exploateringar, främst för bostadsändamål. Dessa exploateringar vore förödande för stora delar av naturområdet. Hur godtyckligt det är, illustreras inte minst av innehållet i det nu utställda förslaget till områdesprogram. Vissa förslag till eventuella bostäder finns nu inte längre kvar i det presenterade områdesprogrammet, men föreslagna gränsen för naturresevatet gör ändå inbuktningar kring dessa markbitar.

Ett sådant exempel ligger vid Alsätravägen, där fortfarande naturresevatsgränsen föreslås följa den krokiga och onaturliga gränsen för asfalterade gång- och cykelvägen, trots att en tydlig och väl använd grusstig går rakt från Gillsätraområdet till Alsätravägen. Det undantagna skogsområdet måste absolut ingå i naturresevatet. Här mynnar viktiga stigar som leder in i skogen och upp på berget med sina rika svamp och bärmarker m m. Berget är f ö helt omöjligt att nå från öster p g a sin branthet. Se bifogad flygbild över området. Örsätrabacken, Vårholmsbackarna m fl platser får inte undantas från resevatet. Det finns ingen naturlig gräns inne i skogen och på klippor m m, däremot mycket tydliga, klara och önskvärda gränser längs de befintliga gatorna. Sätra camping bör självklart ingå i resevatsområdet såsom föreslås av Nätverket Skärholmens Natur- och Kulturresevat m fl.

7. Jag vill också påminna om det arbete som initierades och togs fram inom Ytterstadssatsningen i dessa stadsdelar. Det har nu gått snart tio år sedan idéerna om flyttning av Skärholmsvägen presenterades. Förslaget som stöddes av en mycket stor del av de boende i stadsdelarna går i stort ut på följande:

- Skärholmsvägen flyttas närmare E4/E20
- Bredängs trafikplats förbättras
- stora mängder bostäder (och även arbetsplatser) byggs på frigjord mark
- en smal gata bestående av delar av Eksätravägen och Gamla skärholmsvägen
- byggande i goda kommunikationslägen (tunnelbana och E4/E20)
- förstärkning av underlaget till Sätra centrum
- närmande och interaktion mellan Sätra centrum och Sätra arbetsområde till gagn både för service och säkerhet/övervakning arbetsområdet.
- ingen exploatering i Sätra friområde (det är en del av attraktionen för stadsdelarnas boende och besökare) m fl positiva effekter och lösningar av problem. Kort sagt ett s.k. win-win-projekt.

8. Det som nu visas i förslaget till gräns för naturresevat är också segregerande eftersom de föreslagna bostadsexploateringarna huvudsakligen skulle vända sig till relativt välbärgade och definitivt bilburna. Den som bosätter sig så pass långt ifrån

ett stadsdelscentrum kommer inte att utgöra underlag för den service som behöver finnas där. Likaså förstärks segregationen genom den typ av bostäder som blir möjliga i sådana lägen. D v s ingen önskvärd effekt.

9. Beträffande den presenterade skötselplanen verkar den i stora drag genomtänkt och ändamålsenlig.

Ytterskog, Bo och Sol-Britt

Boende i stadsdelen sedan den byggdes 1965 och nyttjar skogen dagligen sommar som vinter. Låt reservatet omfatta dagens skog med naturliga gränser så att tillgängligheten ökar och skogen bevaras åt alla.

6. Övriga intresseföreningar m.fl.

Alsätra samfällighetsförening

Alltsedan bebyggelsen i Sättraområdet slutfördes på 1960-talet har rösterna höjts för att värna det som finns kvar av friområdet mellan bebyggelse och Mälaren. Vi som bor i bostadsområdet nedanför Sättraplatån har under årens lopp i ett antal skrivelser till Stockholms Kommun hävdad detta och vi hälsar med stor glädje att Sätterskogens naturreservat äntligen kan bli en verklighet. Vi accepterar Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätterskogens naturreservat men anser att:

- Reservatsgränsen bör ske kant i kant med den befintliga bebyggelsen, som finns idag.
- Den föreslagna "kantbebyggelsen" kommer att utgöra ett störande intryck och begränsa de naturliga ingångarna till reservatet.
- Vi stödjer de synpunkter som framförts av Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat.

Bevara den öppna och fria naturen i Sätterskogen!

Alsätra, Gillsätra, och Transätra samfällighetsföreningar, samt

Ekonomiska föreningarna Bredsätra, Orrsätra och Örsätra

Undertecknade av detta yttrande företräder samtliga boendeföreningar längs Sätterskogen i Sättra, vilka omfattar ca 1300 personer. Vi vill med anledning av remissen om ett framtida naturreservat i Sätterskogen framföra följande synpunkter:

- Vi är mycket positiva till att göra Sätterskogen till ett naturreservat.
- Vi vill dock att gränserna för naturreservatet ska utgöras av den idag naturliga, befintliga skogen/naturmarken. Detta innebär att den gräns som finns i förslaget måste ritas om så att skog och naturmark som f.n. inte ingår omfattas av naturreservatet.

Det gäller bl.a. följande områden från öster till väster: Skogen vid Lyranområdet bort till Mälarhöjden, infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet (Bredäng), skogs och klippbranten vid Örsättrabacken, Sättra gård med omgivande grönytor, nuvarande ridhusområdet, Skärholmsdalen mot Skärholmens gård, Vårholms-

backarna fram till stranden vid Johannesdal. De naturliga gränserna som vi förordar omfattas av det förslag till naturreservatskarta som togs fram på uppdrag av Stockholms stad och som publicerades i Länsstyrelsens rapport "Inte långt till naturen" liksom Nätverkets för Skärholmens Natur och Kulturresevat, vars arbete vi stöder.

Till stöd för denna uppfattning anför vi följande:

Tillgängligheten

I stort sett hela kanten av skogen, ca 10-15 procent av skogens idag totala yta, hamnar utanför gränsen i nuvarande förslag. Flertalet av dessa områden utgör idag naturliga stråk och ingångar till skogen. Genom att undanta dessa från reservat (för att uppföra framtida bebyggelse) uppstår stora utestängningseffekter. Omvägar måste då tas för att över huvud taget komma in i skogen. Den faktiska ytan skog blir på flera ställen väldigt smal och kombinerat med bergskammar och få ingångar görs vissa områden extra otillgängliga.

Skogens framtida beständighet

Stockholms stad, stadsbyggnadskontorets strategiska avdelning, har utrett vilka konsekvenserna skulle bli om bl.a. skogens kanter inte lämnas orörda i framtiden utan avsätts för ev. bebyggelse (Arbetsrapport 2030:6). Av rapporten framgår att ett sådant förfaringsätt skulle strida mot översiktsplanens intentioner samt att det skulle leda till en förlust och en ökad uppsplittring av särskilt värdefulla biotoper. Totalt skulle 60 procent av områdets särskilt värdefulla biotoper försvinna och Sätmaskogen skulle komma att förlora sin funktion som kärnområde inom loppet av en 30-årsperiod. Känslan av att man går i en skog ute på landet skulle försvinna och både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken

Tidigare fattade beslut

Kommunfullmäktige har under tidigare år fattat flera beslut som pekar ut Sätmaskogen som skyddat och som fredar områden i skogen från bl.a. bebyggelse. Som exempel kan nämnas översiktsplanen från 1999 följt av Stockholms miljöprogram 2003 som anger att "ingen exploatering får ske i följande mark och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd (varav Sätmaskogen är ett), biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken". Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.

Vidare kan även nämnas ett kommunfullmäktigebeslut från 25 januari 1993 där naturområdet kring Örsätrabacken på bl.a. natur och miljömässiga grunder undantogs från bebyggelse. Skärholmens stadsdelsnämnd har också vid olika tillfällen yttrat sig om att det är dess bestämda uppfattning att den naturmark som idag är

oexploaterad i Sätmaskogen ska förbli naturmark också för kommande generationer. Trovärdigheten för systemet kan ifrågasättas om inte staden följer sina egna beslut.

Relationer till planerad bebyggelse

Skärholmen är och kommer att vara en växande stadsdel. Planerad bebyggelse i stadsdelens olika centrum, längs Skärholmsvägen, men även i kringliggande stadsdelar gör att befolkningen kommer att öka. Detta ökar i sin tur trycket på rekreation, friluftsliv och naturliv i området. Sätmaskogen kommer att utgöra en utav de största tillgångarna och vara mottagare för detta. Om skogen ska vara till glädje och nytta för framtida generationer och klara trycket från det växande antalet stockholmare och Skärholmsbor som använder den behövs goda förutsättningar. Sådana förutsättningar är framför allt att låta reservatet omfatta de idag naturliga gränserna så att skogen blir så stor som möjligt för tillgänglighetens, beständighetens, trovärdighetens och befolkningens skull.

Centerpartiet i Hägersten-Skärholmen

Centerpartiet i Hägersten-Skärholmen vill framföra följande synpunkter på förslaget:

1. Det är glädjande att området avsätts till naturreservat.
2. När gränserna dras bör särskild hänsyn tas till sammanhangen med närliggande gröna områden. T.ex. ligger Lögarberget strax innanför gränsen till Mälarhöjden. Två små bebyggelseytor planeras vid gränsen till Mälarhöjden. Dessa ytor bör ingå i reservatet. I andra änden av det föreslagna reservatet finns Vårbergstoppen, som också bör ingå.
3. "Portarna" till reservatet är viktiga och bör studeras särskilt, t.ex. vid Lyran och campingen.
4. Det finns längs gränsen en rad små ytor avsatta för bebyggelse som ger få bostäder men är negativa för reservatet. De bör strykas. De större bostadsgrupperna nära E4 kan ge bra bostadsområden och dem tillstyrker vi.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Stockholms Naturskyddsförening

Avgränsning av naturreservatet

Sätmaskogen har ett mycket stort värde för friluftsliv, rekreation och är ett naturområde med höga biologiska värden. Området ingår i Bornsjökilen och är en viktig del av den regionala grönsstrukturen. De gröna korridorer som förbinder området med Gömmarens naturreservat i Huddinge kommun är svaga och behöver förstärkas, inte inskränkas av ytterligare bebyggelse. Därför ser vi allvarligt på att reservatet har förminskats sedan den första utredningen 1998. Vi stöder den gränsdragning som Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat föreslår och anser därmed att gränsen för naturreservatet bör ritas om så att ytterligare skog och naturmark omfattas. Generellt bör det finnas en bra underbyggd motivering till gränsdragning. Vi

anser att det vore en mer naturlig avgränsning att låta befintliga vägar och bebyggelse utgöra gräns för naturreservatet.

I Skärholmen planeras för ca 3000 nya bostäder varav merparten kommer att byggas längs med Skärholmsvägen och på redan exploaterad mark. Vi stödjer helt Stockholms stads policy att bygga på redan exploaterad mark. Vi ser därför med förvåning att bebyggelse också planeras i tätortsnära skogs- och naturmark av stor betydelse för friluftslivet och med stora upplevelsevärden. De byggnader som planeras vid gränserna av naturreservatet är få och i många fall dyra, vilket gör att vi inte anser dessa vara en tillräckligt bra motivering till aktuell gränsdragning.

Det finns idag alltmer forskning som visar på ett positivt samband mellan hälsa och närhet till skog och natur. Det är inte de biologiska kvaliteterna som i första hand är avgörande utan det är närheten till grönområden som är viktigt. Närheten i sin tur har betydelse för hur mycket man utnyttjar grönområdena. Det finns undersökningar som visar att ju längre och oftare människor vistas i grönområden desto färre symptom på stress uppvisar de. Med tanke på denna forskning och dagens ökande antal stressrelaterade sjukdomar så är alla tätortsnära skogs- och naturområden av stor betydelse. Att då planera för bebyggelse i Sätmaskogen tycker vi är oacceptabelt och oansvarigt. Antalet bostäder där torde inte heller vara särskilt stort i relation till den övriga planerade bebyggelsen i Skärholmen. Mycket ingrepp för lite bostäder skulle man kunna säga. Den ökande befolkningen innebär också att markslitage och tramp kommer att öka på den kvarvarande naturmarken. Något som riskerar att försämra den biologiska mångfalden. Detta understryker bara ytterligare behovet av att spara hela Sätmaskogen för att minimera detta problem.

Från öster till väster vill vi fästa uppmärksamhet på följande områden som vi anser borde ingå i naturreservatet:

- Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden, här är skogen redan som smalast. Här har skogen ett stort innehåll av lövträd med bl.a. ett parti med yngre ekskog. Det finns även en del äldre ekar som höjer områdets biologiska värden. Även den yngre ekskogen är förstås viktig som resurs för den biologiska mångfalden i framtiden.

- Skogen vid infarten till Mälarhöjdsbadet borde ingå i reservatet. I norra delen finns en sydbrant med en gammal ek där man funnit oxtungsvampen, en art som indikerar att det också kan finnas andra sällsynta arter.

- Campingområdet borde ingå då ett av syftena med reservatet är att värna friluftslivet. Verksamheten kan då också regleras i reservatsföreskrifterna.

- Örsätrabacken är ett orört område med lite av vildmarkskänsla. Här finns också viktiga biologiska värden i form av skog med ek och hassel samt sydbranter med en intressant flora. Här förekommer även inslag av död ved. Vid bebyggelse kommer dessa värden att gå förlorade och slitaget på den kvarvarande naturmarken ökar. Vildmarkskänslan går helt förlorad.

- Sätmaskård borde naturligtvis ingå i reservatet. Av de områden som inte är med i reservatsförslaget har detta område de största biologiska värdena. Väster om gården finns en ädellövskog som förutom en rik biologisk mångfald också har stora skönhets-/upplevelsevärden och är ett viktigt promenadområde. Sätmaskård utgör också en

del av kulturarvet i området och har genom sin historia haft stor betydelse för stora delar av Sätmaskogens område.

- Skärholmsdalen fram till gångvägen mellan Sättra och Skärholmen borde ingå i reservatet. En ekodukt över Skärholmsvägen vore önskvärt för att förstärka den svaga spridningskorridoren mellan Sätmaskogen och Gömmarens naturreservat i Huddinge kommun.

- Vårholmsbackarnas obebyggda norra sida borde självklart ingå i reservatet. Här erbjuds storslagna vyer över Mälarskapet och Skärholmsdalen som annars skymms av bebyggelse. Området ligger också i kant med en för den biologiska mångfalden värdefull blandskog med ett stort inslag av lind. För att inte riskera att försämra de biologiska värdena i denna blandskog borde alltså även detta område ingå i reservatet som en buffertzona.

- Bebyggelsekanten söder om Skärholmens gård och Fiskjärdsstranden utgörs av skogsklädda branter. Här finns planterade bestånd av bok och lärkträd. Den gamla trädgården skulle kunna restaureras och öka platsens natur- och kulturvärden. Här finns också ett äldre granbestånd.

- Vid Alsättravägen / Björksättravägen ligger en park som inte ingår i naturreservatet. Argumentet för detta är att cykelvägen som ligger utanför parken har använts som en naturlig gränsdragning. Vi anser dock att det vore en mer naturlig gränsdragning med vägarna. Framförallt eftersom cykelvägen sedan försvinner in i bostadsområdet

- Vi anser att reservatet också borde innefatta den branta strandremsan öster om Johannesdals gård och vidare ned till Vårbergstoppen med intilliggande grönområden ända fram till kommungränsen mot Huddinge.

Vi stödjer förslaget till ny placering av ridhuset.

Skötselplan

När det gäller skötselplanen anser vi det nuvarande förslaget vara bra. Vi skulle vilja poängtera att det är bra med kartor och informationsskyltar vid naturliga ingångar till naturreservatet. Det får gärna informeras om speciella regler för reservatet och om allemansrättens regler. Självkart ska informationen vara tillgänglig på fler språk än svenska. Via campingplatsen kommer en del turister till området och vidare finns det i området invånare som har ett annat modersmål än svenska. Ett kulturellt mål är att nå grupper i samhället som annars inte söker sig ut i naturen.

Nätverket för Skärholmens natur- och kulturresevat, Bredängs utvecklingsråd (BUR), Båtklubben Lyran, Furuholmens samfällighetsförening, Föreningen Skärholmens Gård, Föreningen Skärholmens Gårds Vänner, Lokala Hyresgästföreningen Ålgrytet, Skärholmens byalag, Stockholm-Skärholmens Rotaryklubb och Vårbergs byalag.

Vi säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätreskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: Skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sätres gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere vid stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att SBN måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätreskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*. Senare i yttranden från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Vi anser att SBN noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätreskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholm aldrig svarat på.
3. Vi anser att SBN måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att *"ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken."* Sätreskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det särskilda uttalande som gjordes vid Stadsbyggnadsnämndens sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: *"Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."*
5. Vi anser slutligen att SBN noggrant måste lyssna på synpunkter från Nätverket Skärholmens natur- och kulturresevat vad gäller gränsdragningen av natur-

reservatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet *"Här sätter vi gränsen"* från 2004-02-15, som bl.a. sändes till SBN och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingområdet måste inkluderas i reservatet. Om inte campingområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som *"potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter."*

Skärholmens hembygdsförening

Att skapa ett naturreservat här ute i Skärholmen är en investering för framtiden. Vi har alla ansvar för att vi lämnar efter oss något vi kan vara nöjda med och stolta över till kommande generationer. Med stort engagemang utarbetades ett förslag som vi som känner området var nöjda med; kartan från Nätverket för Skärholmens natur- och kulturresevat. Nu kommer från stadsbyggnadskontoret ett decimerat förslag på något vi inte kan godkänna. Stockholms stad behöver inte nödvändigtvis bygga på det område vi anser bör ingå i vårt reservat. Varför förstöra för framtiden något som sedan inte går att ändra på?

I vårt förslag ingår hela strandområdet från Vårbergstoppen till Lyran i reservatet. Lyran är en pärla i den s.k. schweizerstilen. Den bör ligga lika fritt som idag för framtidens skärholmsbor. Vi är stolta över vår mycket kända och omtyckta campingplats. Denna bör absolut ingå i reservatet, precis som den där i närheten belägna branten från Örsätrabacken ner i skogen. För att ett reservat skall vara till glädje för alla, kan man inte spärra av tillgängligheten genom att bygga där de upptrampade stigarna till reservatet är belägna, bl.a. från Örsätrabacken. Att vår viktiga byggnad Sättra gård, som varit hemvist för ägaren till nästan hela området en gång, ligger utanför reservatet är väl en miss. Likaså är vi mycket förvånade över att branten vid Vårholmsbackarna inte inkluderas i reservatet. Här finns den finaste utsikten över Mälaren från vårt område. Hit kommer turistbussarna från innerstaden och resenärerna häpnar och fotograferar. Skulle denna brant bebyggas, vore det inte möjligt att hålla sig inom det tilltänkta reservatet. Gator måste anläggas för att hyresgästerna skall kunna komma till husen.

Vår förhoppning är att stadsbyggnadsnämnden tar sitt förnuft till fånga och inte för snöd vinnings skull förminskar och förstör det reservat, som vi alla skulle kunna vara stolta över.

Skärholmens Socialdemokratiska Stadsdelsförening

Skärholmens Socialdemokratiska Stadsdelsförening anser att det är mycket bra att Sättraskogens naturreservat med Mälarstranden mellan Johannesdal och Mälarhöjden äntligen bildas. Vi anser att gränserna för det föreslagna naturreservatet bör ritas om så att branten mot norr längs Vårholmsbackarna kommer att ingå i naturreservatet. Branten är viktig för djurlivet, särskilt harar och rådjur. Från Vårholmsbackarna finns också en uppskattad vidsträckt utsikt över Mälaren, Kungshatt, Drottningholm

och delar av Stockholm. Turistbussar kör längs Vårholmsbackarna och stannar för att turister vill fotografera den unika utsikten.

Vi anser också att skogen öster om Lyran fram till Mälarhöjden och infarten till Mälarhöjdsbadet bör ingå i naturreservatet. Bredängs camping bör kunna ingå i naturreservatet. Skogs- och klippbranten vid Örnsätrabacken bör också ingå i reservatet.

Stockholms Kooperativa Bostadsrättsförening, kvartersrådet i Vårberg

Vi säger ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som för närvarande inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: *"Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer"*.

Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad aldrig har svarat på? Vi anser också att Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003.

Svenska Turistföreningens Stockholmskrets

Svenska Turistföreningens Stockholmskrets, med ca 47.000 STF-medlemmar inom vårt område, lämnar följande synpunkter på reservatsförslaget.

Stockholmskretsen stödjer inrättandet av ett Sätmaskogens naturreservat. Området är mycket betydelsefullt för boende i området, för Stockholms friluftsliv och för skyddet av grönstrukturen i Storstockholm (Gröna kilarna). Inom kretsen har vi haft flera vandringar längs Mälarens strand. Avgränsningen av reservatet bör dock på några platser ses över så att reservatet får en bättre sträckning i Sätmaskogen och Bredäng. Gränsen vill vi gärna gå något närmare Örnsätravägens västra sida, rundar campingområdet snävare, och följer tätare in på Ålgrytevägen och Ålgrytebacken.

Stockholmskretsen ser fram emot ett reservatsbeslut, med ovan nämnda ändringar!

Sätmaskogens samhällsförening

Vi säger Ja till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget omfattas av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, camping-

området, skogs- och klippbranten vid Örsätrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt ut över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere från stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätterskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer." Senare i yttrande från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätterskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad aldrig har svarat på.
3. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att: "ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla, samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken." Sätterskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det Särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: "Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."
5. Vi anser slutligen att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste lyssna på synpunkterna från nätverket Skärholmens Natur- och Kulturreseptat vad gäller gränsdragningen av naturreservatet. Dessa framfördes i brevet "Här sätter vi gränsen" från 2004-02-15, som bl.a. sändes till Stadsbyggnadsnämnden och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingplatsområdet *måste* inkluderas i reservatet. Om inte campingplatsområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som: "Potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter".
6. Att campingen (liksom marken intill mot Ålgrytevägen) måste ingå i reservatet är det enda sättet att skydda den mot framtida bebyggelse. Värde av en internationellt och nationellt mycket frekventerad campingplats är obestridligt. Detta på grund av läget och som direkt ansluten till Stockholms södra infart (Skärholmsportalen). Hällemarkspartiet söder om Bredängs Camping utefter Örsätrabacken är väsentligt

reducerat varför beskrivningen i S6 inte är tillämplig. Undantagen från naturreservatet har tidigare prövats för bebyggelse men har avvisats (även genom kommunfullmäktigebeslut). Att undandra 5-6 ha av denna orörda hälletmarksskog från reservatet har med rätta blivit häftigt kritiserat. I denna hälletmarksskog på bergskammen och toppen kan man uppleva naturscenerier av stor rikedom med få motsvarigheter inom Stockholm. Dessa marker måste förbli orörda till glädje och skönhet för kommande generationer och besökare.

7. Syftet med reservatet är helt invändningsfritt så när som på formuleringen ”*ett för söderort ovanligt stort naturområde*”. Formuleringen är förrädisk. Med tanke på att stora delar av naturområdet undantagits kan det tolkas som att Stadsbyggnadsnämnden anser att det för Stockholms södra ytterstad är *ett för stort naturområde* att lämnas helt obebyggt. Det finns de som tycker det. Var finns i så fall värderingen av vad som är *för stort*? Men de stadsplanerare och politiker som byggde Sättraegendomen är värda all heder av att de inte i den verkliga bostadsbristens tider inte smackade skogen och ängarna fulla med hus utan hade modet och viljan att lämna *ett för söderort ovanligt stort naturområde* orört till framtiden. I beslutet sägs att området är viktigt för invånarna i näraliggande stadsdelar. Det är det förvisso men det är ett viktigt område för Stockholm stad och för Stockholms län liksom för turistnäringen just därför att det är ett *ovanligt stort naturområde*.

8. Syftet med reservat skall tryggas genom att tillgängligheten säkras. En viktig tillgänglighetsaspekt är att kunna nå, uppleva naturen från reservatets gränser och omgivning liksom att vägar finns in och kring är direkt tillgängliga. Dvs att få naturupplevelser av att färdas eller gå på vägar och stigar in eller kring reservatet. Inte minst är då de öppna vyerna över landskapet av oskattbart värde. Tillgängligheten från Vårbergssidan och Skärholmen är redan i dagsläget mycket dålig genom kraftig bebyggelse efter bergskammarna och blir än mer reducerad genom undantagen. Nätverkets gränsdragning är mycket viktig för tillgängligheten. Vyerna från den obbyggda norra sidan efter Vårholmsbackarna är unika inom Stockholms stad och är tillgängliga för alla även de som inte kan klättra i berg. Naturreservat bör utsträckas till Skärholmsvägen av tillgänglighetsskäl. Stora undantag görs efter Ålgrytevägen mot gränsen till Mälarhöjden. Området är förhållandevis smalt och mycket frekventerat från främst Bredängs stora befolkning. Att bebygga naturområdena efter Ålgrytevägen kommer att öka trycket på övriga delar av området och samtidigt försämra den direkta tillgängligheten genom den barriärverkan en bebyggelse utgör.

9. Området K4 i skötselplanen borde rimligen omfatta Ridstallet och Sättra Gård (”Prästgården”) och därmed ingå i reservatet. Att ridverksamhet har sin plats i detta naturreservat finner de flesta vara naturligt. Sättra Samhällsföreningen framhöll i sitt remissvar på en ny ridanläggning att man som första alternativ skulle behålla den nuvarande platsen och försöka anpassa ridverksamheten till vad nuvarande plats tålde. Med det beslut som gäller med en ny ridanläggning i område K11 skall man enligt skötselplanen ta hänsyn till naturvärden. Bra så men vi vill dock hänvisa till vårt remissvar (dnr 2002-00666-54, 05-06-17) till de möjligheter som samutnyttjande av mark kan göras med båtuppläggnings och de krav som bör ställas på rid-

verksamheten på platån A4, K10 och U2. Intrånget i naturmark för den nya ridanläggningen föreslås bli kompenserad med att upplaget U1 återställs till naturmark. Detta torde vara tillräckligt om också nuvarande ridanläggning också återställs. En mindre P-plats behövs dock på platsen liksom vid vändplanen vid Sättagårdsvägens ände.

10. Även om strandzonen söderut i Vårberg denna omgång inte kan ges naturreservatsstatus vill vi dock framhålla vikten av att skydda denna mot ytterligare vandalisering av branterna ner mot vattnet. Tillgängligheten till parkvägen från Vårbergssidan är mycket dålig. Reservatsgränsen borde utan vidare kunna läggas efter Vårholmsbackarna och bebyggelsegränsen i Vårberg till Johannesdals gård - det gröna på Isotopkartan. För fortsättningen efter stränderna mot Huddinge gränsen inkl Vårbergstoppen borde en prövning påbörjas för en möjlig utökning av naturskyddet.

11. Skötseln och förvaltningen regleras enligt en gällande gränssnittslista. Vi kan konstatera att Skärholmens stadsdelsförvaltning sköter sin del alldeles utmärkt och är lyhörd för befolkningens synpunkter och förslag. Idrottsförvaltningens tillsynsansvar över båtuppläggnings och ridanläggningarna är bristfällig. Skötseln av byggnader m.m. på baden är undermålig och tidvis obefintlig. Lämpligt är att låta stadsdelsförvaltningen överta alla uppgifter idrottsförvaltningen har inom reservatet och naturligtvis också de medel som disponeras för detta. På det sättet med en ansvarig förvaltning kan området skötas ändamålsenligt och effektivt.

12. Sättra friområde som det kallades har sedan Sättraområdet bebyggdes blivit för de första generationerna stadsinnevånarna här en självklar del i vår hembygd och en omistlig resurs till glädje och vederkvickelse. Planerna på att genom byggnationer inskränka området med bebyggelse i kanterna för att låta några få attraktiva natur- och vattennära bostäder upplevs som kränkande eftersom detta motiveras med att det skulle gynna stadsdelen på något sätt. Lyssna på oss som inget annat vill än att få ett naturreservat vi kan älska, överlämna till framtiden och vara stolta över.

Sättra Socialdemokratiska Stadsdelsförening

Vi säger *Ja* till Stadsbyggnadsnämndens förslag till beslut för Sätterskogens naturreservat, men med följande preciseringar: Vi vill att gränsen för naturreservatet ritas om så att den skog och naturmark som f.n. inte ingår i förslaget *omfattas* av naturreservatet. Det gäller bl.a., från öster till väster: skogen öster om Lyran bort till Mälarhöjden (här är skogen som smalast), infarten till Mälarhöjdsbadet, campingområdet, skogs- och klippbranten vid Örsättrabacken (kommer att medföra att hus som byggs där syns när man vandrar på Varpaängen), Sättra gård, nuvarande ridhusområdet, Vårholmsbackarna med sydvästra förortens bästa utsikt ut över Mälaren och Stockholm (hus som byggs här kommer att synas nere från stranden och självklart nere från Mälaren), stranden vid Johannesdal och även fortsättningen med Vårbergstoppen. Om inte denna ändring genomförs försvinner känslan av att man går i en skog ute på landet. Både människor, djur och växter kommer att störas av bebyggelse och buller från trafiken.

Till stöd för denna uppfattning vill vi anföra följande:

1. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste respektera yttrandet från Skärholmens stadsdelsnämnd från 2003-12-11: "Stadsdelsnämndens bestämda uppfattning är att den naturmark som idag är oexploaterad i Sätmaskogen skall förbli naturmark också för kommande generationer." Senare i yttrande från 2004-04-22, dnr 399/177-2004, vidhöll man sin uppfattning.
2. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste studera Länsstyrelsens förslag till naturreservat från 2003 (där Sätmaskogen ingår), utsänt på remiss till länets kommuner, men som Stockholms stad aldrig har svarat på.
3. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden måste följa Stockholms miljöprogram från 2003, där man på sidan 29 skriver att: "ingen exploatering får ske i följande mark- och vattenområden: de 13 områden som utreds för naturskydd, biotoper, biologiska spridningsvägar, buffertzoner och rekreationsytor som är särskilt värdefulla samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken." Sätmaskogen uppfyller alla tre kriterierna.
4. Vi anser att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste beakta det Särskilda uttalande som gjordes vid SBN:s sammanträde 2006-03-16, av Cecilia Obermüller och Torsten Sandgren: "Dragning av reservatsgräns bör ske kant i kant med nu befintlig bebyggelse. Då reservatet utöver skyddande av värdefull naturmark även har som syfte att värna friluftsliv kan med fördel även campingplatsområdet inkluderas i reservatet."
5. Vi anser slutligen att Stadsbyggnadsnämnden noggrant måste lyssna på synpunkterna från nätverket Skärholmens Natur- och Kulturresevat vad gäller gränsdragningen av naturreservatet (se bifogad karta). Dessa framfördes i brevet "Här sätter vi gränsen" från 2004-02-15, som bl.a. sändes till Stadsbyggnadsnämnden och Gatu- och fastighetsnämnden. I kartan framgår det bl.a. att campingplatsområdet *måste* inkluderas i reservatet. Om inte campingplatsområdet införlivas riskerar vi att området exploateras i framtiden, såsom föreslogs i tjänsteutlåtandet från Gatu- och fastighetskontoret 2004-03-25, dnr 2003-511-2242, där campingen är markerad som: "Potentiellt framtida bebyggelselägen för bostäder, respektive för verksamheter".
6. Sättra socialdemokrater vill beträffande Campingen framhålla att frågan om campingplatsens bebyggelse eller alternativa användning har under åren varit föremål för politisk prövning men alltid avvisats som olämpligt. Med tanke på vad platsen betyder för dels områdets utveckling och dels för turismen vore det synnerligen oklokt att undandra Campingen det skydd som ett naturreservat erbjuder. Skärholmen utgör Stockholms portal i söder och att där ha en campingplats av yppersta klass i ett formidabelt natur- och vattennära läge är för framtiden oskattbart. Den är oersättlig! Bredängs Camping är för våra besökare vad Grand Hotel Stockholm är för andra.
7. Att Sättra Gård skall ingå i reservatet måste väl anses som en självklarhet. Uppenbarligen har författarna till förslaget inte förstått att det man benämner "prästgård" är Sättra Gård - kärnan i området som skall skyddas med sina omgivningar mot Sättra gårdsvägen. (Se Nätverkets karta punkt 7).
8. Platån på Sättraberg som används för ridverksamhet med ganska omfattande publika arrangemang med åtföljande biltrafik upp till platsen. Den kan säga ligga mitt i

där Sätmaskogen har sitt största djup – och mest ”vildmark” och bör följaktligen bli föremål för särskilt skydd från störande aktiviteter. Vår förening är väl förtrogen med förhållandena då vi ca 30 år deltagit i anordnandet av Valborgsmässaöeld uppe på platån (senast 1998).

9. Nätverkets initiativ att föreslå en utökning av reservatet till att även omfatta stranden mot Vårberg (Huddinge gränsen) och Vårbergstoppen stödjer vi. Det är rimligt att utreda hur en sådan komplettering av reservatet kan genomföras i samband med programarbetet för *Områdesprogrammet Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg*.

10. Att Sätmaskogen skall skyddas mot exploatering av olika slag har varit en viktig politisk fråga för Sättra socialdemokratiska förening under de snart 40 år föreningen och stadsdelen existerat. Vi har också kunnat notera ett starkt stöd när vi under årens lopp agerat i olika sammanhang mot de förslag som skulle kunna skada naturreservatet. Vi har dessutom i snart 20 år försökt vinna förståelse för att Skärholmsvägen kan smaltas av/flyttas och bebyggas. Även för detta finns ett stort stöd hos befolkningen. Att ge reservatet en utformning enligt Stadsbyggnadsnämndens förslag är en skymf mot Sättras befolkning!

Söderorts Naturskyddsförening

Föreningen välkomnar varmt förslaget att inrätta Sätmaskogens naturreservat. Det är mycket angeläget att Sätmaskogen bevaras som grönområde och får ett bestående skydd. Likaså är det angeläget att området får en långsiktig skötsel i huvudsaklig överensstämmelse med den föreslagna skötselplanen. Beträffande avgränsningen utvecklar föreningen nedan sina synpunkter.

Avgränsningen

Det är önskvärt att avgränsningen följer förslaget från Nätverket för Skärholmens Natur- och Kulturresevat enligt deras karta som finns på hemsidan www.satraskogen.tk. Av dessa föreslagna områden vill vi särskilt understryka följande områden:

- Stranden mellan Lyran och Pettersbergsvägens vändplan samt skogen en bit upp i slutningen bör ingå i reservatet. Från Pettersbergsvägen bör det vara en naturlig ingång i reservatet med natur på båda sidor om stigen, och ej enbart på sjösidan.
- Mellan Mälarhöjdsbadet och Ålgrytevägen riskerar reservatet att bli en allt för smal korridor om inte gränsen går intill Ålgrytevägen där nuvarande kraftledning går fram.
- Bredängs Camping bör ingå i reservatet för att möjliggöra framtida förändring till grönområde. Nuvarande verksamhet kan bibehållas med bestämmelser om aktsamhet så att syftet med reservatet upprätthålls.
- Skogsområdet söder om campingen (söder om Stora sällskapets väg) bör ingå i reservatet. Hällmarkstallskogen på bergspartiet och den blandade lövskogen i dal-

gångarna är ett stort område med värdefull natur, som sammanhänger med skogen i reservatet. Detta område är mycket viktigt ur rekreationssynpunkt för både närboende och campingens besökare. För turister som gästar campingen är det särskilt betydelsefullt med naturomgivningar.

- Branten/sluttningen på Vårholmsbackarnas norra sida bör bevaras för den fantastiska utsikten. Här kan man anlägga promenadstråk, samt placera parkbänkar och informationstavlor vid lämpliga utsiktsplatser. Detta värdefulla stråk bör göras lättillgängligt även för rörelsehindrade personer.

- Reservatet bör utvidgas med branta strandstigen till och förbi Johannesdals gård. Detta för att säkerställa en spridningskorridor för en naturlig strand med dess speciella djur- och växtliv. Denna korridor sammanbinder reservatet med Vårbergstoppen och angränsande äldre skog. Området ingår i Bornsjöns gröna kil enligt Regionplanekontorets grönstrukturutredning från 1996 och kilen bör bevaras i sammanhängande skick.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis tillstyrker Söderorts Naturskyddsförening varmt att Sätterskogens naturreservat bildas i huvudsaklig överensstämmelse med i remissen föreslagna bestämmelser och skötselplan. Ändringar av avgränsningarna är dock önskvärda, så att syftet att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen för framtida generationer säkerställs.

7. Remissinstanser

Fastighets- och saluhallskontoret

Bakgrund

Kontorets verksamhet i det aktuella området berör ett antal förvaltade byggnader, och kontoret begränsar därför remissvaret till att kommentera konsekvenserna för byggnadsinnehavet inom det planerade naturreservatet. Markförvaltningsfrågorna sköts av markkontoret, och kontoret har under remissarbetet tagit del av markkontorets remissvar.

Byggnadsbeståndet

Fastighets- och saluhallsnämnden förvaltar inom de planerade reservatsgränserna framför allt Café Lyran, Skärholmens gård, Varvsarbetarhuset samt några mindre byggnader som förhyrs av bl. a. Stockholms kennelklubb och Mälarhöjdens scoutkår. Idrottsnämnden förvaltar tre av byggnaderna på berget vid Sätters varv samt strandbaden Mälarhöjdsbadet och Sättersstrandsbadet. Detta byggnadsbestånd avses inom kort överföras till fastighets- och saluhallsnämnden.

Förslag till skötselplan och kostnader för naturreservatet

I skötselplanen nämns olika verksamheter såsom viktiga och i överensstämmelse med naturreservatets syfte. Det gäller t.ex. natur- och kulturföreningar, idrottsföreningar, hundverksamhet, båtuppläggning, badplatser, kaféer och restauranger. Gemensamt för dessa verksamheter är att de sker i stadens byggnadsbestånd.

I skötselplanen har man helt förbisett behovet av upprustning och underhåll av de reservatsverksamhetsanknutna byggnaderna. Skötselplanen omfattar endast mark- och vegetationsskötsel samt upprustning och iordningställande av några rastplatser. Det finns inget ställningstagande eller förslag till åtgärder för den befintliga bebyggelse man vill ska ingå i naturreservatet. I sammanställningen över uppskattade kostnader för reservatet är inte en krona upptagen för befintliga byggnader.

Fastighets- och saluhallskontorets synpunkter

Kontorets primära uppfattning är att såväl skötselplan som kostnadssammanställning måste omarbetas. Befintliga byggnader måste besiktigas och upprustningsplaner upprättas. Kostnaderna för åtgärder i byggnadsbeståndet måste tas med i reservatskostnaderna. Om byggnaderna skall ingå i reservatsverksamheten måste de också finansieras den vägen.

Huvuddelen av byggnaderna inom reservatet går med underskott, beroende på att de är upplåtna till kultur- och idrottsverksamheter. De hyror som är möjliga att ta ut förslår inte ens till de löpande driftkostnaderna. Alternativet är att det aktuella byggnadsbeståndet med omgivande marker lämnas utanför reservatet. Kontoret kan då på sikt byta ut hyresgästerna och få in verksamheter som kan bära drift- och underhållskostnaderna. Om inte medel skjuts till via reservatsverksamheten är det nödvändigt att byggnaderna ges möjlighet att utvecklas på ett ekonomiskt godtagbart sätt utan restriktioner.

Hägerstens stadsdelsförvaltning

Stockholm har en grönstruktur med unika kvaliteter. En av kvalitéerna är ett rikt växt- och djurliv. Denna rikedom är viktig för bevarandet av den biologiska mångfalden nationellt och globalt, men också mycket uppskattad av stockholmarna. Det är viktigt att göra noggranna avvägningar mellan biologisk mångfald och bostadsbyggande vid beslut om ändrad markanvändning. Ett övergripande mål i staden är att under perioden 2003-2006 påbörja byggandet av 20 000 nya bostäder. Fram till år 2030 skall ytterligare 60 000 nya bostäder planeras samtidigt är behovet av tätortsnära natur för rekreation och friluftsliv stort. Det finns inga klara riktlinjer för avvägningen mellan att bevara värdefulla områden för rekreation och biologisk mångfald mot andra framtida markanvändningsbehov.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter utgår från ett lokalt perspektiv. I de bedömningar fackförvaltningarna gör är det viktigt att det lokala perspektivet vägs in för att gynna staden på sikt. I Hägersten oroas många invånare över att de planerade

bostäderna intill reservatets gränser kommer att inkräkta på naturreservatets biologiska mångfald, att utsikten kommer att skymmas av höga hus och att en barriär av hus byggs mot reservatet med början i Mälarhöjden som gör området mindre tillgängligt. Många önskar därför att reservatsgränsen ska dras där den naturliga skogsgränsen befinner sig idag och att även Pettersbergsstupet ska ligga inom naturreservatets gränser.

Programförslag för nya bostäder

Programförslaget för bostäder i Skärholmen som angränsar till Sätmaskogen kommer inom kort att sändas ut på remiss till Hägerstens stadsdelsnämnd m.fl. Stadsdelsnämnden har då möjlighet att lämna kompletterande synpunkter på den föreslagna bebyggelsen. Nedan presenteras i korthet det förvaltningen känner till om den planerade bebyggelsen som gränsar till Hägerstens stadsdelsområde.

- En radhusgrupp, på grusad yta norr om Ålgrytevägen, under förutsättning att befintlig kraftledning grävs ned.
- Fem punkthus i fyra våningar, väster om bebyggelsen längs Ålgrytebacken och vid entrén till Bredängs badväg.
- Ett punkthus i åtta våningar vid Ålgrytebackens parkeringsdäck.
- Fem punkthus, i souterrängstrappa ned mot vattnet, längs en ny väg som anläggs längs slutningen norr om Ålgrytevägen.
- Sju parhus mellan Mälarhöjdens villor och Ålgrytevägen.

Den bebyggelse som föreslås i programförslaget intill Sätmaskogen innebär att naturområdet kommer att påverkas. Samtidigt kommer det att finnas goda förutsättningar för fortsatt hög biologisk mångfald genom att Sätmaskogen skyddas som naturreservat. Förutsättningarna påverkas av hur området avgränsas och vad som händer med betydelsefulla spridnings- och buffertzoner till området. Störst konsekvenser från rekreationssynpunkt får den bebyggelsen som föreslås i anslutning till Sätmaskogens viktiga entréer. Bebyggelsen kan befaras begränsa tillgängligheten och påverka landskapsbilden.

Förvaltningen bedömer att den föreslagna utformningen av Sätmaskogens naturreservat tillsammans med stadens övriga befintliga och föreslagna reservat i stort kommer att kunna tillgodose behoven av rekreation, kulturhistoria och biologisk mångfald för stockholmarna. Det är dock viktigt att rikta bebyggelsen till de minst känsliga områdena och att bebyggelsen utformas med stor hänsyn till omgivande natur och skyddsvärd växtlighet för att minska risken för biotopförluster och barriärer i naturliga rörelsestråk. Att området sköts är av största vikt för att områdets värden ska bestå och utvecklas, oavsett om det skyddas enligt Miljöbalken eller inte.

För Hägerstens stadsdelsförvaltning är området kring Pettersbergsstupet av särskilt intresse då det gränsar mot Hägerstens stadsdelsområde. Dels finns särskilda naturvärden i form av Lyranbäcken och skogshäddar. Denna del av skogen är idag mycket smal, mindre än 500 meter och är därigenom känslig för ingrepp. Dels är

parken med Lyran så viktig att den ska hållas intakt, en bebyggelse där vore att förstöra den fina "entre" till parken som avsnittet där utgör. Reservatets gräns bör därför gå längs med Ålgrytevägen nedför Pettersbergsstupet och fram till Pettersbergsvägens vändplan.

Hägerstens stadsdelsförvaltning ställer sig alltså positiv till det remitterade förslaget om att inrätta ett naturreservat i Sätmaskogen med reservation för att Pettersbergsstupet förblir obebyggt och istället ingår i naturreservatet.

Idrottsförvaltningen

Förvaltningen har i princip inget att erinra mot att berört område föreslås bli naturreservat. Förvaltningen ser positivt på att området fredas för rekreation och friluftsliv men förutsätter samtidigt att den tänkta nya ridanläggningen i Sätmaskogen kan inrymmas som en anläggning för rekreation inom reservatet. Syftet med Sätmaskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation (inklusive ridsport) och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur, kultur och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade i oktober 1997 att uppdra åt berörda nämnder att utarbeta ett underlag för reservatsbildning i Sätmaskogens friluftsområde. I gällande översiktsplan 99 anges att Sätmaskogens friluftsområde skall bevaras och skydd enligt miljöbalken utredas. Områdets naturkvaliteter skall tas tillvara samtidigt som användningen för friluftslivet utvecklas. Parallellt med arbetet att bilda naturreservat för området pågår ett arbete med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sätmaskogen, Skärholmen och Vårberg, för att utreda utbyggnadsmöjligheterna i området.

Under flera års tid har även en utredning pågått för att hitta en ny plats för Sätmaskogens ridhus, som idag är beläget väl nära ett bostadsområde samtidigt som utvecklingsmöjligheter där saknas för ridverksamheten. Flera alternativ inom Sätmaskogen har studerats. Programsamråd har under 2005 genomförts för att pröva placering av en ny ridanläggning i Sätmaskogen. Stadsbyggnadsnämnden har 2005-10-27 föreslagit att planarbete ska fortsätta med en tänkt lokalisering utefter Sätmaskovägen.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen ser positivt på att Sätmaskogen fredas för rekreation och friluftsliv men förutsätter samtidigt att den tänkta nya ridanläggningen kan inrymmas som en anläggning för rekreation inom reservatet. Förvaltningen anser också det är viktigt att båtuppläggningsområdets nuvarande gränser vid Sätmasko varv hålls oförändrade enligt Pl 6593.

Marknämnden

Marknämnden tillstyrker stadsbyggnadskontorets förslag till Sätmaskogens naturreservat i enlighet med markkontorets tjänsteutlåtande.

Markkontoret

Val av skydd

Mälarstranden och naturområdena vid Bredäng, Sättra och Skärholmen utgör sammanlagt ett mycket viktigt friluftsområde för sydvästra Stockholm. Sättraområdet utgör spetsen av Bornsjökilen i Stockholms grönsstruktur. Enligt regionplane- och trafikkontorets grönsstrukturrapport (1996) bedöms hela området ha mycket höga sociala värden. Som underlag för utredningen av skydd för Sättraområdet tog dåvarande gatu- och fastighetskontoret också fram en enkätundersökning bland boende i sydvästra Stockholm. Undersökningen (svarsfrekvens 70% av 400 enkäter) visade att 81 % av vuxna människor och 97% av barnen har besökt området det senaste 12 månaderna och samt 60 % använder området flera gånger i månaden. Sätmaskogen utgör likaså ett kärnområde inom den landskapsekologiska zonen Mälarbäckenet och hyser stora naturvärden, främst knutna till ekbestånden, och äldre barrskogspartier samt Mälarstrandens funktion som spridningsväg. För att långsiktigt kunna svara mot behovet av rekreation och friluftsliv i Sydvästra Stockholm samt bevara kärnområdets kvalitéer anser markkontoret att det är lämpligt att ge Sätmaskogen skydd enligt Miljöbalken, under förutsättning att området och dess verksamheter kan utvecklas för dagens och framtida besökare.

Syftet

Syftesformuleringen är av central betydelse då det är mot denna man lutar sig vid avgränsning av reservatet samt vid prövning av tillstånd eller dispens. Det föreslagna syftet anser kontoret vara väl formulerat ur natur- och kultursynpunkt, men bör förtydligas när det gäller rekreation. Ordet rekreation kan tolkas olika och bör därför exemplifieras. Ur rekreationssynpunkt är det mycket viktigt att attraktiva målpunkter som svarar mot befolkningens efterfrågan kan utvecklas och förändras över tiden. För att markkontoret ska kunna tillstyrka förslaget måste syftesformuleringen därför förtydligas så att anläggningar och byggnader i syfte att främja rekreation och fritidsaktiviteter möjliggörs inom reservatet.

Avgränsning

Vid avgränsningen ska avvägning mot andra intressen göras. Markkontoret har i uppdrag att under perioden 2003-2006 påbörja byggandet av 20 000 nya bostäder. Fram till år 2030 skall ytterligare 60 000 nya bostäder planeras. Samtidigt är behovet av tätortsnära natur för rekreation och friluftsliv stort. Förslaget bör kompletteras med en redovisning av hur avvägningen mellan att bevara värdefulla områden för

rekreation och biologisk mångfald mot andra framtida markanvändningsbehov har gjorts.

Vid utredning av naturreservat ska gränsen dras utifrån syftet. Det innebär att man avgränsar områden med värdefulla rekreationsmöjligheter, kultur och natur. Man tar också hänsyn till att både djur och människor behöver en buffertzona mot angränsande trafik och bebyggelse för att man ska uppleva områdets värden. Påverkan vid gränsen kan få effekter en bra bit in i området.

Förslaget strider inte i stort mot någon gällande detaljplan, även om vissa mindre justeringar bör göras, speciellt vid Skärholmens gård. Det gäller t ex Skärholmens gårdsväg som idag är parkväg, men bör skrivas om till allmän väg i plan. Reservatet förhindrar inte vägprojektet Förbifart Stockholm. Markkontoret poängterar att Projekt Förbifart Stockholm är prioriterat om en eventuell bedömning gör gällande att vägen bör gå igenom reservatet.

Föreskrifter

Kontoret anser att ambitionen att undvika att göra inskränkningar i allemansrätten är god, och det är viktigt att dagens rekreativitet inte hindras. Den inskränkning som görs för hund, dvs utökat koppeltvång, har dock stöd i den enkätundersökning som gatu- och fastighetskontoret lät göra 1997. Det är också möjligt att söka tillstånd för åtgärder som kan gagna reservatets utveckling. Detta bör som ovan nämnas vara tydligt i syftesformuleringen.

Som exempel kan nämnas Sättra varvs område som bör kunna utvecklas som en attraktiv målpunkt för besökare. I förslag till skötselplan för Sättra naturreservat redovisas olika inriktningsområden bland annat för kulturmark, skog, vatten samt aktivitetsanläggningar. I områdena benämnda "aktivitetsanläggningar" är den inriktningen främst utveckling av rekreativvärdena, i enlighet med syftet med reservatet. Det finns alltså möjlighet att peka ut områden som är speciellt lämpliga för rekreativutveckling. Sättra varv är ett sådant område. Markkontoret föreslår att skötselplanens inriktning avspeglas tydligare i reservatsbeslutet och att exempel på utveckling ges. Man bör också överväga att ge möjlighet att finna nya former för förvaltning av de kulturhistoriska byggnaderna runt Sättra varv så att de kan underhållas och utvecklas för framtiden. Erforderliga ny- och tillbyggnader måste kunna ske. Idag bedrivs verksamheter för reservatet i dessa byggnader såsom café och djurhållning av får.

För att säkra möjligheten att anlägga ridstall vid Sättra varv bör planerna för ridanläggningen samt nödvändiga VA-ledningar tas med nu i reservatsplanerna vad gäller föreskrifter. Likaså bör det förtydligas att verksamheten vid Skärholmens gård ges förutsättningar att utvecklas. Här finns idag önskemål om t ex en dansbana vid gården. Det är vidare bra att det finns utrymme att fortsätta att utveckla området ur tillgänglighetssynpunkt. Gatu- och fastighetskontoret tog initiativet till att tillgänglighetsanpassa ett av gångstråken i Sättraområdet. Kontoret konstaterar också att föreskrifterna inte utgör hinder för åtgärder i samband med områdets skötsel eller underhåll av byggnader och anläggningar, ledningsnät eller luftkablar.

Skötselplanen

Skötselplanen är framtagen av gatu- och fastighetskontoret/markkontoret i samarbete med Skärholmens stadsdelsförvaltning. Den anger mål och riktlinjer för områdets natur, kultur och rekreation i enlighet med reservatets syfte och värden. Skötselplanen är uppdelad i geografiska områden med olika inriktning och ger på så vis en vägledning inför avvägningar. Det är viktigt att skötseln följs upp för att bli effektiv. En mer platsspecifik uppföljningsplan bör göras i en detaljerad skötselplan.

Ekonomi

Markkontoret har myndighetsansvaret för inmätning, utmärkning och information vid inrättande av naturreservat. Dessa poster uppskattas för Sätmaskogens naturreservat uppgå till cirka 1 000 000 kronor, vilket finns inplanerat i budget. Enligt enkätundersökningen önskar besökarna mer information om området och då speciellt kring växt- och djurliv samt kulturhistoria. I skötselplanen föreslås därutöver investeringar och driftåtgärder och tillsyn, kostnader som åligger Skärholmens stadsdelsförvaltning. Att området sköts är av största vikt för att områdets värden ska bestå och utvecklas, oavsett om det skyddas enligt Miljöbalken eller inte. I ett naturreservatsbeslut är dock skötselplanen inte juridiskt bindande såsom själva beslutet.

Markkontorets förslag

För att långsiktigt trygga Sätra naturområde som natur- och rekreationsområde för boende i Sydvästra Stockholm föreslår markkontoret att marknämnden tillstyrker förslag till Sätmaskogens naturreservat, i enlighet med föreliggande tjänsteutlåtande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslöt tillstyrka förslaget till inrättande av Sätmaskogens naturreservat, med kompletteringar i enlighet med förvaltningens yttrande.

Miljöförvaltningen

Förvaltningen välkomnar förslaget till naturreservat, som är väl genomarbetat och bra, både när det gäller formulering av själva beslutet och skötselplanen. Det är mycket angeläget att reservatsbildningen blir av, då bevarandevärdena är höga samtidigt som exploateringstrycket förväntas öka i området. Skydd som naturreservat enligt miljöbalken motiveras av att de bestämmelser som gäller idag inte ger ett samlat skydd för området som helhet. För att långsiktigt bevara Sätmaskogen behövs forskrifter som reglerar markanvändning och verksamheter samt skötsel av området.

Gränsdragning

Enligt stadens översiktsplan 1999 är ett större område än det föreslagna utpekade som naturområde med höga värden, vilket ska utredas för skydd enligt miljöbalken. I rapporten "Stockholms Ekologiska Infrastruktur, underlag till fortsatt översiktsplanering – Stockholm 2030" (Stadsbyggnadskontorets arbetsrapport 2004) är hela den nuvarande Sätterskogen klassad som *ekologiskt kärnområde*, dvs ett större sammanhängande naturområde med värdefulla biotopmosaiker och naturvärden av särskild betydelse för att värna den biologiska mångfalden i staden. Grönytorna i närbelägna, mer påverkade områden har betecknats som *spridningsvägar* eller *buffertzoner* beroende på deras biologiska kvaliteter. Förändringar eller skador i kärnområden är ofta irreversibla. I nämnda rapport finns flera prognoser för Sätterskogen redovisade som beskriver hur funktionen som kärnområde riskerar att påverkas vid olika typer av utbyggnad. En ökad fragmentering och "naggande i kanten" på vissa delar av området kommer enligt analysen att leda till att kvarvarande grönta i framtiden mister sin funktion som kärnområde och livsmiljö för många av de arter som finns där idag.

I den föreslagna gränsdragningen har vissa naturområden uteslutits ur reservatet "eftersom den marken ingår i det områdesprogram som Stadsbyggnadskontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat". Flera av dessa delområden kommer enligt förslaget till områdesprogram att bebyggas. Förvaltningen ser en uppenbar risk för att de mer negativa scenarierna ur ekologisk synpunkt kommer att förverkligas med tiden. Förhållandevis små arealförändringar kan redan idag ge påtaglig effekt, i de fall värdefulla biotoper berörs. Intrång i t ex den äldre skogen i Sättersområdet kan inte ersättas med motsvarande värden. På längre sikt kan även påverkan på området som helhet få effekter som inte märks direkt, eftersom det kan ta flera årtionden innan populationer av vissa arter försvinner.

Förvaltningen anser, mot bakgrund av ovanstående, att följande områden, rangordnade i betydelse enligt nedan, bör tas med i reservatet för att uppnå långsiktig ekologisk hållbarhet:

1. Skogsområdet närmast den nordöstra delen av reservatet, norr om svängen på Ålgrytevägen i Odd Fellowvägens förlängning. Skogsparti samt viss öppen mark som det är viktigt att hålla ihop; här finns ädellövträd av olika dimensioner, bl a ett antal grova ekar. Området utgör den kvarvarande ekologiska förbindelsen mellan kärnområdet och den lummiga bebyggelsen i Mälarhöjden. Omedelbart väster om denna plats ligger Lyranbäcken, ett av de värdefullaste områdena i reservatet.

2. Trädbevuxen hällmark och gles blandskog nordväst om Ålgrytevägen, strax norr om minigolfbanan. Här har gjorts en inskränkning av reservatsgränsen jämfört med omkringliggande områden, för att medge bebyggelse, vilket gör landområdet väldigt smalt (<200 m).

3. Skogsklätt berg söder om Bredängs campingplats. Fint, äldre skogsparti med hällmarkstallskog, trädklädd hällmark och lundartad ädellövskog med hassel, lind och ek samt en liten våtmark.

4. Området norr om slutet på Örsätrabacken. Hällmarkstallskog med förekomst av den för Stockholm ovanliga växten monke.

5. Området öster om nuvarande ridstallet vid Sättra Gård. Mycket värdefullt parti ädellövskog med inslag av grova ekar och död ved.

I övrigt anser förvaltningen att den föreslagna gränsdragningen är ändamålsenlig och bra.

Ytterligare ett par områden i kärnområdets utkant har inte tagits med i reservatsförslaget. Dessa kan enligt förvaltningens bedömning tänkas utgå ur reservatskyddet, men dess värdefullaste delar bör då istället skyddas med bestämmelser i detaljplan. Dessa sätter en gräns för framtida vidare exploatering, vilket är aktuellt för följande två områden: - Skogsdungen öster och norr om Ekholmsvägen med ek, tall och hassel. Hänsyn bör tas till förbindelsen österut mot den skogklädda "Kungens Kulle" och det svaga träsambandet vidare mot Bornsjökilen i Huddinge.

- Skogsdungen sydväst om korsningen Alsätravägen-Björksätravägen med ädellövskog och trädklädd hällmark. Försiktig bebyggelse kan ske i kanterna mot vägen, men den skogklädda kullen bör skyddas.

Sättra ridanläggning planeras i nuläget att flyttas till en plats väster om varvsområdet. Verksamheten som sådan stämmer väl överens med reservatets föreslagna syfte. Det planerade läget är dock inte det bästa ur naturvårdssynpunkt, bl a därför att värdefulla biotoper berörs av stall, ridanläggning och rasthagar. Rasthagar har, till skillnad från betesmark, inget naturvårdsvärde, eftersom både träd och markvegetation tar avsevärd skada. De behövs av djurskyddsskäl, men måste få en lämplig placering på tåliga ytor. Dessutom kommer tillfartsvägen till varvet att behöva breddas samt förses med mötesplatser, gång- och cykelväg och belysning, vilket ökar intrång och barriäreffekter. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har tidigare förordat ett annat alternativ; Sättraplatån, där tåligare mark skulle tas i anspråk och risken för konflikt med övrigt friluftsliv är mindre.

Syftet

Reservatets syfte är välformulerat och beskriver de tre viktigaste typerna av bevarandevärden: kulturella, naturvetenskapliga och rekreativa. Med tanke på att området hyser ett 50-tal skyddsvärda arter anser förvaltningen även att hänsyn till sådana bör nämnas i att-satserna om hur syftet skall tryggas.

Föreskrifterna

Förvaltningen anser att föreskrifterna på det hela taget är väl formulerade och ändamålsenliga, samt på ett bra sätt tryggar syftet med reservatet. Det är mycket viktigt att bestämmelserna är så tydliga och entydiga som möjligt för att såväl mark- och sakägare som reservatets många besökare lätt ska kunna tolka och följa dem utan onödiga missförstånd eller konflikter. Tydliga föreskrifter underlättar också för Miljö- och hälsoskyddsnämnden att utöva en ändamålsenlig tillsyn i naturreservatet.

Föreskrifter med beteckningen A anger inskränkningar i mark- och sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet i form av förbud eller tillståndspliktiga åtgärder. Under *B-föreskrifterna* om vilka intrång mark- och sakägare har skyldighet att tåla bör, enligt förvaltningens mening, även skrivas in "*Undersökning och dokumentation av mark, vegetation och djurliv*". Detta är viktigt för att möjliggöra övervakning av status på reservatets bevarandevärden. Föreskrifter med beteckningen C anger vad allmänheten måste iaktta inom reservatet. Stycket under rubriken *Ikraftträdande* bör ha följande lydelse: "Reservatsföreskrifterna under A-B träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen utkommer från trycket i Länets författningssamling, under förutsättning att beslutet inte överklagas och att det kungjorts i ortstidning. Föreskrifterna under C gäller enligt 7 kap 30§ miljöbalken omedelbart även om beslutet överklagas."

I övrigt anser förvaltningen att det är bra att annan lagstiftning (t ex lokala trafikföreskrifter), som är viktig för naturområdet men inte regleras av reservatsföreskrifterna, beskrivs separat i beslutsdokumentet, så att allmänheten och andra berörda uppmärksammar detta. Denna information bör också finnas med på informationstavlor i reservatet. Det första stycket under rubriken "Lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter" talar om *var* i reservatet ordningsföreskrifterna gäller, men stycket bör kompletteras med en kort beskrivning av *vad dessa innebär* för t ex badplatserna.

Skötselplanen

De angivna bevarandemålen i skötselplanen bör om möjligt formuleras så att måluppfyllnad går att mäta. Skyddsvärda arter bör beaktas särskilt i skötselplanen. Riktlinjerna för de enskilda skötselområdena får gärna kompletteras med små kartbilder där det tydligare framgår vilken åtgärd som avses utföras var. Ekologisk kompetens bör rådfrågas vid skogliga åtgärder som kan tänkas beröra skyddsvärda arter.

Den föreslagna skötselplanen ger en bra bild av vilken inriktning på skötseln som avses, och den strukturella uppdelningen i typområden och, under dessa, enskilda geografiska skötselområden ger en god plattform för att nå resultat som både kan studeras övergripande och detaljerat. Det är bra och viktigt att även *utvecklingsområdena* tagits med, så att kompensationsåtgärder för t ex ridanläggningen införlivas i skötselplanen. Förvaltningen föreslår även en *komplettering av riktlinjerna för ridanläggningen i område K11* med att verksamhetsutövarna måste göras delaktiga i naturvårdsansvaret för området för att undvika slitage i känsliga delar och istället bidra till lämplig beteshävd. Detta är en fråga som förvaltningen kommer att bevaka i tillsynsarbetet och tydliga skötselanvisningar underlättar detta arbete.

Värdebeskrivningen

Beskrivningen är översiktlig och bra. Dock kunde djurlivet i form av fåglar, grod- och kräldjur även tas med i beskrivningen, inte minst med tanke på Sätterskogens värdefulla vattenområden. Under Naturvärden, sista stycket, beskrivs vissa hotade

arter som förekommer i området. Beskrivningen bör uppdateras enligt kartläggningen i *ArtArken*, Stockholms Artdatabank och den nya nationella rödlista som gäller fr.o.m. maj 2005.

Mål, uppföljning och dokumentation

Enligt Naturvårdsverkets handbok om naturreservat bör en så gynnsam bevarandestatus eftersträvas för de olika värden som legat till grund för reservatsbildningen. Skötselplanen är det viktigaste verktyget för att uppnå en sådan. En systematisk uppföljning av f.f.a. de naturvetenskapliga värdena är också till stor hjälp i stadens miljöövervakning av biologisk mångfald. Det är viktigt att skötselansvariga dokumenterar och följer upp utförda skötselåtgärder. För att möjliggöra ovan nämnda uppföljning av reservatets bevarandestatus behöver uppgifter om utförda åtgärder och resultat av dessa kopplas till målformuleringarna i skötselplanen. Enligt förvaltningens mening kan skötselmålen formuleras ännu tydligare; om möjligt kan de ange önskvärda arealsmått och kvaliteter som går att mäta i aktuella flygbilder och andra digitala kartunderlag samt genom fältkontroller och inventeringar. Även önskvärd status för de skyddsvärda växt- och djurarter som omnämns, bör tas upp i särskilda målformuleringar i skötselplanen. Med sådana mått kan en mer systematisk uppföljning ske, vilket underlättar för både skötsel och tillsyn i området.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsynsansvar för reservatet bör framgå av skötselplanen. I förvaltningens tillsynsarbete ingår, förutom kontroll av efterlevnad av reservatets bestämmelser, även ett förebyggande arbete i form av kontakter med skötselansvariga samt uppföljning av bevarandestatus.

Upplåtelser, anläggningar och verksamheter

Avsnittet är bra och tydligt. Särskilt viktig är tabellen med bedömningen av verksamheternas överensstämmelse med syftet, vilken anger ett förhållningssätt gentemot de olika verksamheterna som är viktigt att beakta även i tillsynsarbetet. Det är angeläget att lösningar i form av nya avtalsregleringar etc. för de verksamheter som inte anses harmoniera med syftet, eller sådana som inte får utökas, om möjligt genomförs *innan* reservatsbeslut fattas.

Friluftsliv och tillgänglighet

Dokumentet ger en bra beskrivning av de friluftaktiviteter som erbjuds i reservatet samt innehåller en karta där stigar, motionsspår, gårdar, hundrastområden, P-platser, utsiktspunkter etc. markerats. Enligt förvaltningens mening är det även viktigt att planerade grillplatser markeras både på kartan och på kommande informationstavlor, för att förebygga otillåten grillning i området.

Vattenmiljöer

Det är bra att vattenmiljöerna fått ett eget avsnitt i skötselplanen, med mål för både naturvetenskapliga och rekreativa aspekter. De detaljerade skötselplaner som nämns för dammanläggningarna samt för Mälarstrandens vegetation är mycket angelägna, då dessa biotoper är ekologiskt särskilt känsliga. Mål och riktlinjer bör även här kompletteras med kvalitetsmått för uppföljning.

Bete och slätter samt skogsskötsel

Avsnitten om de öppna markerna, bete och slätter etc. i skötselplanen är väl formulerade och angelägna för att på sikt bevara områdets värden och förhindra igenväxning. Även inriktningen för skogen och skogsbrynen, där variation och riklig förekomst av död ved och grova träd eftersträvas, är ändamålsenlig och bra.

C9. Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet ställer sig positivt till det remitterade förslaget. I synnerhet är det viktigt att skötselplanen också blir välförankrad inom verksamheterna i området.

Rådet oroas dock av det faktum att planeringen för den tillkommande bebyggelsen i närområdet inte behandlats i närmare anslutning till programarbetet för reservatsområdet. En tydligare koppling mellan framtida omgivande exploateringar och intressen i reservatet skulle därför kunna synliggöra de hot för områdets naturvärden som i och med det kan uppkomma. Här skulle reservatsföreskrifterna också kunnat ha förstärkts i förebyggande syfte.

Rådet är vidare oroat för de system av gröna kilar som måste värnas och ser det som problematiskt med allt för många planer, framför allt förtätningsprojekt, som riskerar grönstrukturen i stort. Under sammanträdet framhöll rådet därför den stadsövergripande karta för rekreationsområden som finns och föreslog att den också skulle aktualiseras. Reservatsområdets pedagogiska värde är mycket stort och den kunskap som finns runt de separata natur-/kulturresevatsområdena bör synliggöras och sättas samman i ett lättillgängligt informationsmaterial.

I skötselplan och föreskrifter för naturreservatsområdet Sätterskogen saknas tyvärr en genomgripande kulturhistorisk inventering – en sådan måste till och infogas i materialet innan det färdigställs.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverkets synpunkter på det remitterade förslaget att inrätta naturreservat kallat Sätterskogens friluftsområde begränsar sig till den del av området som ligger på eller i omedelbar närhet av Mälarens strand samt vattenområdet, ca 100 meter ut. Sjöfartsverket ansvarar för farleder samt utmärkning av dessa, primärt för yrkessjöfarten, men ska även tillvarata fritidsbåttrafikens intressen. I Mälaren i omedelbar anslut-

ning till det föreslagna området går idag en allmän farled som nyttjas såväl av handelssjöfart som fritidsbåtar.

Förslaget anger att gränsen för naturreservatet sträcker sig ut i vattnet omkring 100 m. Vi vill framhålla att farleden kan behöva underhållsmuddras för att upprätthålla det fastställda leddjupet. Detta skulle kunna medföra att verksamhet skulle kunna bli aktuell som skulle kunna tänga naturreservatsområdet. Vi anser det därför önskvärt att hänsyn till gränsdragning sker så att eventuella muddringar ej behöver företas innanför reservatsgränserna för att underlätta tillståndsförfarandet om fördjupning av farleden aktualiseras.

Vidare har Sjöfartsverket idag en fyr, Sättra fyr som vi har behov att kunna utföra service och underhåll på i dagens omfattning för att kunna upprätthålla sjösäkerheten i farleden. Vi har inte kunnat hitta något i vare sig reservatsbeslutet eller skötselplanen som motsäger detta, men vi vill ändå framhålla detta.

Härutöver finns, som ni även påtalar i underlaget, ångbåtsbryggor samt båtklubbar som hamnar i reservatet. Vi kan inte se något i ert förslag som dramatiskt skulle förändra förutsättningarna för fortsatt verksamhet med t.ex. turlistebunden passagerartrafik som idag och har därför inget ytterligare att anföra.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner Skärholmens stadsdelsförvaltnings förslag till yttrande.

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Förvaltningen har sedan stadsdelsnämnden bildades arbetat för ett naturreservat. Under tiden har förvaltningen skött Sätterskogens friluftsområde efter skötselplan 95. Mer vatten i Skärholmen var ett lyckat projekt för att ta hand om dagvatten lokalt och få mer vatten i våra åar och bäckar. Skapande av naturstigar i varje stadsdel blir klart i år. Upprustning av strandpromenaden efter Mälaren blir klar under året. Naturskola för våra förskole- och skolbarn pågår. Slutarbetet med att bygga ett nytt ridstall pågår. Planering för Naturrum i anslutning till Naturreservatet pågår. Förvaltningen tycker att det är viktigt att man nu kommer överens om naturreservatets gränser.

Förvaltningen lämnar ett förslag där Sätterskogen kvarstår som Mälarpärlan vilket det står i Idrottsförvaltningens nya broschyr Stockholms friluftsguide 2006.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen har medverkat under lång tid för att det skall bli ett naturreservat i Sätterskogen med omnejd. Under tiden detta arbete pågått har förvaltningen arbetat med att få medborgare och verksamma intresserade av vårt fina naturområde. Förvaltningens vision för naturreservatet är att skapa möte mellan människor och natur. Att skapa förståelse för natur och miljöfrågor, och även använda naturen för rekreation, motion och upplevelser.

I förslaget till skötselplan och ekonomi har förvaltningen medverkat och har inga synpunkter. Däremot är det viktigt att skapa ett Naturrum i anslutning till naturreservatet.

Förvaltningen tycker att det är viktigt att inte fastna i långdragna dispyter kring gränserna för naturreservatet utan att beslut om ett naturreservat nu skyndsamt fattas i staden. Erfarenhet från Järvafältet är att det i annat fall riskerar att till slut bara blir ett obetydligt markområde kvar.

Förvaltningen har gjort en korrigering vad gäller föreslagna gränser för naturreservatet i en rimlig avvägning mellan olika intressen. Följande ändringar är gjorda på gränsdragningen av naturreservatet enligt remissförslaget.

1. Gränsen mellan kvarteret Norrholmen och Enholmen bör gå dikt mot Vårholmsbackarna. Denna plats är nästan den enda där man har en vid utsikt över Mälaren och Ekeröarna samt inloppet till Stockholm. Här skulle man kunna göra några parkeringsfickor intill parkbänkarna så att människor kan njuta av den fantastiska utsikten.
2. Gränsen väster om kvarteret Gillsätra bör gå dikt kvartersgränsen och rakt norrut mot Alsätravägen.
3. Gränsen nordväst om kvarteret Örsätrabacken bör ligga dikt mot vägen och följa kvartersgränsen österut mot kvarteret Kvicksätra. Sedan kan gränsen följa Ålgrytevägen med en ca 100 meter korridor i linje med kvarteret Södra bataljonen (Vandrarhemmets tomt) och öster om kvarteret Vingårdsmännen (Bredängs Campingplats).
4. Dikt intill norr om kvarteret Vårfrugillet (Ålgrytebacken) och sen anslutning till Ålgrytevägen.

Stockholm Vatten

Stockholm Vatten och Norrvatten har till länsstyrelsen inlämnat ett förslag till vattenskyddsområde för östra Mälaren. Efter genomförda remissomgångar finns nu ett förslag till vattenskyddsområde som preliminärt kommer att fastställas av länsstyrelsen under år 2006. Förslaget till naturreservat förutsätts följa de bestämmelser och rekommendationer som finns i till länsstyrelsen inlämnat förslag till vattenskyddsområde för Mälaren.

För att Stockholm Vatten ska kunna fullgöra sina åtaganden enligt VA-lagen måste vatten-, avlopps- och dagvattensystemet, både befintligt och framtida planerat, vara tillgängligt för underhåll, reparation och om- respektive nybyggnad. Inom förslaget naturreservat ligger bland annat en vattenreservoar och huvudvattenledningar för vattenförsörjning till området mellan Skärholmen och Hägersten samt delar av Huddinge.

I förslaget till naturreservat ingår flyttning av Mälarhöjdens ridskola som är ansluten till VA-systemet. Den föreslagna nya placeringen innebär omfattande nyinvesteringar för VA-anslutning av ridskolans nya föreslagna läge. Investeringarna avser ledningar för vattendistribution och avledning av avlopp samt sannolikt även en

avloppspumpstation. Stockholm Vatten förutsätter att kostnaden för den nya VA-anslutningen betalas av ridskolans fastighetsägare.

Stockholms hamnar

Stockholms hamnar har inga synpunkter på förslaget som sådant, men vill göra följande kommentar: Beslutet får inte innebära inskränkningar av befintlig sjötrafik till Skärholmens brygga och i farleden nordväst om området. Beslutet får inte heller utgöra hinder för en eventuell framtida utveckling av sjötrafiken i närområdet.

Stadsmuseiförvaltningen

I översiktsplanen från 1999 har området *Södra Mälarstranden, Sätmaskogen m.m.* utpekats som kulturhistoriskt värdefull miljö. ”Mälarstranden ändrar karaktär där Mälarhöjdens villabebyggelse upphör västerut. De höga förkastningsbranterna och naturmarken sparades undan den stora exploateringen under 1960-talet och har förblivit nästan obebyggda ner till Johannesdalsområdet. Sätmaskogens natur- och kulturlandskap med inslag av äldre gårdar, torp och arbetarbostäder är ett av stadens få bevarade exempel på hur Mälarstränderna kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet. Lämningar av krog- och varvsverksamhet berättar om båttrafikens betydelse för 1700- och 1800-talens kommunikationer. Det är viktigt att branterna med naturmark bibehåller sin dominans över bebyggelsen och att den glesa bebyggelsestrukturen med friliggande hus bevaras, liksom de enskilda miljöernas specifika karaktärer.”

Ett antal fornlämningar visar att området har varit bebott sedan förhistorisk tid. Den äldsta lämningen är en skärvstenshöj (Raä 233) som troligen kan dateras till bronsålder. Flera stensättningar (Raä 143, 152, 232 och 277) är gravar från järnålder. Skärholmens fornborg (Raä 38) är belägen på ett bergskrön nära Mälaren. Den har förmodligen utgjort en länk i en bevaknings- och försvarslinje av vårdkasar och fornborgar som sträckt sig längs hela Mälarkusten in mot Birka.

- Områdets äldsta gård är *Sätra gård* som omtalas 1331. Under 1600-talets första hälft blev den sätesgård och ståndsmässigt bebyggd. Nuvarande byggnader är troligen från tidigt 1700-tal. Gården är restaurerad efter en brand på 1960-talet. Den är blåklassad enligt stadsmuseiförvaltningens klassificering, dvs bebyggelsens kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen. Gården ligger utanför den föreslagna reservatsgränsen.

- Ett gravfält som legat i närheten av Sätra gård antyder att den kan ha anor ned i förhistorisk tid (Raä 155, vilket är undersökt och borttaget).

- *Skärholmens gård*, omtalat som torp 1627 under Vårby gård, ståndsmässigt bebyggd från 1700-talets mitt. Gården renoverades på 1970- och 80-talen och används för olika arrangemang bl a finns kaffeservering. Hembygdsföreningen har samlingar där. Till gården hör en trädgårdsanläggning som har sitt ursprung i en Engelsk park anlagd på 1700-talet. Gården är blåklassad.

- F.d. *trädgårdsmästarbostaden* och *tvättstugan* ligger vid Skärholmens brygga.

- F.d. *arrendatorbostad* till Skärholmens gård, används nu av Vårbergs scoutkår.

- *Sjövillan, Bergudden och Tusculum* är tre sommarvillor som uppfördes under 1800-talets andra hälft i närheten av Skärholmens gård. Endast Sjövillan finns bevarad och används idag av Mälarhöjdens scoutkår. De båda övriga byggnaderna brann 1979 och 1981 men rester av trädgårdar finns bevarade. Sjövillan är grönklassad, d.v.s. bebyggelsen är särskilt värdefull ur historisk, kulturhistorisk miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

- *Lyran*, uppförd 1867 som sommarnöje, idag konditori. Byggnaden är blåklassad.

- *Sätra varv*, varvsanläggning 1878 – 1935. Av varvsbyggnaderna vid stranden finns bara fundament kvar. På höjden ovanför varvet ligger dock flera arbetarbostäder. Alla byggnaderna inom varvsarbetarområdet är grönklassade.

- *Rostock*, ursprungligen torp under Sätra, omtalas som krog 1695. Under varvs-tiden bostad för varvsbyggmästaren och därefter affär. Rustades på 1960-talet. Nu sommarställe. Grönklassat.

- *Arboga kök*, krog från 1820-talets slut, nedbrunnet 1967. Rester av trädgård återstår.

- *Eklund*, ursprungligen torp under Sätra omnämnt från 1600-talet. Nuvarande hus är troligen från 1700-talets första hälft. Renoverat på 1980-talet. Nu kennelklubb. Grönklassat.

- *Smedstorp*, torp under Sätra omnämnt från 1600-talet, har legat nära Sätra varv. Nedbrunnet 1970.

- Lämningar från *Sätra kvarn*, nedbrunnen på 1960-talet, ligger invid Sätträån. Tillsammans med en restaurerad *kvarndamm* ligger den inom reservatsgränsen medan

- *Kvarngården/mjölmarstugan*, som nu används av Sätra scoutkår ligger utanför.

- *Sätra Fyr*, en 5 m hög fyr uppförd 1940, finns vid stranden i farleden mellan Kungshatt och Sättraskogen.

- Eventuella rester av *ångbåtsbryggor* som sedan 1800-talets andra hälft har funnits nedanför Lyran, vid Sättravik, Sätra ångbåtsbrygga vid varvet och vid Skärholmens gård.

- En kraftig *husgrund* av natursten, enligt obekräftad uppgift planerad som fabriksanläggning för tillverkning av koltrådslampor från 1900-talets början, finns bevarad strax söder om Skärholmens gård.

- *Bellmansstenarna*, eller Bellmansgrottan (Raä 243), ligger i områdets norra del. Det är en naturbildning av mäktiga flyttblock dit Bellman enligt traditionen, ska ha gjort utflykter.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att det är positivt att stora sammanhängande markområden reserveras som naturmark i stadens närhet och tillstyrker därför ett beslut om naturreservat för Sättraskogen. Förvaltningen ifrågasätter dock gränsdragningen vid Sätra gård och menar att gårdsanläggningen borde innefattas i reservatsområdet. Sätra gård är

den äldsta gården inom reservatsområdet och stora delar av marken har tillhört gården, vilken har gett namn åt både stadsdelen och det föreslagna reservatet.

I förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat finns vissa formuleringar vad gäller framför allt bebyggelsens skydd som förvaltningen vill förändra så att de ej kan misstolkas. (Synpunkter är lämnade till sbk för bearbetning) I kapitlet om Skötsel och förvaltning anges oriktigt att Stadsmuseinämnden ansvarar för skötsel och underhåll av fornlämningar. Förvaltningen ansvarar för samordning och översyn av fornvården.

I skötselplanens kapitel om Historisk markanvändning samt i kapitlet om Kulturhistoriska lämningar och spår, finns kortfattade beskrivningar av områdets kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Dessa bör kompletteras och korrigeras på vissa punkter. Förvaltningens värdering av byggnaderna bör också redovisas. (Synpunkter är lämnade till sbk för bearbetning)

På flera ställen i skötselplanen framhålls att mer fördjupade inventeringar behöver göras av både fornlämningar och inom kulturhistoriskt värdefulla områden där både bebyggelse och bevarade trädgårdsanläggningar bör dokumenteras mer noggrant.

I avsnittet om Skötsel av kultur- och fornlämningar konstateras också att området behöver inventeras mer noggrant med avseende på kulturhistoriska lämningar. Därefter kan riktlinjer för skötseln av dessa kompletteras i skötselplanen så att de bevaras, vårdas och visas. Förvaltningen måste betona vikten av att detta blir utfört då en fördjupad kunskap om såväl områdets fornlämningar, bebyggelse, trädgårds- och parkanläggningar tillsammans med en kartläggning av äldre markanvändning utgör grunden för en kompetent skötsel och information om dessa.

Under rubriken Friluftsliv påpekas att Sätmaskogen ur rekreationssynpunkt är ett mycket viktigt område. Olika anledningar till att besöka Sätmaskogen räknas upp. Stadsmuseiförvaltningen vill här framhålla att de kulturhistoriska värdena inom området är mycket stora och anser att även upplevelsen av dessa är en viktig anledning till ett besök i området. För att maximera upplevelserna krävs dock tillgänglighet inte bara i fysisk mening utan också i form av information.

Förvaltningen anser det viktigt att det i samband med reservatsbildningen också planeras för ett tillgängliggörande av de kulturhistoriska värdena. Förutsatt att medel avsätts för detta, medverkar Stadsmuseiförvaltningen gärna i genomförandet av ett sådant projekt.

Trafikkontoret

Kontoret har inget att erinra mot förslaget till Sätmaskogens naturreservat. Naturreservatets avgränsning från gata bör ligga fem meter från väggkant, för att ge plats för bl.a. belysning, slänter och diken. Tillstånd eller dispens ska inte behöva sökas för att t.ex. utföra grävarbeten i eller intill gata.

Skärholmens Gårdsväg är idag planlagd som park, men planeras att planläggas som gata. Det är den enda körbara vägen fram till båthamnen, Skärholmens Gård och kolonilotterna. Sträckan från Skärholmens Gård till båthamnen är enkelriktad, vilket innebär att biltrafiken leds tillsammans med gående genom den smala trädallén intill

Skärholmens Gårds trädgård. Vägen skulle behöva breddas på denna sträcka för att ge plats för dubbelriktad trafik och för att få bort biltrafiken från den vackra allén. Denna möjliga framtida förändring av Skärholmens Gårdsväg bör införas i reservatsbestämmelsen.

Vägverket

Vägverket är i slutskedet av vägutredningen Effektivare Nordsydliga förbindelser över Saltsjö-Mälarsnittet. I den har två vägkorridorer undersökts varav en är Förbifart Stockholm. Om den realiserats kommer det att innebära en tunnelförlagd motorväg under reservatet. Vägverket har ännu inte valt vilket alternativ som ska studeras vidare.

I förslaget till beslut om Sätterskogens naturreservat anger staden att ett förbehåll för Förbifart Stockholm finns med i beslutet för att inte försvåra tillkomsten av vägen. Vidare anges att staden är beredd att ompröva avgränsningen för naturreservatet om behov av detta finns. Under dessa förutsättningar har Vägverket ingen erinran mot förslaget.

Minnesanteckningar från samrådsmötet om förslag till Sätmaskogens naturreservat i Sätmaskolans aula den 4 april 2006.

Drygt 60 personer deltog. Från stadsbyggnadskontoret medverkade Anna Gustafsson (AG) och Inge Almqvist (IA) från stadsbyggnadskontoret, Maj Simonsson-Cyrus (MSC) från markkontoret och Rune Ney (RN) från stadsdelsförvaltningen. Ulrika Egerö (UE) från stadsbyggnadskontoret förde anteckningar.

Mötet inleddes med att Anna Gustafsson redogjorde för naturreservatsförslaget, hur remissen går till och hur ärendet sedan kommer att behandlas. Därefter informerade Inge Almqvist om det programsamråd för kompletteringsbebyggelse i intilliggande stadsdelar som kommer att vara ute under våren.

Sammandrag av frågor och synpunkter med svar från stadens representanter, i den ordning de togs upp under mötet:

Är länsstyrelsen med i arbetet?

AG: Nej, bara som remissinstans.

Vad menas med "tillgänglighet" i syftet? Att kunna se naturreservatet från vägar, hus o.d., är det också tillgänglighet?

AG: Ja, det kan det vara.

Vad menas med "upplag" i föreskrifterna? Tillfälliga upplag kan behövas vid underhåll av byggnader.

AG: Åtgärder i samband med underhåll av byggnader är undantagna från föreskrifterna.

Vad menas med "kopplad hund", är det samma bestämmelser som i jaktlagen? Måste hunden vara "fysiskt kopplad" eller räcker det med att den lyder?

AG: Ja, det gör det nog. Om hunden lyder och "går fot" kan den anses vara kopplad.

Varför behöver just arrangemang med fler än 500 deltagare tillstånd? Måste skolorienteringar då ha tillstånd?

AG: Skolorna har oftast inte fler än 500 deltagare samtidigt i sina arrangemang. När det blir fler än 500 deltagare finns risk för oacceptabelt slitage, om inte arrangemanget t.ex. styrs till lämpliga områden och tider på året.

Kommer ridanordningarna på platån att tas bort när ridstallet flyttar?

AG: Nej, de ska vara kvar.

Ska inte brukshundsklubbens yta också vara hundrastområde?

AG: Ja, det kanske den borde vara. (Efter samrådsmötet har det konstaterats att brukshundsklubben har avtal och därför inte är "allmänhet". De får därför ha okopplad hund inom sitt område.)

Men hur blir det då om andra vill vara där med okopplad hund samtidigt som de har sina arrangemang?

AG: Vi får hitta en lösning på det. (Se ovan, om vad som konstaterats efter samrådsmötet.)

Fungerar verkligen ostängslade hundrastområden?

AG: Ja, det finns goda erfarenheter från andra håll.

Hur stor blir ridstallets yta? Vad kommer hända där ridstallet ligger nu?

AG: Ridanläggningen är under planering, så ytan är ännu inte bestämd. Där ridstallet nu ligger finns ett förslag på ny bebyggelse.

Vad innebär ”utredningsområde” i skötselplanen?

AG: Det är områden som ska förändras jämfört med idag.

Vilka bryggor finns idag? Kan det behövas fler i framtiden? Varför har rederierna inte fått remissen?

AG: Om behov av ytterligare bryggor uppstår kan det byggas sådana efter tillstånd. Naturreservatsbeslutet begränsar inte rederiernas verksamhet.

Sätraskogen är inte bara en tillgång för stadsdelarna intill, utan även för andra stockholmare, liksom turister från hela världen, det borde framgå tydligare av beskrivningen.

Varför har remissmaterialet bara framställts på svenska?

IA: Vi har inte resurser att vare sig ta fram material eller ta emot remissvar på flera språk, utan vi måste hänvisa till tolkar.

Kommer byggandet utanför reservatsgränsen behöva gå in i reservatet under byggtiden?

IA: Nej

Följer områdesprogrammet naturreservatsgränsen? Om det finns områden som ligger utanför reservatet som i områdesprogrammet inte föreslås bebyggas, kanske de kommer att bebyggas i framtiden.

AG: Ja, gränsen är densamma. Naturområden intill föreslaget reservat kan tas med i naturreservatet senare om man beslutar att inte bygga där nu.

Hur är avvägningen mellan olika intressen gjord?

AG: Förslaget till avgränsning har beslutats av styrgruppen för reservatsarbetet, som består av chefer och tjänstemän från stadsbyggnadskontoret och markkontoret.

Naturreservatsgränsen följer inte naturliga gränser.

AG: Nej, det är ett resultat av avvägningar mot andra intressen.

Attraktiviteten i dessa stadsdelar ligger inte in att bygga ytterligare i skogen utan vid Skärholmsvägen, m.m.

Varför stämmer inte förslaget med länsstyrelsens program för skydd av tätortsnära natur?

UE: I länsstyrelsens program redovisas de områden som i Stockholms översiktsplan har sagts ska utredas som naturresevat. Länsstyrelsens program tar inte ställning till detaljerna för varje område.

Förslag till reservatsgräns från nätverket för Sätmaskogen skickades in i februari 2004, har ni tittat på den?

AG: Ja, vi har sett det och tittar även på Nätverkets hemsida med jämna mellanrum.

Förbifart Stockholm ska gå igenom reservatet, blir inte det ett stort ingrepp?

AG: Vägverkets nuvarande förslag för Förbifart Stockholm är att vägen grävs ner och går i tunnel under hela naturresevatet.

Vid Vårholmsbackarna borde man göra en utsiktsplats/rastplats med p-platser och kanske servering istället för att bygga. Redan idag står ofta turister där och beundrar utsikten. Föreslagna punkthus kommer att skymma utsikten.

IA: Reservatsgränsen föreslås gå upp mot Vårholmsbackarna där den bästa rastplatsen är. Föreslagen bebyggelse ligger vid sidan av denna.

Sätmaskogen har av befolkningen hela tiden betraktats som en naturresurs som ska förbli obebyggd.

Stranden kring Skärholmen och Vårberg mot Vårbergstoppen borde vara med i naturresevatet.

Sätra gård borde ingå i reservatet.

AG: Ja, det är en bra synpunkt. Vi ska titta närmare på förutsättningarna för att ta med den i reservatet.

Sätra gård riskerar att försvinna bakom den föreslagna bebyggelsen.

Ett alternativt bebyggelseförslag med lika många nya lägenheter inne i stadsdelarna borde tas fram.

IA: Här visas bara den föreslagna bebyggelse som gränsar till föreslaget naturreservat.

Bebyggelsen begränsar tillgängligheten till naturreservatet.

IA: Det är stadsbyggnadskontorets ambition att den inte ska begränsa tillgängligheten.

Området är utpekad som reservat i översiktsplanen och enligt miljöprogrammet ska naturreservat utredas först.

AG: Ja, det är ju det vi ska göra nu.

Bebyggelse på Örsätrabacken och andra ställen blir en barriär och borde förbjudas.

Det är positivt att området blir naturreservat men negativt med undantagen från de naturliga gränserna. Vi vet inte hur höga husen blir – naturkänslan i skogen riskerar att försvinna

Att bygga jämte Lyran är huvudlöst. Varför bara projekt på gräddhyllor? Hur har marknämnden kunnat göra de markanvisningar som gjorts i skogen?

MSC: Markanvisningarna är preliminära och genomförs bara om detaljplaner tas fram.

Skötselplanen är bra.

Varför gör gränsen en krok vid Alsätravägen? Där är en av områdets portar och gränsen borde följa stigen där istället.

AG: Gränsen följer gång- och cykelvägen för att göra gränsen tydlig i terrängen.

Byggherrarna har utsatt kommunen för utpressning genom att säga att man inte vill bygga utmed Skärholmsvägen om man inte också får bygga i mer attraktiva lägen.

Ni borde trycka på att det ska byggas i Vårbergs centrum istället.

Finns det inte risk för att en del av de nya lägenheterna kommer att stå tomma?

IA: I sådana fall kommer inga byggherrar vilja bygga.

SBK tror att områdets status kan höjas om man bygger i attraktiva lägen. Vilka politiska beslut tror att man kan höja ett områdes status genom att bygga i grönområdena? Vi vill ha jobb, inte sitta och titta på folk med bättre ekonomi. De kommer ändå inte att handla på Vivo och deras barn kommer inte att gå i skolan här, utan skjutsas till andra skolor.

Att ta från de fattiga och ge åt de rika är politisk harakiri.

Får vi ta del av remissredogörelsen?

AG: Ja, den kommer att finnas på vår hemsida, samt läggas ut på medborgarkontoret.

Upprustningen av Lyran behöver avslutas. Den är vår stolthet i Bredäng. Lyran klarar inte att ta kostnaderna själv.

MSC: Det finns planer på att de kulturhistoriskt intressanta hus som ägs av Stockholms stad ska gå över till Stadsholmen.

Sköna Sätterskogen borde bevaras också med tanke på framtida generationer.

Jakobsbergs gård fick en hyreshöjning på 100% i december, trots krav på en 30-procentig uthyrning utan hyresintäkter. Stadsholmen gör inget för skötseln.

Uppskattade kostnader**Sätra naturreservat****FRAMTAGANDE AV RESERVATSBESLUT****Markkontoret**

Framtagande av beslut, kulturhistoriska

Inventeringar, samt detaljskötselplan

för driftövertagande

300 000**INVESTERINGSKOSTNADER****Obligatoriska kostnader****Markkontoret, kr:**

Inmätning

100 000

Utmärkning

200 000

Skyltning/skylthållare

600 000

Informationsblad

100 000

Summa:**1 000 000****Övriga föreslagna investeringar i kr:****Skärholmens stadsdelsförvaltning**

Borttagning av stålräcke

500 000

Anläggning av stig till utflyktsplats,

samt utmärkning av fornminnen

100 000

Summa:**600 000****DRIFTKOSTNADER, kr/år****Skärholmens stadsdelsförvaltning**

Underhåll av stigar, entréer, naturmarkskötsel

1 000 000

Summa:**1 000 000**

TILLSYNSKOSTNADER, kr/år

Obligatoriska kostnader

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Tillsyn

60 000

